TURİST REHBERLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDEKİ ROLLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Ayşegül AŞÇI

Eskişehir 2024

TURİST REHBERLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDEKİ ROLLERİ

Ayşegül AŞÇI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Turizm Rehberliği Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Duygu YETGİN AKGÜN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ekim 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ayşegül AŞÇI'nın "Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizmdeki Rolleri" başlıklı tezi 08/07/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Turizm Rehberliği Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı):	.....	.....
Üye :	.....	.....
Üye :	.....	.....
Üye :	.....	.....
Üye :	.....	.....

.....

Enstitü Müdürü

ÖZET

TURİST REHBERLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDEKİ ROLLERİ

Ayşegül AŞÇI

Turizm Rehberliği Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ekim 2024

Danışman: Doç. Dr. Duygu YETGİN AKGÜN

Sürekli değişen ve gelişen dünyada turizmin gelecek kuşaklara aktarılması, kaynakların en verimli şekilde kullanılması, doğal alanların tahribatının en aza indirilmesi, turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması için turizm sektörünün paydaşlarından turist rehberlerine önemli görevler düşmektedir. Buradan yola çıkarak bu araştırmanın amacı, sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarına yönelik turist rehberlerinin turlarda yaptığı uygulamaları, sürdürülebilir turizme ilişkin farkındalıklarını, algılarını incelemek ve sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik yapabileceklerine dair önerilerini tespit etmektir. Araştırma verileri, toplam 26 kişiden oluşan gönüllü katılımcılardan 05 Mart- 16 Nisan 2024 tarihleri arasında Google Formlar'da oluşturulan e-görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler MAXQDA 2024 programı kullanılarak tematik analiz tekniği ile incelenmiştir. Çalışmada turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme ilişkin üstlendikleri rol "eğitici/öğretici rolü" olarak tespit edilmiştir. Turlarda sürdürülebilirliğin sosyo-kültürel boyutuna ilişkin üstlendikleri rol "çevre koruyucu/ koruyucu rolü", ekonomik boyutuna ilişkin üstlenilen rol, "ekonomiyi teşvik edici rolü", çevresel boyutuna ilişkin üstlenilen rol "çevre koruyucu/koruyucu rolü" olarak belirlenmiştir. Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik öneriler ise çevrim içi veya uygulamalı "seminerler" düzenlenmesi olmuştur. Araştırma sonuçlarına dayanarak akademiye ve sektöre yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir turizm, Turist rehberi, Turist rehberi rolleri, Tematik analiz

ABSTRACT

ROLES OF TOUR GUIDES IN SUSTAINABLE TOURISM

Ayşegül AŞÇI

Department of Tour Guiding

Anadolu University, Graduate School, October 2024

Supervisor: Doç. Dr. Duygu YETGİN AKGÜN

In a constantly changing and developing world, tourist guides, one of the stakeholders of the tourism sector, have important duties in order to transfer tourism to future generations, to use resources in the most efficient way, to minimise the destruction of natural areas and to ensure sustainability in tourism. Based on this, the aim of this research is to examine the practices of tour guides on tours regarding the socio-cultural, economic and environmental dimensions of sustainable tourism, their awareness and perceptions of sustainable tourism and to determine their suggestions for sustainable tourism practices. The research data were collected from volunteer participants consisting of 26 people between 05 March - 16 April 2024 through an e-interview form created in Google Forms. The data obtained in the research were analysed by thematic analysis technique using MAXQDA 2024 software. In the study, the role of tour guides regarding sustainable tourism was determined as 'educator/teacher role'. The role they undertake regarding the socio-cultural dimension of sustainability in tours is determined as 'environmental protector/protective role', the role undertaken regarding the economic dimension is determined as 'economic promoter role', and the role undertaken regarding the environmental dimension is determined as 'environmental protector/protective role'. Suggestions for sustainable tourism practices of tour guides were the organisation of online or applied 'seminars'. Based on the results of the research, suggestions for the academy and the sector are presented.

Key words: Sustainability, Sustainable tourism, Tour guide, Tour guide roles, Thematic analysis

TEŞEKKÜR

"Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizmdeki Rolleri" adlı yüksek lisans tez çalışmamın ulusal ve uluslararası alanyazına, turist rehberlerine, Turist Rehberleri Odaları Birliği'ne, turist rehberleri meslek odalarına, seyahat acentelerine, turist rehberleri adaylarına katkı sağlayacağını umut ediyorum.

Bu araştırmaya destek olan değerli arkadaşlarıma gösterdikleri ilgileri için teşekkür ederim. Tez süreci boyunca araştırma ve doğru bilgiye ulaşma azmimi hiç kaybetmediğim için kendimi kutluyorum.

Yüksek lisans eğitim dönemim boyunca bana yardımcı olan yol gösteren, tez konumun belirlenmesi ve teslim aşamasına kadar hiçbir desteğini üzerimden eksik etmeyen, bilgi birikimi ve tecrübelerini her zaman her koşulda paylaşan çok kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Duygu YETGİN AKGÜN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans tez jürimde bulunarak görüşlerini sunan değerli hocalarım Prof. Dr. Gökçe YÜKSEK ve Prof. Dr. Saadet Pınar TEMİZKAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Öğrenim hayatım boyunca bana destek olan, bugünlere gelmemde büyük payı olan ismini sayamadığım çok değerli hocalarıma ve varlıklarını hiç eksik etmeyen arkadaşlarıma teşekkür ederim. Son olarak tez süreci boyunca bana maddi ve manevi olarak destek olan sevgili annem Fatma Aşçı'ya, babam Ahmet Aşçı'ya ve iyi ki hayatımda olan kız kardeşim Yasemin Aşçı'ya erkek kardeşlerim Muhammet Aşçı ve D. Ali Aşçı'ya en içten şükranlarımı sunarım. Bana olan inancınız için kalbimin derinliklerinden teşekkür ederim.

..../..../20..

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

(İmza)

Ayşegül AŞÇI

(Öğrencinin Adı Soyadı)

..../...../20….

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken .....(ChatGPT, Gimin, DALL-E vb.) üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı/almadığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından .....

(örneğin çeviri, bilimsel makale vb.) desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumum saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

(İmza)

.....

(Öğrencinin Adı Soyadı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI i

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii

ÖZET iii

ABSTRACT iv

TEŞEKKÜR v

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ vi

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI vii

İÇİNDEKİLER viii

TABLOLAR DİZİNİ x

GÖRSELLER DİZİNİ xi

KISALTMALAR LİSTESİ xi

1 GİRİŞ 1

1.1 Sorun 3

1.2 Amaç 5

1.3 Önem 5

1.4 Sınırlılık 6

2 ALANYAZIN 6

2.1 Turist Rehberi Kavramı 6

2.1.1 Turist Rehberinin Sahip Olması Gereken Kişilik Özellikleri 8

2.1.2. Turist Rehberinin Görevleri 9

2.1.3 Turist Rehberinin Rolleri 11

2.2 Turist Rehberliği Mesleği 17

2.2.1 Turist Rehberliği Mesleğine Kabul Koşulları 17

2.2.2 Turist Rehberliği Mesleğinin Özellikleri 18

2.3 Sürdürülebilirlik Kavramı 20

2.3.1 Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma 20

2.3.2 Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi 21

2.3.3 Sürdürülebilir Turizm 24

2.3.3.1 Sürdürülebilir Turizmin Boyutları 25

2.3.3.2 Sürdürülebilir Turizm İlkeleri 30

2.3.3.3 Sürdürülebilir Turizm ve Turist Rehberi İlişkisi 31

2.3.3.4 Sürdürülebilir Turizm ve Turist Rehberi Rolleri 32

3 YÖNTEM 34

3.1 Araştırma Deseni 34

3.2 Araştırmanın Katılımcı Grubu 34

3.3 Araştırmanın Veri Toplama Aracı ve Görüşme Süreci 35

3.4 Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği 38

3.5 Araştırma Verilerinin Analizi 39

4 BULGULAR 40

4.1 Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular 44

4.2 Sürdürülebilir Turizme İlişkin Farkındalık 46

4.3 Sürdürülebilir Turizm Kavramına İlişkin Algı 48

4.4 Sürdürülebilir Turizme Yönelik Rolleri Belirleme 49

4.5 Sürdürülebilir Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutuna Yönelik Uygulamalar 50

4.6 Sürdürülebilir Turizmin Ekonomik Boyutuna Yönelik Uygulamalar 51

4.7 Sürdürülebilir Turizmin Çevresel Boyutuna Yönelik Uygulamalar 52

4.8 Turlarda Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler 53

4.9 Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler 54

5 TARTIŞMA/SONUÇ VE ÖNERİLER 55

5.1 Tartışma 55

5.2 Sonuç 59

5.3 Öneriler 62

KAYNAKÇA 64

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.3 E-Görüşme Soruları 36

Tablo 3. 3 (Devam) E-Görüşme Soruları 37

Tablo 4.1 Temalara Ait İfade Sıklığı ve Toplamı 40

Tablo 4.2 Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizmdeki Rolleri Kod Kitabı 41

Tablo 4.2 (Devam) Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizmdeki Rolleri Kod Kitabı 42

Tablo 4.2 (Devam) Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizmdeki Rolleri Kod Kitabı 43

Tablo 4.3 Katılımcıların Demografik Özellikleri 44

Tablo 4.3 (Devam) Katılımcıların Demografik Özellikleri 45

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 4.1. Sürdürülebilir Turizm Kavramına İlişkin Farkındalık Temasına Ait Kodlar 46

Görsel 4.2. Sürdürülebilir Turizm Kavramına İlişkin Algı Temasına Ait Kodlar 48

Görsel 4.3. Sürdürülebilir Turizme İlişkin Farkındalık ve Algı Temasına İlişkin Ortak Kelime Bulutu 49

Görsel 4.4. Sürdürülebilir Turizme Yönelik Rolleri Belirleme Temasına Ait Kodlar ... 49

Görsel 4.5. Sürdürülebilir Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutuna Yönelik Uygulamalar Temasına Ait Kodlar 50

Görsel 4.6. Sürdürülebilir Turizmin Ekonomik Boyutuna Yönelik Uygulamalar Temasına Ait Kodlar 51

Görsel 4.7. Sürdürülebilir Turizmin Çevresel Boyutuna Yönelik Uygulamalar Temasına Ait Kodlar 52

Görsel 4.8. Turlarda Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler Temasına Ait Kodlar 53

Görsel 4.9. Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler Temasına Ait Kodlar 54

KISALTMALAR LİSTESİ

ADRO : Adana Bölgesel Turist Rehberleri Odası

ANRO : Ankara Turist Rehberleri Odası

ARO : Antalya Turist Rehberleri Odası

ATRO : Aydın Turist Rehberleri Odası

BURO : Bursa Bölgesel Turist Rehberleri Odası

GARO : Gaziantep Bölgesel Turist Rehberleri Odası

İRO : İstanbul Turist Rehberleri Odası

İZRO : İzmir Turist Rehberleri Odası

MURO : Muğla Turist Rehberleri Odası

NERO : Nevşehir Turist Rehberleri Odası

ŞURO : Şanlıurfa Bölgesel Turist Rehberleri Odası

TDK : Türk Dil Kurumu

TRO : Trabzon Bölgesel Turist Rehberi Odası

TUREB : Turist Rehberleri Odaları Birliği

UNEP : Birleşmiş Milletler Çevre Programı

UNWTO : Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü

1 GİRİŞ

Dünya kaynaklarının alabildiğine tüketimini öngören anlayışa dayalı "Savurgan Dünya Görüşü" yerini, 21. yüzyılda yaşanan nüfus artışı ve tüketmeye dayalı toplum yapısı nedeniyle kaynakların korunmasını, devamlılığının sağlanmasını öngören "Sürdürülebilir Dünya Görüşü" ne bırakmıştır (Özbey, 2002). Bu açıdan sürdürülebilirlik, sahip olunan kaynakları koruyarak en verimli halde kullanılması ve geleceğe aktarılması için önemli hale gelmiştir. Çevresel duyarlılığın artmasına bağlı olarak geliştirilen "sürdürülebilirlik" kavramı 1980'den bu yana turizm araştırmalarında, turizm politikaları ve uygulamalarında tartışılan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlik, doğa, sosyal yaşam, kültürel değerler ve ekonomik kazanç arasındaki dengeyi arayarak gelecek kuşaklar için geri dönüşü olmayan olumsuz etkileri en aza indirmeyi amaçlayan genel yaklaşımdır (Sezerel, 2019). Turizmin hızlı bir şekilde gelişmesi ile doğal kaynaklara zarar verebilecek uygulamalar ortaya çıkmıştır. Turizmin gelişmesi, yenilenebilir doğal kaynakların korunması ve gelecek nesillere aktarılması için turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması son derece önemlidir (Bahar, 2016).

Sürdürülebilir turizm, bir turizm çeşidi olarak değil, daha çok turizmin tüm türleri için geçerli olması öngörülen temel yaklaşım olarak ele alınmaktadır (Avcıkurt ve Güdü Demirbulat, 2016). Sürdürülebilir turizm yaklaşımı, turizmin kaynağı olan doğal çevre, tarihi yapılar, kültürel değerler, sosyal ve estetik değerlerin korunarak geliştirilmesi, turistik çekiciliğin sürekli hale getirilmesini amaçlamaktadır (Kuter ve Ünal, 2009). Turistler, ziyaret ettikleri yöreyi tanıyan, kendilerine yardımcı olan, turu başarılı bir şekilde yönetebilen, yol gösterici bir insanın varlığına ihtiyaç duyarlar (Caner, 2021). Bu açıdan, turizm sektörü içerisinde turistlerle bire bir etkileşim halinde olan turist rehberleri davranışları yönlendirici kişilerdir. Turist rehberleri, ziyaretçileri farkındalık geliştirmeye, yerel çevreye ilgi duymaya ve takdir etmeye teşvik ettiğinde, ziyaretçilerin sürdürülebilir davranış sergileme eğilimini de etkilemektedirler (Alazaizeh vd., 2019). Dolayısıyla, turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması açısından, turizm sektörünün paydaşları arasında yer alan turist rehberlerine önemli görevler düşmektedir.

Turizm sektörünün devamlılığı, doğal, tarihi, sosyal, kültürel değerlerin korunarak gelecekte aynı şekilde kullanılmasına bağlıdır. Turizmin zararlı etkilerini en aza

indirebilmek, sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel açıdan kaynakların en verimli şekilde kullanılması ve geleceğe taşınması adına turizmde sürdürülebilirliğin önemi giderek artmaktadır (İsayeva ve Kasalak, 2016). Sürdürülebilir turizm çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik boyutları ile anlamlı hale gelmektedir. Sürdürülebilir turizm yaklaşımı tek boyutu ile sürdürülebilirliğin sağlanması için yeterli değildir. Turizmde gerçek anlamda sürdürülebilirliğin sağlanması için sektör içindeki tüm paydaşlar dikkate değer paya sahiptir (Yüksek vd., 2019). Turist rehberleri, yerel halk ile turistler arasında olumlu ve karşılıklı etkileşim sağlanmasına, somut ve soyut kültürel ile doğal mirasın korunup yaşatılmasına katkıda bulunabilirler. Bu nedenle, sürdürülebilir turizmin gelişiminde turist rehberlerinin tutumları son derece önemlidir. (Yenipınar vd., 2014).

Literatürdeki ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenmiştir. Ulusal alanyazında Güzel ve diğerlerine (2021) göre turist rehberlerinin destinasyon açısından sürdürülebilir turizme ilişkin üstlendikleri roller; danışmanlık, farkındalık eğitimi vermek, turistleri bilgilendirici ve sürdürülebilir tur yönetimidir. Yenipınar ve Eser'e (2015) göre sürdürülebilir destinasyon yönetiminde turist rehberlerinin rolleri; lider, akıl hocalığı, kaynak yöneticisi, animatör, aracı, uzlaştırıcı ve kültür elçisidir. Çapar ve Yenipınar'a (2017) göre kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberi rollerine yönelik turist algısını kapsamında turist rehberi rolleri; kültürel etkileşim rolü, kültürel arabulucu ve bilgi aktarıcı rolü, doğayı koruma rolü olarak belirlenmiştir. Çetinkaya ve Öter'e (2015) göre turist rehberleri miras turizminin sürdürülebilirliğinde aracı olarak önemli konuma sahiptir. Ayrıca kültür turizminin sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin kültür elçisi rolü üstlendiklerini ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Toker, 2011; Zengin ve Eker, 2014; Karacağolu ve Yolal, 2019). Ulusal alanyazında turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme ilişkin araştırmalar; destinasyon, turist algısı, sürdürülebilir turlar, kültürel ve doğal miras sürdürülebilirliği, kültür turizminin sürdürülebilirliği kavramlarıyla birlikte yer almaktadır.

Pereira ve Mykletun'a (2012) göre sürdürülebilir turizmde turist rehberinin başlıca rolleri; aracı ve kültürel aracıdır. Hu'ya (2007) göre sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak amacıyla turist rehberlerinin turlarda üslendikleri başlıca roller; sivil elçi, tercüman, satış temsilcisi, tanıtımcı ve yol gösterici rolüdür. Rabotić'e (2010) göre sürdürülebilir turizm uygulamalarında turist rehberleri temsilci, elçi, koruyucu, aracı rolleri üstlenmektedirler. Turist rehberinin sürdürülebilirlik anlayışı içerisinde

ziyaretçilerle etkili iletişim kurmak, rol model olmak, gözlem yapmak için önemli konuma sahip olduğu fakat sürdürülebilir turizmin gelişmesinde aracı olarak yetersiz olduğu vurgulanmıştır (Weiler ve Kim, (2011). Uluslararası alanyazında sürdürülebilir turizmde turist rehberlerinin rollerini çevresel, ekonomik, sosyal, kültürel boyutlarıyla birlikte ele alan Weiler ve Black'e (2015) göre turist rehberi hizmet sağlayıcı, lider, temsilci, aracı, arabulucu, teşvik edici, koordinatör, iletişimci, tercüman, öğretmen, bakıcı, tanıtıcı ve bilgilendirici rolleri üstlenerek sürdürülebilir turizme katkı sağlamaktadır.

Ulusal alanyazın incelendiğinde, turist rehberlerinin turlarda sürdürülebilir turizmin boyutlarına yönelik uygulamalarıyla birlikte bu alana nasıl katkı sağladıklarını inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarına ilişkin turlarda üstlendikleri rolleri, sürdürülebilir turizm uygulamalarını, farkındalıklarını, algılarını ve sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik neler yaptıkları ve neler yapabileceklerine dair önerilerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde turist rehberi kavramı, turist rehberinin sahip olması gereken kişilik özellikleri, turist rehberinin görevleri, turist rehberinin rolleri, turist rehberliği mesleği, turist rehberliği mesleğine kabul koşulları, turist rehberliği mesleğinin özelliklerine ilişkin tanımlar yer almaktadır. İkinci bölümde sürdürülebilirlik kavramı tanımlanmış ve sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilirliğin tarihsel gelişimi, sürdürülebilir turizmin boyutları, sürdürülebilir turizm ilkeleri, sürdürülebilir turizm ve turist rehberi ilişkisi, sürdürülebilir turizm ve turist rehberi rolleri başlıkları altında açıklamalar yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemi, araştırma deseni, katılımcı grubu, veri toplama aracı ve görüşme süreci, araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği, verilerin analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgularla araştırmada tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1.1 Sorun

Turist rehberleri, turistlere ziyaret edilen bölge hakkında bilgi veren ve yol gösteren kişilerdir. Turistlere; doğaya ve kültürel olgulara zarar vermeden turistik faaliyet yürütmelerini sağlayabilmeleri için sürdürülebilir turizmde önemli bir yere sahiptirler. Buna göre, turist rehberlerinin sürdürülebilir turizm faaliyetlerindeki rollerinin incelenmesi

ve ortaya konulması turist rehberliği ve sürdürülebilir turizm çalışmaları açısından önemlidir. Sürdürülebilir turizm, doğayı ve yerel halkın korunmasını ve ileriki nesillere aktarılmasını amaçlamaktadır. Turist rehberleri çevre bilinci yüksek ve turizmi gelecek kuşaklara taşıyacak öncü kişilerdir. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin uygulanabilirliği birçok alanın odak noktası haline gelmiştir. Bu bağlamda turizm sektörü içinde yöre ve yerel halk ile turistleri buluşturan turist rehberleri önemli konumda yer almaktadır.

Turist rehberleri ziyaretçiler tarafından turistik bölgenin temsilcileri veya elçileri olmasının yanı sıra koruyucuları olarak da görülmektedirler. Öte yandan sadece mesleki yükümlülüklerini yerine getirmekle kalmaz aynı zamanda davranışlarıyla turizmde sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik, sosyo-kültürel boyutlarıyla birlikte her türlü zararı önlemeye yönelik uyarma ihtiyacı hissederler ve turistlere davranışlarıyla örnek olurlar. Bu nedenle turistlerle doğrudan temas halinde olmaları onları turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında önemli sorumluluklar yüklemektedir (Rabotić, 2010).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve üye ülkeler tarafından 2015 yılında düzenlenen Kalkınma Zirvesi'nde 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanan hedefler belirlenmiştir. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri 17 hedeften oluşmaktadır (Tankuş vd., 2023). Bu kapsamda sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunmak için turist rehberleri dikkate değer roller üstlenmektedir. Turist rehberinin ikna edici tavrı, olumlu tutumu ve tur esnasında turistlere uygulamaya yönelik örnek davranışlar sergileyerek sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarılı şekilde gerçekleşmesinde etkili olacaktır. Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutlarına katkı sağlamak için hangi uygulamaları gerçekleştirdiklerine ve hangi rolleri üstlendiklerine ilişkin literatürde sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bu nedenle turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme ilişkin üstendikleri rolleri, turlarda sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarına ilişkin uygulamalarını tespit etmek, sürdürülebilir turizme ilişkin farkındalıklarını, algılarını ve turlarda sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik neler yaptıklarına ve neler yapabileceklerine dair önerilerini incelemek ileriki çalışmalar için önem taşımaktadır. Bu amaç çerçevesinde aşağıda belirlenen sorular çalışmanın çıkış noktası olmuştur.

Soru: Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarına yönelik üstlendikleri roller nelerdir?

Soru: Turist rehberleri sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutuna yönelik nasıl katkı sunabilirler?

Soru: Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme ilişkin farkındalık ve algıları nasıldır?

1.2 Amaç

Bu çalışmanın ana amacı, turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarına ilişkin gerçekleştirdikleri turlar kapsamında üstlendikleri rolleri belirlemektir. Çalışmanın alt amaçları aşağıdaki gibidir:

- Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme yönelik farkındalığını belirlemek.
- Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme yönelik algısını belirlemek.
- Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel boyutuna katkı sağlamaya yönelik uygulamalarını tespit etmek.
- Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin ekonomik boyutuna katkı sağlamaya yönelik uygulamalarını tespit etmek.
- Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin çevresel boyutuna katkı sağlamaya yönelik uygulamalarını tespit etmek.
- Turist rehberlerinin gerçekleştirdikleri turlarda sürdürülebilir turizme yönelik uygulamalarını tespit etmek.
- Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik önerilerini tespit etmek.

1.3 Önem

Sürdürülebilir turizmin temel amaçları, turizmin zararlı etkilerini en aza indirebilmek, sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel açıdan kaynakların en verimli şekilde kullanılması ve geleceğe taşınmasıdır. Bu açıdan küreselleşmenin etkisi ile turizmde sürdürülebilirliğin önemi giderek artmaktadır. Dünya Turizm Örgütü ve Dünya Rehberler Birliği Federasyonu tarafından 2017 yılı "Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Yılı" olarak ilan edilmiştir (Tătar vd., 2018).

Turist rehberinin, turu yönlendiren öncü kişi olarak çevreye duyarlı tutumlar sergilemesi büyük önem taşımaktadır. Turist rehberleri, sadece turistlere değil, bireysel olarak da duyarlı davranışlarda bulunmalıdır (Kohl, 2007). Rehberlerin yaptıkları ve

söyledikleri, turistlerin ziyaret edilen yeri nasıl deneyimlediği, yerel kültürü ve insanları nasıl gördüğü, ayrıca tur sırasında sergiledikleri davranışlar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu durum, bölge halkını, kültürünü ve turistlerin doğal çevre üzerindeki etkilerini, hatta bölge ekonomisini de etkilemektedir. Bunun bir sonucu olarak turist rehberinin özellikle turistlerin kaliteli bir tatil deneyimi edinmesi, bölgeden yapılan alışverişler ile yerel halkın refah seviyesinin artması, bölgede bulunan doğal, kültürel ve fiziksel değerlerin korunması konusunda sürdürülebilirliğe olan katkısı hayati önem taşımaktadır (Hu ve Wall, 2012; Çapar ve Yenipınar, 2017). Bu kapsamda turizm sektöründe öncü konuma sahip turist rehberlerinin sürdürülebilirliğin boyutlarına yönelik katkılarını ve üstlendikleri rollerini incelemek önemli hale gelmiştir. Ulusal alanyazında turist rehberlerinin turlarda üstlendikleri rollere ve turlarda gerçekleştirdikleri uygulamalara yönelik sürdürülebilir turizm yaklaşımını üç boyutuyla birlikte inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu çalışma turizm alanyazınına katkı sağlaması açısından önemlidir. Bu araştırmanın sürdürülebilir turizmin boyutlarına ilişkin turist rehberliği araştırmalarına katkı sunması beklenmektedir.

1.4 Sınırlılık

Bu araştırmada Türkiye'de turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel boyutlarına ilişkin üstlendikleri rolleri tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında çalışmanın en önemli sınırlılığı araştırma verilerinin toplanma aşamasında yeterli zaman olmamasıdır. Araştırma verileri 05 Mart-16 Nisan 2024 tarihleri arasında toplanmış ve yeterli veri doygunluğuna ulaştıktan sonra sona ermiştir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı görüşmelerin yüz yüze gerçekleştirilememesidir. Araştırma soruları, katılımcılara zaman ve mekân esnekliği sağlaması için e-görüşme formunda hazırlanmıştır. Katılımcılara e-posta ve sosyal medya aracılığıyla ulaşılması geri dönüş süresini ve sayısını olumsuz yönde etkilemiştir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı sadece nitel veri analiz yönteminden yararlanılmasıdır.

2 ALANYAZIN

2.1 Turist Rehberi Kavramı

Turist rehberi turistlere verdikleri hizmet doğrultusunda ülkelerin ve seyahat acentelerinin memnuniyet düzeyine, itibarına, tanıtımına etki ederler. Turistlere tatil

boyunca eşlik ederek onların kaliteli hizmet almasında yardımcı olur. Turizm sektörünün ön önemli çalışanlarından birisidir (Düz, 2016; Batman, 2003).

Resmî Gazete ’de 22 Haziran 2012 tarihinde yayınlanan Turist Rehberliği Meslek Kanunu’nda yapılan turist rehberi tanıma göre;

> **Madde 2-** “*Kanun hükümleri uyarınca mesleğe kabul edilerek turist rehberliği hizmetini sunma hak ve yetkisine sahip olan gerçek kişiyi”* ifade etmektedir. Turist rehberliği hizmeti ise; *“Seyahat acenteciliği faaliyeti niteliğinde olmamak kaydıyla kişi veya grup halindeki yerli veya yabancı turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dil kullanılarak ülkenin kültür, turizm, tarih, çevre, doğa, sosyal veya benzeri değerleri ile varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtılarak gezdirilmesi; seyahat acenteleri tarafından düzenlenen turların gezi programının seyahat acentesinin yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütülüp acente adına yönetilmesidir*.” (http-1).

Literatürde çeşitli araştırmacıların turist rehberi ile ilgili tanımları değişkenlik göstermektedir. Bu tanımlamalarla farklı özelliklere değinilmiştir. Yarcan’a (2007) göre turist rehberi, müze ve ören yerlerini yerli ve yabancı ziyaretçilere onların seçtiği dilde anlatan, grup veya bireysel olarak, gezi yerlerini ve anıtları yorumlayan, doğal ve kültürel çevreyi ve kalıntıları zevkli bir biçimde tanıtan ve gezilerinde ziyaretçilere eşlik eden profesyonel turizm aktörüdür. Ahipaşaoğlu’na (2001) göre turist rehberi, yerli ve yabancı ziyaretçilere belirli bir program eşliğinde şehir turları gerçekleştiren ziyaretçilere başlangıç noktasından itibaren grupla birlikte eşlik eden, yol gösteren, ziyaret yerleri hakkında bilgi ve tanıtımı gerçekleştiren, ziyaretçilerin sosyo-kültürel, ekonomik algılarını anlamlandırmak için yardımcı kişi olarak tanımlanmıştır. Başka bir ifadeyle, turistlerin gözünden satın aldıkları turun bir parçası ve hizmet kalitesini belirleyici bir unsur olarak kabul edilirken, seyahat acentesi veya tur operatörü tarafından işi tur paketindeki hizmetlerin eksiksiz ve uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayan lider olarak tanımlanmaktadır.

Çimrin’e (1995) göre “Kendi ülkesinin canlı propagandacısı ve reklamcısı olarak olumsuz propagandalardan noksan ve yanlış bilgilerle doldurulmuş bir gezgine ülkesini sevdirmeyi başaran kişidir”. Bu bağlamda turist rehberi, ülkenin tanıtımından, turistlerin tatilinden doyum sağlanmasına, olumsuz değer yargılarının yıkılmasına kadar pek çok konuda önemli bir rol üstlenip mesleklerini başarılı ve saygın bir şekilde yürüten, ülkenin turizm elçisi niteliğindedir. Günümüzde turist rehberi, iyi hitap edebilme yeteneğine

sahip, iyi bir dinleyici, kültürler arası iletişim uzmanı, güçlü bir takım lideri, tur esnasında konuklara dinlenme ve öğrenme ortamı yaratan ve onları koruyan, turda oluşan ve oluşabilecek anlık sorunlara acil çözüm üreten, kâşif, eğlence ve dostluk ortamı yaratan, keyifli bir gezi için güvenli bir ortam sağlayan ve seyahat işletmesinin kurallarına uyarak turu başarılı şekilde yürüten kişi olarak tanımlanmaktadır (Yenipınar, 2019).

2.1.1 Turist Rehberinin Sahip Olması Gereken Kişilik Özellikleri

Kişilik kavramı Türk Dil Kurumu [TDK] tarafından "Bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerin bütünü, şahsiyet ve insana yakışacak durum ve davranış" olarak tanımlanmaktadır (http-2). Mesleğin başarılı bir şekilde yerine getirilmesi için kişilik özellikleri ile uyumlu olması oldukça önemlidir. Bireyin kişilik özelikleri ile mesleği arasındaki uyum gerçekleşirse kişi kendini gerçekleştirmiş olarak tanımlanır (Temizkan ve Arı, 2019). Turist rehberlerinin sahip olması gereken kişilik özellikleri aşağıdaki gibidir:

Açık fikirli: TDK tarafından yapılan tanıma göre "Olayları ve yenilikleri anlayıp gerektiği gibi karşılayabilme ve düşündüğünü doğru biçimde aktarabilme yetisidir" (http-2). Farklı kültür ve kişilik özellikleri taşıyan turistlere her durum ve koşulda anlayış ve bunları gerektiği gibi karşılayabilmeyi ifade etmektedir (Şahin, 2021). Turist rehberinin mesleğinde başarılı olabilmesi için yeni fikirler geliştirmesine, araştırmasına, farklı bakış açıları kazanmasına, açık fikirli olmasına bağlıdır (Arıkan Saltık ve Gümüş Dönmez, 2021).

Dışa dönük: TDK'nin tanımına göre "Dışa dönük, çevresiyle iletişim kurmada güçlük çekmeyen, çevresiyle uyumu kolay olan, sosyal ilişkileri güçlü kimsedir." (http-2). Dışa dönük kişilik özellikleri arasında, geniş arkadaşlık ilişkileri kurmak, sportif aktivitelere katılmak ve farklı alanlardaki kulüp etkinliklerine dahil olmayı tercih etmek yer almaktadır (Konakay ve Çelik, 2018, Deveci, 2020). Yapılan araştırmalarda iş yaşamında yüksek performans sergileyen kişilerin dışa dönüklük oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yurcu, 2016; Deveci, 2020).

Uyumlu: Turist rehberinin çatışmadan kaçınması, sakin ve insanlar ile geçim içinde olmasını ifade eder. Ayrıca bireyler ile samimi iş birliğinde hareket ederek olumsuz durum karşısında sakin davranışlar sergileyerek çözüm bulmasıdır (Özoğul, 2017; Yetgin

Akgün, 2020). Uyumlu kişiler, dürüst, bağışlayıcı, cömert, güvenilir, uysal, açık sözlü, alçak gönüllü, fedakâr gibi özellikleri bir arada bulundurmaktadır (Tabak, 2010; Gökdeniz ve Merdan, 2011; Aslan vd., 2012; Bal, 2018; Çetin vd., 2015; Deveci, 2020). Turistler ile yöre halkı arasında etkili iletişim kurmak, temsilcisi olduğu ülkeye, yöreye, seyahat acentesine karşı güvenin oluşmasında turist rehberlerinin yüksek düzeyde uyumluluk özelliğini taşıması önemlidir (Arıkan Saltık ve Gümüş Dönmez, 2021).

Sorumluluk sahibi: Turist rehberlerinin mesleğini icra ederken ülkeye, çalıştığı seyahat acentesine, tur operatörüne, meslektaşlarına, hizmeti satın alan turistlere ve yerel halka karşı benimsenmesi gereken sorumlu davranışları bulunmaktadır. Meslektaşlarına saygılı olmak, itibarlı olmak, etik davranmak ve meslek kuruluşlarıyla pozitif ilişkiler kurmak temel sorumluluklarıdır (Yenipınar, 2019). Deveci'nin (2020) gerçekleştirdiği araştırmada turist rehberlerinin en baskın kişilik özelliğinin sorumluluk olduğunu tespit etmiştir. Yöreye ait çevresel, ekonomik, sosyo-kültürel kaynaklara saygılı olmak ve yörenin sürdürülebilirliğine katkı sağlamak, yerel halkın gelir elde etmesi için yerel ürün ve hizmetlerin tüketimini ve üretimini teşvik ederek ekonomik sürdürülebilirliğe katkı sağlamak sorumlulukları arasındadır (Yenipınar, 2019; Hu, 2007).

Hoşgörülü: Farklı kültür ve kişilik özelliğine sahip turist gruplarını hoşgörüyle karşılamayı tur esnasında oluşabilecek olumsuz durumlarda problemi çözme yolunda kararlı tavır sergilemeyi ifade eder (Tetik, 2006; Şahin, 2021). Örneğin, turist rehberinin farklı kişilik ve kültür özelliklerini taşıyan turistlere karşı hoşgörüyle yaklaşması ve problemlere karşı çözüm odaklı olmada kararlı tavır sergilemesidir (Şahin, 2021).

Duyusal denge: Bireyin duyusal kararları ve kişisel uyum arasındaki sürekliliği ifade etmektedir. Sakin, uyumlu ve aşırı tepki göstermeme yatkınlığı özellikleri arasındadır (Burger, 2016; Aşcı, 2019). Turist rehberinin ülkeyi tanıtması, turistler için önemli konumda yer alması, iyi bir eğitim düzeyine sahip olmasının yanı sıra davranış esnekliği, sabır, anlayış, mizah yeteneği, kararlı olma gibi duyusal denge isteyen kişilik özelliklerini taşıması gerekir (Batman, 2003; Arıkan Saltık ve Gümüş Dönmez, 2021).

2.1.2 Turist Rehberinin Görevleri

Görev, TDK'nin tanımına göre "bir kimseye veya kurula verilen özel amaçlı iş" olarak belirtilmiştir (http-2). Turizm sektörü içerisinde turistlerle bire bir iletişim içinde

olan turist rehberi turu yönetirken turistlere unutulmaz bir deneyim yaşatmak, ülkeyi temsil etmek, turun gidişatını kontrol etmek, kendi kişisel gelişim ve mesleki gelişimine katkı sağlamak ve sürekli bilgi öğrenmek gibi görevler üstlenmektedir (Köroğlu, 2019). Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) tarafından hazırlanan Ulusal Meslek Standardına göre turist rehberlerinin görevleri aşağıda yer almaktadır (http-3).

- İş sağlığı ve güvenliği faaliyetlerini yürütmek: Eğitimlere ve tatbikatlara katılmak. Yasal, işyeri ve çalışma alanlarındaki kurallara uymak ve uyulmasını sağlamak.
- Çevre koruma mevzuatına uygun çalışmak: Çevre koruma yöntemlerini öğrenmek. Çevresel risklerin azalmasını sağlamak.
- Kalite yönetim sistemini uygulamak: Kalite yönetim sistemi ile ilgili faaliyetleri yürütmek. Yapılan çalışmaların kalitesini denetlemek. Geri bildirim (personel-konuktan) sistemini işlemek.
- İş organizasyonu yapmak: Kişisel hazırlık yapmak. İşi ile ilgili hazırlık yapmak. Tur öncesi hazırlık yapmak. Seyahat acentesi tarafından zimmetine verilen malzemeleri teslim almak.
- Tur operasyonu yürütmek: Çalışanları denetlemek. Tur araç ve gereçlerini denetlemek. Operasyonu denetlemek. Turu gerçekleştirmek. Konaklama ile ilgili işlemleri yürütmek. Yiyecek-içecek işletmeleri ile ilişkileri düzenlemek. Tur esnasında oluşan istenmeyen durumlara çözüm bulmak.
- Tur sonu işlemlerini yürütmek: Tur sonu işlemlerini denetlemek. Seyahat acentesi ile bağlantı kurmak.
- Mesleki gelişimine ilişkin faaliyetleri yürütmek: Mesleği ile ilgili yayınları takip etmek. Kurs ve seminerlere katılmak.

Turist rehberlerinin görevleri arasında, grup yönetiminin sorunsuz bir şekilde sağlaması, gerekli önlemlerin alınması ve zaman yönetiminin başarıyla yerine getirmesi yer almaktadır (Yetgin ve Benligiray, 2019). Literatürde turist rehberlerine atfedilen görevler arasında, ülkeyi ve ülke turizmini tanımak (Demircan, 2007), ülkeyi ve çalıştığı seyahat acentesini temsil etmek (Tetik, 2006) turistlerin ziyaret ettikleri ülke/yöre hakkında doğru ve tam bilgiler vermek (Çolakoğlu vd., 2014), turistlere unutamayacakları tatil deneyimi sunmak yer almaktadır (Yarcan, 2007).

2.1.3 Turist Rehberinin Rolleri

Rol kavramı TDK tarafından "bir işte bir kimse veya şeyin üstüne düşen görev" olarak tanımlanmaktadır (http-2). Sosyoloji alanında çokça karşımıza çıkan terimlerden olan rol kavramı; bir grup veya sosyal durum içinde yer alan belli bir statü tarafından ifade edilen özellikli haklar ve görevlerin neden olduğu davranış biçimleridir (Birkök, 2004). Rol kavramı görevlere ilişkin özel davranış kalıplarıdır. Görev gereklerinden doğmakta ve gelişmektedirler. Roller beklentilerle de ilişkilidirler ve beklentiler açısından ele alınıp tanımlanabilmektedirler. Roller bireylerin kısmen ne yapmaları ya da ne yapmamaları gerektiğini belirlemektedir (Balcı, 1981).

Günümüz turizminde turist rehberine yönelik beklentiler zamanla artmış ve artık ziyaretçiler sadece tur süreci boyunca güzergahı tarif eden, yol kılavuzluğu yapan, programda yer alan bölgenin veya yapıların tarihi yerlerin geçmişi, beşerî ve coğrafi yapısı gibi standart bilgileri aktaran eylemsel bir rehberlik hizmetinin ötesine taşınmıştır. Artık turistler, ziyaret edilen, deneyimlenen kültürün ve anlatımlarda söz edilen tarihçe ve hikayelerin bütünsel olarak anlamlandırılmasında, özümsenmesinde ve zihinde olumlu duyguların harekete geçirilmesinde rol oynayan etkileşimsel rehberlik hizmetine daha fazla ilgi gösterme eğilimindedirler (Moscardo, 1998; Weiler ve Ham, 2002; Reisinger ve Steiner, 2006). Bu bağlamda, turist rehberleri, turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında sergiledikleri rol performansı ile ziyaretçilerin davranışlarını şekillendirmede önemli etkiye sahip kişilerdir.

Ana Roller

Turist rehberi, geniş bilgi düzeyi ve kültürü temsil vasfının yanında turistlere, ülkeye ve yerel topluluğa, halka, yerel kültüre, çevreye, doğaya karşı sayısız rol üstlenmektedir. Turist rehberlerinin rollerine ilişkin araştırmaların kökeni 1970'li yılların sonlarına kadar dayanmaktadır (Tetik Dinç, 2019). Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde farklı yazarlara ait sınıflandırmalara rastlanmıştır. Bu çalışma kapsamında turist rehberlerinin eğitici/öğretici rolü, yönetici/lider rolü, kültür elçisi/temsilci rolü, çevre koruyucu/koruyucu rolü, eğlendirici/hoşça vakit geçirici rolü ve ekonomiyi teşvik edici rolü ana roller olarak belirlenmiştir.

Eğitici/öğretici rolü

Turist rehberinin yöre hakkında bilgi vererek tanıtımını sağlamasını ifade etmektedir. Turist rehberlerinin bölge hakkında verdiği bilgiler; tur ve güzergâh, uzaklık, seyahat süresi, yerel imkanları içeren bilgileri yöreye yönelik; ziyaretçilerin yöre üzerinde davranışlarını değiştirme, yönlendirme, uyulması gereken kuralları belirlemek için davranışsal; bölge hakkında tarihi, coğrafi, kültürel ve beşerî bilgilerin verilmesi eğitimsel bilgiler olmak üzere üç başlıktan oluşmaktadır (Hu, 2007; Yetgin, 2017). Rabotić (2011) tarafından yapılan araştırmada turistler tarafından rehberlerin en temel rolünün eğitici/öğretici rolü olduğu tespit edilmiştir. Literatürde eğitici/öğretici rolü ile ilgili araştırmalar Holloway (1981), Pond, (1993), Köroğlu ve Köroğlu (2012) ve Köroğlu vd., (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Yönetici/lider rolü

Turist rehberi turun başlangıcından bitimine kadar tur programını uygulama, bilgilendirme gibi her aşamadan sorumlu olan kişidir. Bundan dolayı yönetici rolünü üstlenmektedir (Köroğlu, 2019). Literatürde yönetici rolü ile ilgili araştırmalar Black ve Weiler, (2005); Asmadili vd., (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir. Turist rehberinin lider rolü, organize eden, bir turu yöneten, erişim sağlayan, kontrol mekanizmasını elinde tutan kişi olarak belirtilmektedir. Lider rolü üstlenen turist rehberi; yön bilen, hedefe erişim sağlama, ekip bilgisi ve güvenliği konularına hâkim olarak grup içerisinde uyumu koruyan kişidir (Cohen, 1985). Başka bir deyişle, tur boyunca turistleri tanıyarak, kontrolü sağlamayı ve onlara yol göstermeyi ifade eder (Pond, 1993; Yetgin, 2017). Literatürde lider rolünden ilk olarak Cohen (1985) bahsetmiştir. Lider rolüne ilişkin diğer araştırmalar: Holloway (1981), Weiler ve Davis,(1993), Pond, (1993), Cohen vd., (2002), Black ve Weiler (2005), Randall ve Rollins (2009), Güzel ve Köroğlu (2014), Köroğlu vd., (2018), Asmadili vd., (2018) ve Tetik Dinç (2019) tarafından yapılmıştır.

Kültür elçisi/temsilci rolü

Kültür elçisi rolü, turist rehberinin sahip olduğu yabancı dil bilgisi ile turistlere ziyaret edilen yörenin kültürel unsurları hakkında bilgi sahibi olma ve kültürü aktarabilme yeteneğidir. Turist rehberi sosyal ve kültürel birikimi sayesinde turistler ve ziyaretçiler arasında köprü görevi görür (Weiler ve Black, 2015; Yetgin, 2017). Literatürde kültür elçisi rolüne ilk olarak Cohen (1985) tarafından değinilmiştir. Turist rehberinin temsilci

rolü, tanıttığı bölgeyi, ülkeyi ve çalıştığı seyahat acentesini turistlere karşı temsil etmesini ifade eder. Bunun yanı sıra turist rehberliği hizmeti sunduğu turistleri dış çevreye karşı sosyal, ekonomik ve çevresel anlamda temsil rolü bulunmaktadır (Ahipaşaoğlu, 2001; Batman, 2003; Zhang ve Chow, 2004; Köroğlu, 2013). Literatür incelendiğinde Weiler ve Black (2015) ve Köroğlu vd., (2018) yaptıkları çalışmalarında turist rehberlerinin kültür elçisi/temsilci rolünü vurgulamışlardır.

Çevre koruyucu/koruyucu rolü

Çevre koruyucu rolü, turist rehberlerinin turistlere ziyaret ettikleri bölgenin zarar görmemesi için sorumlu davranışlara teşvik etmeyi ve bu davranışları uzun döneme yaymayı, çevre kirliliğini en aza indirmeyi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik etmeyi, atıkların kullanımının azaltılmasını teşvik edici olmasını ifade etmektedir (Hu, 2007; Yetgin, 2017). Üstlendiği bu rol ile turist rehberleri tur katılımcılarına bilgisi ve davranışlarıyla çevreye duyarlı bir rol model olmaktadır (Köroğlu, 2013).

Turist rehberinin çevre koruyucu rolü kapsamındaki diğer davranışlar, turistlerin çevreye karşı davranışlarını izleyip doğaya karşı her türlü zararın önlenmesi, çöp atılmasının engellenmesi, bitki ve hayvan türlerine zarar verici davranışların önlenmesi gibi öğeleri kapsamaktadır (Tetik Dinç, 2019). Turist rehberleri turistlerin bölgeye, çevreye ya da doğal alana yönelik olumsuz etkilerini azaltmaya teşvik etmektedir. Böylece çevresel kirliliği önleyerek sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadırlar. Doğaya yönelik olumlu davranışları motive edici rolü ve çevresel yorumlayıcı rolü, kaynak koruyucu rolü ve kaynak yöneticisi rolünü içinde barındırmaktadır (Howard vd., 2001; Randall ve Rollins, 2009; Köroğlu, 2019).

Koruyucu rolü, turistin başına gelebilecek olası tehlikelere karşı korunması aynı zamanda ziyaret edilen çevrenin tahribatını önlemek için korunması olarak tanımlanmaktadır. Bu rol ile turistlerin güvenliğinin sağlanmasını ifade eder (Yetgin, 2017). Turist rehberinin özellikle turistleri yönlendirmesiyle, sessiz bir şekilde gerçekleştirilen doğa yürüyüşleri, turistlerin yaban hayatı ve çevre üzerindeki etkisini en aza indirebilecektir (Erdoğan, 2014). Ayrıca turist rehberlerinin yaban hayatına ve çevreye karşı nasıl bir tutum sergilemesi gerektiği konusunda ön bilgilendirme yaparak misafirlerin yaban hayatı üzerindeki olumsuz etkileri azaltacağı vurgulanmaktadır. Öte yandan, turist rehberi çalıştığı ve yaşadığı çevrenin "koruyucusu" olarak sadece mesleki

bir yükümlülüğe sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda turistlerin davranışlarının yetersiz ve çevreye zararlı olduğu zaman turistleri kişisel olarak uyarma ihtiyacı hisseder (Rabotić, 2010).

Eğlendirici/hoşça vakit geçirici rolü

Turist rehberlerinin turistleri rutinden uzaklaştırarak pozitif duygular içinde olmasını sağlaması ve turistleri seyahatleri boyunca keyifli etkinlik, animasyon faaliyetleri ile hoş vakit geçirmelerini sağlamasını ifade eder (Heung, 2008; Toker, 2011; Yetgin, 2017). Bu bağlamda turist rehberlerinin eğlendirici/hoşça vakit geçirici rolü üstlenirken eğlendirmeyi bilme, dışa dönük ve sosyal olma, esprili olma gibi niteliklere sahip olması gerekir (Ahipaşoğlu, 2006).

Turist rehberi turun durumuna ve işleyişine göre turistlerle etkileşimde bulunurken komik hikayeler anlatabilmektedir. Böylece ziyaret edilen bölgeyi yorumlayarak neşeli bir atmosfer oluşturur ve turistleri memnun eder (Tsaur ve Teng, 2017). Turist rehberinin eğlendirici/hoşça vakit geçirici rolüne, seyahat sırasında anlatımını eğlenceli hale getirmesi, turistlerle oyun oynaması, şarkı söylemesi, fıkra anlatması örnek olarak verilebilir (Şahin, 2021). Turist rehberinin mizahı, turizm işletmeleriyle pozitif ilişkiler yaratmasının yanı sıra, turistlerin yöreyi tekrar ziyaret etme potansiyeli üzerinde de olumlu bir etki sağlamaktadır (Pabel ve Pearce, 2016).

Ekonomiyi teşvik edici rolü

Bu rol turizm kaynaklarını korumayı ve yerel ekonomiyi destekleyici tavsiyelerde bulunmayı ifade eder. Turist rehberinin yerli halkın yöresel ürün geliştirmesine teşvik etmesidir. Ayrıca turistlerle yerli halk arasındaki bağlantıyı kurarak turistlerin ve yerli halkın ürettiği ürünleri satın almasına da yardımcı olmasıdır (Ormsby ve Mannle, 2006: Çapar ve Yenipınar, 2017). Bir turist rehberi bu amaca katkıda bulunmak için somut ve somut olmayan kültürel değerlerin turistlerce satın alınmasını sağlamalıdır.

Ayrıca rehberler turistlere yerel yiyecek ve içecek satan mekânları tercih etmeleri konusunda tavsiyelerde bulunarak onları ekonomiye katkı sağlamaları için motive etmelidir. Turizmde ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi yoluyla ev sahibi toplumun refahının artırılmasında; ev sahiplerinin, misafirlerin, bölge kaynaklarının ve endüstrinin ihtiyaç ve faydalarının dikkate alınmasında hayati öneme sahip olduğu söylenebilir (Hu,

2007; Rabotić, 2010). Başka bir deyişle, turist rehberleri, turist deneyimini etkin bir şekilde yöneterek turizm kaynaklarının korunmasına ve yerel ekonominin desteklenmesine önemli katkılarda bulunma açısından güçlü bir konumda yer almaktadırlar.

Diğer Roller

Bu çalışmada, arabulucu rolü, aracı rolü, danışman rolü yürütücü rolü, yönlendirici rolü, tanıtıcı rolü, yönlendirici rolü, yorumlayıcı ve kaynak yöneticisi rolü diğer roller kapsamında ele alınacaktır. Arabulucu rolü; turist rehberinin turistler için yabancı olan bir kültürü, etkileyici bir dille sunan, yerli halk ve turistik ürün sağlayıcıları, turistler, ilgili hükümet birimleri ve çevresel ortam arasında önemli etkileşim içinde yürütmesini ifade etmektedir (Reisinger ve Steiner, 2006). Arabulucu rolünü üstlenen turist rehberi, anlatımı ve davranışları ile yöreye gelen turistlere örnek olmaktadır (Cohen, 1985). Literatürde arabulucu rolü ile ilgili araştırmalar Schmidt, (1979), Holloway, (1979), Cohen, (1985), Black ve Weiler, (2005) ve Randall ve Rollins, (2009) tarafından yapılmıştır.

Aracı rolü; turist rehberinin ziyaretçiler, yerel kültür ve seyahat tecrübesinin kesiştiği noktada iletişim ve kültürler arası etkileşimi sağlamasını ifade etmektedir (Altıntaş vd., 2017). Başka bir ifadeyle, turist rehberleri, turistler ile ziyaret edilen bölgenin yerel halk arasında bir iletişim aracı işlevi görmektedir (Güzel ve Köroğlu, 2014). Literatürde aracı rolü ile ilgili araştırmalar Schmidt, (1979); Ap ve Wong, (2001); Reisinger ve Steiner, (2006); Güzel ve Köroğlu, (2014), Pereira ve Mykletun, (2012); Weiler ve Black, (2015); Tătar, vd., (2018) ve Gaspar, (2024) tarafından gerçekleştirilmiştir. Danışman rolü, turist rehberinin kendi içerisinde eğitmen, öğretici, yönlendirici ve tavsiye edici özelliklerini barındırmasıdır (Cohen, 1985). Danışman rolü kapsamında; güzergâh seçimi, doğru ve kesin bilgi aktarımı yer almaktadır (Köroğlu, 2019). Literatürde bu rolle ilgili çalışmalar Cohen (1985); Tsaur ve Teng, (2017) ve Güzel ve diğerleri (2021) tarafından yapılmıştır.

Yürütücü rolü; turist rehberlerinin turistlerin karşılanması, ağırlanması ve uğurlanması gibi süreçleri içeren turistik hizmetlerin planlanması, organize edilmesi, koordinasyonun sağlanması ve denetlenmesi görevlerini içermektedir (Öter ve Sarıbaş, 2021). Yönlendirici rolü, turistlerin katıldıkları turlarda karışıklık yaşanmaması, düzenli

ve etkin bir turun gerçekleşmesi için önceden gidilen yöre hakkında dikkat çekici unsurların belirlenerek turistin ilgili ürünlere yönlendirilmesini ifade etmektedir (Öter ve Sarıbaş, 2021). Tanıtıcı rolü; turist rehberinin ziyaretçilere bölgenin doğal güzelliklerini, kültürel mirasını ve gelenek görenek unsurlarını, sanat eserleri, tarihi olayları, ekonomik ve politik gelişmeleri hakkında birçok veriyi sağlama, sunma, yorumlama becerisine sahip olmasıdır. Başka bir ifadeyle turist rehberlerinin bir şehir, bölge ve ülke hakkında tanıtım, pazarlama ve turizmin gelişmesinde aktif rol oynamasıdır (Lovrentjev, 2015; Öter ve Sarıbaş, 2021). Pond, (1993) ve Köroğlu (2018) çalışmalarında tanıtıcı rolünü vurgulamıştır.

Tilden'e (1957) göre yorumlama "gerçek bilgiyi iletmekten ziyade orijinal nesneleri kullanarak, ilk elden deneyimleme aracılığıyla ve açıklayıcı medya yoluyla anlam ve ilişkileri ortaya koymayı amaçlayan bir eğitim faaliyetidir". Yorumlamanın amacı sadece bilgi sağlamak değil, bir destinasyonun çekiciliğini iletmek, ziyaretçilere ilham vermek, bu destinasyonun mirasını aktarmak ve nihayetinde ziyaretçileri bu alanları koruma ihtiyacına ikna etmektir (Pond, 1993). Yorumlayıcı rolünü üstlenen turist rehberi, ziyaretçilerin kültürel ve doğal mirası anlamlandırması ve bağ kurması için tasarlanmış bilgilendirme ve eğitim süreçlerini yönetmektedir. (Chowdhary ve Prakash, 2022). Bu süreçler, ziyaretçilerin deneyimlerini derinleştirerek, yerel kültür ve çevre ile etkileşimlerini zenginleştirmeyi amaçlamaktadır

Turist rehberlerinin yorumlayıcı rolü sayesinde çevre bilincinin oluşturmada etkili olduğu ifade edilmektedir (Moscardo, 1998; Bidder vd., 2016). Ayrıca turist rehberlerinin yaptıkları ve yapabilecekleri davranışlarla sürdürülebilirliğin sağlanmasının önemine vurgu yapılmaktadır (Weiler ve Ham, 2002; Hu ve Wall, 2012). Böylece çevreyi koruyucu ve bilinçlendirici davranışları teşvik etmede yorumlama rolü, ziyaretçiler ile turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında hayati bağlantıyı kurar (Kong, 2014). Kaynak yöneticisi rolü; turist rehberlerinin doğal çevreye duyarlı ve saygılı olmasını ifade eder. Özellikle, doğa turlarına katılan turistlerin doğal çevreye verebilecekleri olumsuz etkileri en aza indirmek için onları cesaretlendirerek ve davranışları olumlu yönde şekillendirerek doğayı uzun dönemli korumaya yönelik değişimleri hızlandırmasıdır (Howard vd., 2001; Randall ve Rollins, 2005).

Turist rehberlerinin rollerine ilişkin farklı şekilde sınıflamalar yer almaktadır. Ülke turizmi açısından turist rehberlerinin mesleki yeterlik ve başarısında turist rehberlerinin rolleri önem teşkil etmektedir. Bu araştırma kapsamında ele alınan diğer rollerin her biri birbiriyle ilişki içerisinde olup birbirini tamamlayıcı unsurları barındırmaktadırlar.

2.2 Turist Rehberliği Mesleği

Meslek kavramı TDK tarafından "Belli bir eğitim ile kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş" olarak tanımlanmaktadır (http-2). Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nun 07 Haziran 2012 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmasının ardından turist rehberliği meslek olarak kabul edilmiştir. Bu başlık altında Türkiye'de turist rehberliği mesleğine kabul koşulları, turist rehberliği mesleğinin özellikleri ele alınmıştır.

2.2.1 Turist Rehberliği Mesleğine Kabul Koşulları

Turistlerin ziyaretlerinden mutlu bir sonla ayrılmalarında en önemli unsur olan turist rehberinin yaş, eğitim, dil puanı ve zorunlu uygulama gezisi gibi mesleğe kabul şartları ve birtakım düzenlemeler aşağıda yer almaktadır:

Türkiye'de turist rehberliği mesleğine kabul koşulları aşağıdaki gibidir:

- İlk olarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- 18 yaşını doldurmuş olmak,
- Üniversitelerin turist rehberliği ön lisans ve lisans, yüksek lisans bölümlerinden birinden mezun olmak veya üniversitelerin herhangi bir lisans programlarından mezun olup turist rehberliği sertifika programlarını tamamlamış olmak,
- Yabancı Dil Seviye Tespit Sınavından (YDS) veya Birlik tarafından yapılan yabancı dil sınavından en az 75 puan almış olmak veya ÖSYM tarafından YDS'ye eşdeğer kabul edilen uluslararası yabancı dil sınavlarında bu puana denk yeterlilik belgesine sahip olmak,
- Turist Rehberleri Odaları Birliğinin düzenlediği ülkesel turist rehberliği için 36 gün, bölgesel turist rehberliği için her bölgeye yönelik olarak en az 6 günlük uygulama gezisini tamamlamış olmak, sınavdan başarılı olmak,
- Herhangi bir suçtan hüküm giymemiş olmak,

Turist rehberi adayı belirtilen şartları sağladıktan sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı'na başvurarak "ruhsatname" almak zorundadır. Turist rehberleri ikamet ettikleri ilde bir meslek odasına üye olmaları, ikamet ettiği yerde meslek odası bulunmuyorsa en yakın ilde kurulmuş turist rehberleri odaları birliğine üye olmaları zorunludur. Turist rehberlerinin mutlaka bir yıl geçerli olan "çalışma kartı" alması gerekir. Bu şartları sağlamayan kişiler mesleğini yürütemez. Sekiz yıl üst üste eylemsiz olarak kalan turist rehberleri ruhsatnamesi Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından iptal edilir (Yetgin ve Benligiray, 2019; Yetgin Akgün, 2020).

2.2.2 Turist Rehberliği Mesleğinin Özellikleri

Meslek kanununun yayınlanmasının ardından turist rehberliği mesleğinin kendine özgü özellikleri şekillenmiştir. Turist rehberliği mesleğini diğer mesleklerden ayıran pek çok avantajlı ve dezavantajlı özellikleri bulunmaktadır.

Turist rehberliği mesleğinin avantajlı özellikleri aşağıdaki gibidir (Yenipınar, 2019):

- İletişim odaklı olmak,
- Farklı bölge ve ülkeler tanımak,
- Farklı insanları tanımak,
- Bilgisini aktarmak ve beğenilmek,
- Bağımsız çalışma koşullarına sahip olmak,
- Sürekli öğrenmek ve araştırmak,
- Seyahat ederek para kazanmak,
- Kendini sürekli yenileyebilme olanağı olması,
- Sık ve para vermeden seyahat imkânı olması,
- Kültürlerarası iletişim olanağı sağlaması,
- Monoton bir yaşam tarzını içinde barındırması,

Yukarıda belirtilen etkenler, mesleği çekici kılan özellikler arasında yer alıp tercih edilmesini sağlayan önemli unsurlardır. Turist rehberliği mesleği çekici unsurları bulundurmasının yanı sıra oldukça yorucu ve fiziksel güç gerektirmektedir (Yenipınar, 2019). Turist rehberliği mesleğinin dezavantajlı özellikleri aşağıdaki gibidir (Eser, 2021):

- İş güvencesinden yoksun olması,

- Fiziksel güç gerektirmesi,
- Dış etkenlerden kolaylıkla etkilenebilen nitelikte olması,
- Uzun çalışma saatleri, mesai süresinin sınırsızlığı ve düzensiz yaşam tarzının olması,
- Aile yaşamından uzak bir yaşamı sürdürme zorunluluğu olması,
- Bireysel yaşamına zaman ayırma fırsatı bulamaması,
- Sürekli olarak kendini geliştirmeyi ve bilgilerini güncellemeyi gerektirmesi,
- Devamlı olarak duyguları yönetmesi,
- Duyusal zekâ özelliklerini sürekli geliştirmesi,
- Fiziksel ve psikolojik şiddetle karşı karşıya kalması,
- Teknoloji uygulamalarının yarattığı etkilerin mesleği tehdit etmesi,
- Kültür seviyesi düşük turist profili ile mücadele etmesi,
- Serbest dolaşım hakkının olmaması,
- Denetim yetersizliği, güçlüğü ve işlevsizliği ile karşı karşıya olması,

Yukarıda yer alan turist rehberliği mesleğinin avantajlı ve dezavantajlı yönleri dikkate alındığında turist rehberliği mesleğini yerine getirirken dikkate alınması gereken hususlar bulunmaktadır. Turist rehberinin mesleğini yerine getirirken yapması gerekenler: Dış görünüş, diksiyon, beden diline dikkat etmek ve görsel önceliklere yer vermek, kendine güvenmek, kontrollü olmak, konunun iyi bilindiğini unutmamak, kişilik özelliklerini (ses, bilgi, gülümseme) ön plana çıkarmaktır.

Ayrıca turist rehberinin gerçekleştirdikleri turda grubun özelliklerine göre dikkat etmesi gerekenler: Yorumlamada esnek olmak, dengeli yorum yapmak, yorumlamada güncel yaşantı ile bağ kurarak örnekler sunmak, soru sorulmasına açık olmak, dürüst olmak, bilmediği konularda araştırıp daha sonrasında bilgi vermek, konuklara konuşma hakkı tanımak, teknik terimleri açıklamak, doğal çevre, insanlar, hayvanlar, bitkiler, yerel yemekler gibi konular hakkında detaylı bilgi içeren bilgileri sunmaya gayret etmektir. Mesleki açıdan en önemli özelliği pek çok kişiye karşı sorumluluklarının bulunmasıdır (Yenipınar vd., 2014).

2.3 Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik kavramı TDK tarafından "Süreklilik kelimesinden gelmektedir ve en sade anlamı ile bir durumun, bir olayın devamlılığını ve var olmasını sağlamaktır." (http-2). Sürdürülebilirlik kavramı Latince korumak ya da aşağıdan destekleme anlamındaki 'subtenir' kelimesinden gelmektedir (Özmehmet, 2008). 1987 yılında yayımlanan Brundtland Raporu'nda "Sürdürülebilirlik, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılayabilmek için kaynakların devamlılığının sağlanması ve bugünkü kuşakların kendi gereksinimlerini karşılayabilecek kaynakları kullanma" olarak tanımlanmaktadır (Ahi ve Searcy, 2015; Hall, Gössling ve Scott, 2015). Chapin, Torn ve Tateno' ya (1996) göre sürdürülebilirlik, temelinde doğa ile ilgili sistemlerin fonksiyonlarını, süreçlerini ve üretkenliğini gelecekte de devam ettirebilme yeteneğidir. Ayrıca aktif ve radyoaktif bir yapıya sahip olan sürdürülebilirlik bir toplumun, çevrenin ya da sürekliliğin olduğu herhangi bir sistemin ana kaynakların aşırı şekilde tüketilmeden devamlılığının sağlanması yeteneği olarak da tanımlanmaktadır (Kaypak, 2012).

Sürdürülebilirlik kavramı zaman içinde birçok alanda adından söz ettirmektedir. Sürdürülebilirlik gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasında dengenin sağlanması adına, kaynakların geleceğe aktarılması için sosyal, ekonomik ve doğal sistemlerin birlikte planlanması gerektiğini savunur. Böylece sürdürülebilirlik insan faaliyetlerinin kaynaklar üzerindeki etkili sonuçları olan ekonomik, sosyal, çevresel olumsuzlukların en aza indirmesini amaçlayan yeni bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Coccossis,1996). Çevresel kaygılar karşısında ortaya çıkan sürdürülebilirlik anlayışı ile kaynakların devamlılığının sağlanması için çevrenin korunması böylece yüksek yaşam kalitesinin var olması adına nesillerin sahip olduğu refahı azaltmadan, gelecek nesillere aynı koşullarda yaşayabilecekleri bir dünya bırakmayı ifade etmektedir (Harris, 2003).

2.3.1 Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilirlik, belirli bir ekosistemin bozulmadan, tükenmeden, kesintisiz bir şekilde devamlılığının sağlanması olarak tanımlanmaktadır (Dursun ve Gündüz, 2016). Doğal kaynakların sınırlı olduğu ve nüfus artışıyla birlikte toplumlar ve devletler arasında yaşanabilecek sorunların öngörülmeye başlanmasıyla sürdürülebilirlik kavramına ilişkin farkındalık zamanla artmıştır (Gümüş Dönmez, 2016). II. Dünya Savaşı'nın ardından

teknolojik ve endüstriyel faaliyetlerin hızla gelişmesiyle birlikte nüfus artışı ve kaynakların aşırı tüketilmesi kontrolsüz kalkınmaya sebep olmuştur. Mevcut düzenin ve ekolojik dengenin bozulması ve çevresel sorunların yaşanması gibi sorunlara çözüm olarak sürdürülebilir kalkınma konusu uluslararası platformlara taşınmıştır (Özmehmet, 2008).

Sürdürülebilir kalkınma kavramının resmi olarak tanımlandığı ilk rapor olan "Brundtland Raporu" 1987 yılında Gro Harlem Brundtland tarafından yayımlanmıştır (Özmehmet, 2008). "Ortak Geleceğimiz" isimli raporda "Sürdürülebilir kalkınma, bugünün gereksinimlerini gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılama yetisinden mahrum bırakmamak koşuluyla taşımak" olarak tanımlanmıştır. Brundtland Raporu'nda tüm ülkeler için önerilen kalkınma modeli, uzun vadeli ve kalıcı bir ekonomik büyüme sağlarken, kalkınma ile doğa arasındaki dengeyi korumayı amaçlamaktadır. Bu model, doğayı tüketmeden kullanan uygulamalara dayanan ve sürdürülebilir ekonomik gelişim için gerekli şartları içeren bir yaklaşımdır (Özmehmet, 2008; Emir ve Düz, 2020). Sürdürülebilir kalkınma kavramının ortaya çıkmasından günümüze kadar geçen sürede çeşitli konferanslar, raporlar ve zirveler gerçekleştirilmiştir.

2.3.2 Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi

Sürdürülebilirlik kavramı ilk olarak 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda yer almıştır. Sürdürülebilirlik kavramının temelinde doğal kaynakların bozulmasına yönelik doğal dengenin korunması ve tehditlerin önüne geçmesi yer almaktadır (Hall, Gössling ve Scott, 2015). Konferansın ana temalarından biri çevrenin korunması ve geliştirilmesi için devletlerin ve politikacıların sorumlulukları bulunmaktadır (Pinninti, 2000). 113 ülkenin katıldığı konferansta sosyal refah, ekonomik kalkınma ve çevre koruma bilinci üç ana başlık olarak bildirilmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramı üzerine 1982 yılında Dünya Koruma Stratejisi'nde aşırı kullanım sonucu bozulan biyoçeşitliliğin korunmasına yönelik olarak çalışmalar yapılmıştır (Kuter ve Ünal, 2009). 1987 yılında Brundtland Raporu, diğer adıyla "Ortak Geleceğimiz" olarak bilinen raporda sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu raporunda yer almıştır. Raporda sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma olarak ifade edilmiş ve gelecek kuşakların kendi

ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanlarından ödün vermeksizin bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma olarak tanımlanmıştır (Kaypak, 2012). Raporda ayrıca çevremizde yaşanan sorunlara ortak eylem gerekliliği vurgulanmış ve bu amaçla gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere ekonomik yardım sağlaması gerektiği dile getirilmiştir (Eryılmaz, 2011). Ayrıca raporda tüm ülkeler için ön görülen kalkınma modelinin uzun vadeli, kalıcı ekonomik büyüme, kalkınma ile doğa arasındaki dengenin korunduğu ekonomi, doğayı tüketmeden kullanılan uygulamalar ile sürdürülebilir ekonomik gelişme olarak özetlenmektedir (Özmehmet, 2008).

Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde 1992 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı diğer adıyla "Rio Konferansı" gerçekleştirilmiştir. Konferansın ana teması sürdürülebilirlik kavramında insan etkisinin büyük olduğu vurgulanmıştır. Dünyadaki her bireyin doğal ve sağlıklı yaşamdan eşit yararlanma hakkının verilmesi gerektiği savunulmuştur. Avrupa Birliği 1995 yılında tarafından sürdürülebilirlik kavramı turizm alanında "Yeşil Kitap" (Green Paper) adlı çalışmada tanıtılmıştır.

Kyoto Protokolü 1995 yılında sürdürülebilirlik adına atılmış önemli gelişmelerden biridir. Burada otuz yedi endüstrileşmiş ülke ve Avrupa Birliği için sera gazı salınımının azaltılması amacıyla hedefler belirlenmiştir (Türksoy, 2016). İstanbul'da 1996 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II) Konferansı sonucunda sürdürülebilirlik adına tüketim ve üretim kalıplarına, yapı ve dağılımdaki değişimleri dâhil etmek, yaşanan dengesiz nüfus dağılımı ve sürdürülemez nüfus değişimlerine, aile dağılımına, yetersiz kaynaklara, temel altyapı yetersizliklerine, yetersiz planlamaya, artan güvensizlik ve şiddet sorunlarına, çevresel bozulmaya dikkat çekmek için sürdürülebilirlik hedeflerini gerçekleştirmeye odaklanılmıştır. Özet olarak konferansta, herkes için yeterli konut ve kentleşmenin yaşandığı bir dünyada sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gelişmesi konularında anlaşmalarda bulunulmuştur (Özmehmet, 2008).

Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde 2002 yılında Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Zirvede, yoksulluk, sağlık sorunları, çevreyi koruma ve sürdürülebilir gelişmeleri sağlayacak politika konuları ele alınmıştır (Kılıç, 2006; Tankuş vd., 2023). Ayrıca 1972 yılından 2002 yılına kadar geçen süredeki sürdürülebilirlik süreci ve gelişmeleri gözden geçirilmiştir. Sürdürülebilir turizmin

özendirilmesi amacıyla, çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı kapsamında sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi, turizmin sosyo-kültürel ve çevresel olumsuzluklarının azaltılması hedeflenmiştir (Özmehmet, 2008). Ayrıca 2007 yılında yayımlanan Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı "sürdürülebilir turizm" yaklaşımıyla hazırlanmış olup bu sürdürülebilir turizm hedeflerinin gerçekleşmesine doğrudan hizmet etmektedir (http-4).

Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde 2012 yılında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı gerçekleştirilmiştir. Konferansta sürdürülebilir kalkınmanın uygulanabilmesine yönelik siyasi adımların atılması ve gerekli belgelerin düzenlenmesine karar verilmiştir. Ayrıca konferansta dünyada yaşanan iklim değişikliği ve sürdürülebilirlik konusunda küresel girişimler ele alınarak 1972'den itibaren yaşanan gelişmeler, fırsatlar, tehditler ve riskler değerlendirmeye alınmıştır (Reddy ve Wilkes, 2012).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve üye ülkeler tarafından düzenlenen Kalkınma Zirvesi 25 Eylül 2015 tarihinde düzenlenmiştir. Kalkınma zirvesinde 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanan hedefler belirlenmiştir. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri 17 hedef ile 169 alt başlıktan oluşmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi (2030 Agenda for Sustainable Development) 193 ülkenin imzasıyla kabul edilmiştir. Binyıl Kalkınma Hedefleri "kimseyi geride bırakmamak" sloganı ile herkes için küresel çapta erişilmesi istenilen hedefleri içermektedir. Aşağıda bu hedeflere yer verilmiştir:

1. Yoksulluğun her yerde her haliyle sona ermesi,
2. Açlığın sona ermesi, gıda güvenliği ve iyi beslenmeye erişim ve sürdürülebilir tarımın desteklenmesi,
3. Sağlıklı ve kaliteli yaşamın sağlanması,
4. Herkes için kaliteli eğitim olanakları ve yaşam boyu öğrenmenin teşvik edilmesi,
5. Cinsiyet arası eşitliğin sağlanması,
6. Temiz su ve hijyenik yaşam koşulları ve sürdürülebilir su yönetiminin sağlanması,
7. Yenilenebilir enerji kaynakları ile sürdürülebilir temiz enerji erişiminin sağlanması,

8. İnsana yakışır iş ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin desteklenmesi,
9. Yenileşme ve alt yapı ve sürdürülebilir sanayileşmenin güçlendirilmesi,
10. Eşitsizliklerin azaltılması,
11. Sürdürülebilir kentler ve toplumların oluşturulması,
12. Sorumlu üretim ve tüketimin sağlanması,
13. İklim değişikliğine yönelik acil olarak eyleme geçilmesi,
14. Su altı yaşamın sürdürülebilir kullanılması,
15. Kara yaşamın korunması ve sürdürülebilir kullanılması ve çölleşmenin önlenmesi, biyolojik çeşitlik kaybının önlenmesi,
16. Herkes için barış ve adaletin sağlanması, güçlü kurumların oluşturulması,
17. Hedefler için küresel iş birliğinin canlandırılması,

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması, uygulamaya yönelik teknoloji, alt yapı ve insan kaynaklarının yeterli finansman ile desteklenmesi gerekmektedir (http-5).

2.3.3 Sürdürülebilir Turizm

Sürdürülebilir turizm; Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından "*mevcut kaynakların şimdi ve gelecekte ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri tam olarak göz önünde tutarak, ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve yöredeki ev sahibi halkın ihtiyaçlarını gideren turizm*" olarak tanımlanmaktadır (http-6). Sürdürülebilir turizm, insanoğlunun etkileşim içinde olsun ya da olmasın çevrenin bozulmadan ve değişmeden korunduğu, kültürel miras bütünlüğünün, doğal süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam destek sistemlerinin devam ettirildiği bir yaklaşımdır.

Turistik kaynakların, ev sahiplerinin ve turistlerin ihtiyaçlarının karşılanması ve gelecek nesillerin de aynı şekilde gereksinimlerini karşılayabileceği şekilde yönetilmesidir. Bununla birlikte, sürdürülebilir turizm, turizmin ayrı bir kolu olarak değil, turizmin bütün olarak ele alan yönetim şeklidir (Bozok ve Yılmaz, 2008; Çakır ve Çakır, 2010; Solmaz, 2019). Sürdürülebilir turizm, çevre dostu, doğa, alternatif, sorumlu, yeşil gibi pek çok kavramı içinde barındırmaktadır (Atalık ve Gezici, 1994; Beyhan ve Ünügör, 2005). Sürdürülebilir turizm politikalarının hedefleri, doğal süreçleri tahrip etmeden, iç ve dış turizm hareketlerini geliştirmek, turizmi çeşitlendirmek, turistik yoğunlaşmayı

zamana ve mekâna yayarak kaynakların tahribini engellemek, faaliyetlerin istikrarlı olmasını sağlamak, ulaşım ve kentsel alt yapıyı güçlendirmek olarak belirlenmiştir (Karacan vd., 2017).

1970'lerde turizmin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki potansiyel etkilerine 1990'lı yıllarda sürdürülebilir turizm kavramı olarak yer verilmiştir. 1995 yılında Avrupa Birliği tarafından turizme ilişkin "Yeşil Kitap" (Green Paper) yayınlanması ile yerel halkın ekonomisini arttırmaya yönelik yararları vurgulanmıştır (Demir ve Çevirgen, 2006). Sürdürülebilir turizmin on iki ana hedefi bulunmaktadır. Bunlar; ekonomik süreklilik, yerel refah, istihdam kalitesi, sosyal eşitlik, ziyaretçi memnuniyeti, yerel kontrol, topluluk refahı, kültürel zenginlik, fiziksel bütünlük, biyolojik çeşitlilik, kaynak verimliliği, çevrenin verimliliği ve temizliği olarak sıralanmaktadır (Yenil ve Akyazıcı, 2019). Sürdürülebilir turizm hedefleri, turizm gelişimi ile toplum ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirmek, yerel ekonomi, doğal ve kültürel mirasın korunmasını sağlamak ve turizm yoluyla ev sahibi halkın ve ziyaretçilerin yaşam kalitesini artırmak yer almaktadır. Sürdürülebilir turizm aşağıda belirtilen unsurlardan oluşmaktadır:

- Gelecek kuşakların mevcut kaynaklardan yararlanabilmesi,
- Kaynakların verimliliğinin ve devamlılığının sağlanması,
- Biyoçeşitliliğin sürdürülebilmesi ve geri dönüşümü olmayan çevresel değişikliklerden kaçınılması,
- Kaynakların kullanımında kuşaklar arasında eşitliğin sağlanması,
- Bölgelerdeki doğal ve kültürel mirasların korunması ve devamlılığının sağlanması,

2.3.3.1 Sürdürülebilir Turizmin Boyutları

Sürdürülebilir turizm yaklaşımı, mevcut topluma fayda sağlarken gelecekte doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik kaynakların korunarak kullanılmasını amaçlamaktadır. Turizmdeki gelişme ülkelerin var olan kaynaklarını zarara uğratmadan uzun dönemli ürün sağlanmasını içermektedir (Demir ve Çevirgen, 2006). Bu nedenle, sürdürülebilirlik tek boyutlu olarak düşünülmemelidir. Turizmde sürdürülebilirliğinin sağlanması için

çevresel, ekonomik veya sosyo-kültürel boyutlarını ortaya koymak gerekir (Çeken, 2016).

Çevresel boyut: İnsanların gereksinimlerini sağlamak için bütün kaynakların doğal çevreden elde edildiği gibi doğal ekolojik sistemlerinden enerji sağlamak ve maddelerin ekonomik atıklara dönüştürülmesi ancak doğal kaynaklardan sağlanabilmektedir. Dolayısıyla çevresel sürdürülebilirlik uzun vadede kaynakların korunması ve var olan kaynakların gelecek nesillere aktarılabilmesi ile ilgilidir (Pearce, 2002; Eser, 2011).

Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için en önemli unsur, insanların küresel ekosistemlerin üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirebilmektir. Aynı şekilde, var olan biyolojik çeşitliliğin korunması için önlemlerin alınması ve toprak, hava, suyun uygun şekilde kullanımı ve biyosferin bio-jeo-kimyasal bütünlüğünün de korunması gerekmektedir (Öztürk, 2007). Sürdürülebilir turizmin çevresel boyutunda temel amaçlar; sanayi atıklarının azaltılması, daha az ambalaj ve paketlemenin yapılması ve ürünlerin kullanım sürelerinin uzatılmasıdır. Ayrıca atık malzemelerin yeniden işlenerek kullanılması, cam haline dönüştürülmesi etkin bir çevresel sürdürülebilirlik sağlanması açısından önemlidir (Beatley ve Wheeler, 2004). Herman ve Daly'nin (1990) sürdürülebilir bir çevre için önerileri aşağıdaki şekildedir:

- Toprak ve yer altı suları gibi yenilenebilir kaynakların yeniden ortaya çıkma hızında daha yüksek oranda tüketim yapılmaması gerekmektedir.
- Mineral ve fosil yakıtlar gibi yenilenemez kaynakların yüksek oranda tüketilmemesi gerekmektedir.
- Kirlilik ve çöpler doğal sistemlerin bunların yeniden doğaya kazandırılmasından daha hızlı üretilmemelidir.
- Kişi başına kaynak kullanımı ile nüfus oranı yaşanılan yerin taşıma kapasitesi dengesi dikkate alınmalıdır.

Turist rehberinin, turizm açısından doğal çevrenin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik katkıları aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Ballantyne ve Huges,

2001; Yu, Weiler ve Ham, 2002; Reisinger ve Steiner, 2006; Kohl, 2007; Weiler ve Kim, 2011; Pireira ve Mykletin, 2012; Hu ve Wall, 2012):

- Çevre konusunda kaliteyi sürdürmek,
- Alternatif çekicilikler ve rotalar yoluyla yörede meydana gelen turist baskısını azaltmak,
- Turistlerin ziyaret ettikleri yöreyi derinlemesine anlamalarına yardımcı olmak,
- Turistlerin çevreye ve çevreyi korumaya yönelik davranışlarını teşvik etmek,
- Turistlerin arkalarında çöp bırakmalarını önlemek,
- Turistlerin bitki ve hayvanlara zarar vermelerini önlemek,
- Yasalarla sınırlandırılmış faaliyetlerin (balıkçılık, madencilik vb.) yapılmasını önlemek.

Çevresel sürdürülebilirlik, uzun dönemde kaynakların korunması ve bu kaynakların gelecek nesillere aktarılması ile ilgilidir. Ayrıca insanların ekosistem üzerindeki etkilerini en alt düzeylere indirmeyi ve dünyadaki canlılara daha yaşanabilir ortam sağlamayı amaçlamaktadır.

Sosyo-kültürel boyut: İnsan refahını ön planda tutarak günümüz kuşaklar ve gelecek kuşakların her türlü ihtiyaçlarını dikkate alarak mevcut kaynaklara eşit şekilde ulaşma anlamında adalet dengesini sağlamayı savunmaktadır. Sosyal, kültürel ve toplumsal öğeleri içermektedir. Kaynakların kesintisiz olarak bozulmadan aşırı tüketimden kaçınarak sistemli bir biçimde kullanılmasını ifade eder. Ülkelerin kültürel mirasının gelecek kuşaklara aktarılmasını amaçlamaktadır. Bölgeye gelen turistin yoğunluğu, bölgenin sosyal taşıma kapasitesi, kentleşmesi ve ev sahibi toplumun kültürü arasındaki mesafe etmenlerine bağlıdır. Sosyal sürdürülebilirlik, sistematik olarak toplumsal katılım ve güçlü bir toplum ile mümkündür. Toplumsal dayanışma, sosyal kurumlar, kültürel kimlik, çeşitlilik, saygı, hoşgörü, alçakgönüllülük, merhamet, sevgi gibi sosyal sermayenin bir kısmını oluşturan ve dürüstlük, yasalar ve disiplin gibi toplumda kabul görmüş standartlar sosyal sürdürülebilirliğin önemli unsurlarını oluşturmaktadır (Engin ve Akgöz, 2013).

Sosyal sürdürülebilirlik, her kuşaktan mevcut kaynaklara eşit şekilde erişimin sağlanması, bugünkü kuşaklar ve gelecek kuşaklar arasındaki adaleti dikkate aldığı kadar,

bugünkü insanlar arasındaki adalet dengesini sağlamakta amaçlarındandır. Ayrıca sosyal sürdürülebilirlik, temiz su ve gıda gibi temel kaynaklardan yoksun yaşayan insanların yaşam kalitesini yükseltmeyi gerekli görmektedir. Çünkü sosyal faktörlerin dikkate alınmaması sürdürülebilir bir yaşamın başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olabilmektedir (Asafu Adjaye, 2005; Öztürk, 2007). Toplumlara sosyal anlamda sürdürülebilirliğin kazandırılması için belirtilen temel nitelikler:

- Bütünsel olarak toplumda bir kimlik oluşturabilmek,
- Gelişim ve değişimlerden olumlu etkilenerek, her türlü kültürel ve toplumsal değerler ile uyum içinde olmak,
- Yaşayan bütün insan topluluklarının yaşam kalitesini artırmak

Bu bağlamda gelir dağılımındaki eşitsizliğin sona erdirilmesi aynı zamanda gelecek nesillerin mevcut kaynaklardan eşit bir şekilde yararlanması ve sağlıklı olması öncelikli unsurlardır. Turist rehberlerinin turizmin sosyo-kültürel sürdürülebilirliğine katkıları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Leclerc, 1999; Ballantyne ve Huges, 2001; Yu, Weiler ve Ham, 2002; Reisinger ve Steiner, 2006; Kohl, 2007; Weiler ve Kim, 2011; Pireira ve Mykletin, 2012; Hu ve Wall, 2012):

- Turistlerin yerel halk ile iletişime geçmelerini sağlamak,
- Sosyo-kültürel uyumu sağlamak,
- Turist davranışlarını yönlendirerek yerel topluma uygun davranışları geliştirmek,
- Yerel otoriteler tarafından turistler için uygulamaya konulan kural ve ilkeleri uygulamak,
- Turistlerin miras, koruma, kültür ve yöreye yönelik empati yeteneklerinin gelişmesini sağlamak,
- Turistlerin yerel halkın yaşam tarzını anlamalarını sağlamak.

Sürdürülebilirlik, kültürel boyutta her kuşağın bir önceki dönemden edindiği kültürel değer ve göstergeleri, diğer kültürlerle etkileşime girerek onlara yenilerini ekleyerek gelecek kuşaklara aktarması görev ve sorumluluğunu içermektedir (Cebeci ve Çakılcıoğlu, 2002). Kültürel değerlerin sonraki kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarılması için mevcut zaman diliminde kültürü yaşayan ve yaşatan bireylerin doğru şekilde eğitim

alması ve gençlerin kültürel öğeleri doğru şekilde öğrenerek paylaşması gerekmektedir. Kültürel sürdürülebilirlik kavramı ile asıl vurgulanmak istenilen gelenekçi bir tavır değil, ülkelerin ve yaşamış toplulukların geçmişe ait miraslarının, yerleşme koşullarının ve ilkelerinin büyük bir kaynak olduğunun farkına varmaktır (Cebeci ve Çakılcıoğlu, 2002).

Ekonomik boyut: Toplumun tüm kesimlerinin refah seviyesinin devam ettirilmesi ve uzun dönemde devamlılığının sağlanmasını ifade etmektedir. Sürdürülebilir turizmin ekonomik boyutu; turizmin ekonomik boyutta 12 aya yayacak faaliyetlerle, düşük sezonda etkinlik gibi çekiciliklerin oluşturulması, çalışanların 12 ay boyunca istihdam edilmesi, eşitlik çerçevesinde sürdürülebilir kalkınma çalışma koşullarının iyileştirilmesi, ekonomik ve sosyal refahın yükselmesi, temel ihtiyaçların karşılanması noktasında geliştirilmesini içermektedir (Şanlıöz Özgen, 2016).

Sürdürülebilir turizm faaliyetleriyle turizmin ana kaynağını oluşturan doğal, tarihi, kültürel ve çevresel kaynaklar korunurken, yerel işgücü, artan gelir ve eşit dağılım ile sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma sağlayabilmek mümkündür. Ekonomik sürdürülebilirlik, toplumun tüm kesimlerinde refah seviyesini yükseltmeyi, bütün ekonomik faaliyetlerde en az maliyetle üretimi sağlamayı aynı zamanda maksimum yarar elde etmeyi hedeflemektedir. En önemlisi girişimlerin ve faaliyetlerin canlılığının sağlanması ve bunların uzun döneme yayılmasını sağlamayı amaçlamaktadır (http-5; Göktepe, 2011). Solow'a (1993) göre ekonomik sürdürülebilirlik için gerekenler aşağıdaki gibidir:

- Yenilenemez kaynakların hesaplanarak kapsamlı ve hesaplı bir şekilde yönetiminin sağlanması ve kullanılması,
- Elde edilen gelirden tasarruf sağlanarak, gelecek kuşaklar için doğal kaynakların korunmasına yönelik teknolojilere yatırım yapılması,

Turist rehberlerinin turizmin ekonomik boyutuna ilişkin olarak sürdürülebilirliğe sağladıkları katkı aşağıdaki gibi sıralanabilir (Leclerc, 1999; Ballantyne ve Huges, 2001; Yu, Weiler ve Ham, 2002; Reisinger ve Steiner, 2006; Kohl, 2007; Weiler ve Kim, 2011; Pireira ve Mykletin, 2012 ve Hu ve Wall, 2012):

- Ekonomik kalkınmaya yardımcı olmak,

- Yerel halkın ekonomisine ve sosyal refahına katkıda bulunmak,
- Yerel işletmeleri teşvik etmek,
- Yerel ürünlerin satışını teşvik etmek,
- Potansiyel turistleri de yöreye çekmek için teşvik etmek,
- Yerel halkın yaşam standartlarının yükselmesine yardımcı olmak.

Geliştirilecek ekonomik sürdürülebilirlik için dengenin sağlanması en temel nokta sürdürülebilirlik ile bütün toplumu içine alan ekonomik gelişmenin birlikte ve belirli bir düzen içerisinde yürütülmesi gerekmektedir. Buna bağlı olarak ülkelerin gereken ekonomik ve toplumsal koşulları sağlaması önemlidir (Haukioja, 2007).

2.3.3.2 Sürdürülebilir Turizm İlkeleri

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), ve Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından tanımlanmış sürdürülebilir turizmin 12 ilkesi bulunmaktadır (http-7).

1. ***Ekonomik süreklilik:*** Turizm destinasyonlarının ve işletmelerinin büyümeye devem ederek uzun vadede fayda sunabilmeleri için devamlılığını ve rekabet edebilirliğini sağlamak.

2. ***Yerel refah:*** Yerel olarak ziyaretçilerin harcamalarını artırmak ve turizme ev sahipliği yapan yörenin ekonomik gelirlerini en üst düzeye çıkarmak.

3. ***İstihdam kalitesi:*** Cinsiyet, ırk, engellilik veya başka şekillerde ayrım gözetmeksizin ücret düzeyi, hizmet koşulları ve herkes için erişilebilirlik dâhil olmak üzere, turizm tarafından yaratılan ve desteklenen yerel işlerin sayısını ve kalitesini güçlendirmek.

4. ***Sosyal eşitlik:*** Turizmde elde edilen ekonomik ve sosyal faydaları, yoksullara sunulan fırsatların, gelirlerin ve hizmetlerin iyileştirilmesi de dâhil olmak üzere alıcı toplum genelinde yaygın ve adil şekilde dağıtılmasını sağlamak.

5. ***Ziyaretçi memnuniyeti:*** Ziyaretçiler için cinsiyet, ırk ve engellilik veya başka şekillerde ayrım gözetmeksizin herkese açık, güvenli ve tatmin edici deneyim sağlamak.

6. ***Yerel kontrol:*** Yerel toplulukları, diğer paydaşlarla istişare ederek, bölgelerinde turizmin yönetmek, gelecekteki gelişimi hakkında planlama yapmak, karar alma süreçlerine dâhil etmek ve güçlendirmek.

7. ***Toplum refahı:*** Sosyal yapılar ve kaynaklara, olanaklara ve aşım destek sistemlerine erişim dâhil olmak üzere yerel toplumlarda yaşam kalitesini korumak, güçlendirmek, her türlü sosyal bozulma ve sömürgeden kaçınmak.

8. ***Kültürel zenginlik:*** Ev sahibi toplulukların tarihi mirasa, otantik kültüre, geleneklerine, ayırt edici özelliklerine saygı duymak ve geliştirmek.

9. ***Fiziksel bütünlük:*** Hem kentsel hem de kırsal peyzajları korumak, geliştirmek ve çevrenin fiziksel ve görsel bozukluğunu önlemek.

10. ***Biyoçeşitlilik:*** Doğal alanların, habitatların, yaban hayatının korunmasını destekleme ve bunlara verilen zararı en aza indirmek.

11. ***Kaynak verimliliği:*** Turizm tesis ve hizmetlerinin geliştirilmesi ve işletilmesinde kıt ve yenilenemeyen kaynakların kullanımını en aza indirmek.

12. ***Çevresel saflık:*** Turizm işletmelerinin ve ziyaretçilerin hava, su, toprak kirliliğini ayrıca atık oluşumunu en aza indirmek.

2.3.3.3 Sürdürülebilir Turizm ve Turist Rehberi İlişkisi

Sürdürülebilir turizm, doğal ve kültürel varlıklara yönelik olumsuz etkileri en aza indiren veya kaynakları koruyan pozitif bir yaklaşımdır. Sürdürülebilir turizm özünde ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel varlıklar ile bütün olarak ele alınır. Sürdürülebilir turizm yaklaşımı; doğal çevrenin korunması, yerel halkın ekonomik refahının üst düzeyde tutulması ve sosyal kültürel değerlerin korunarak devamlılığının sağlanması açısından öneme sahiptir. Turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması için bütün paydaşlara önemli görevler düşmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006). Turist rehberi paydaşlar arasında önemli role sahiptir. Turist rehberi, sadece turistlerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılamakla kalmaz. Ayrıca turistlerin bir yöredeki ekonomik, kültürel ve çevresel boyutları açısından davranışlarını yönlendiren kişidir. Dolayısıyla rehberler, turistlerin davranışlarını şekillendirerek, bilgilendirme yoluyla eğiterek sürdürülebilir turizmin

sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarına katkıda bulunabilirler (Yenipınar ve Eser, 2015).

Turist rehberleri, sürdürülebilir turizm yaklaşımı içerisinde önemli sorumluluklar üstlenmektedirler. Bu sorumluluklar kapsamında turizm sektörü içerisinde yerel halk, çevre, kültür ile iç içe olan önemli aktörlerdir. Ayrıca turistlerle bire bir iletişim içerisinde olan turizm çalışanıdır. Dolayısıyla, turist rehberinin davranışları turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması adına dikkate değer katkı sağlanabilmesi için önemlidir (Güzel ve Köksal, 2019).

Turistlerle turun başlangıcından bitimine kadar etkileşim içerisinde olan turist rehberi ziyaret edilen yöre ile turist arasında temel bağı koruyan ve turizm sektöründe önde gelen konumu itibariyle önemli roller üstlenmektedir (Ap ve Wong, 2001). Turist rehberleri sadece ziyaretçilerin ve yerel halkın memnuniyetlerini sağlamayı değil aynı zamanda ziyaret edilen yörenin doğal, kültürel ve yerel ekonomik kaynaklarının gelecek nesillere aktarılmasında pozitif etkiye sahiptirler (Yenipınar ve Eser, 2015). Diğer bir ifadeyle, ziyaretçilere belirli bir düşünceyi dayatmak yerine onları, anlatılan konu veya mekân hakkında düşünmeye teşvik etmeye sevk etmektedir. Bu teşvikle turist rehberlerinin ziyaretçilerin bilinçlenmesine, kültürel birikimin korunmasına ve aynı zamanda turizmin sürdürülebilirliğine katkıda bulunulacağına dikkat çekmektedir (Skibins vd., 2012).

Turist rehberleri, turistler ile tarihi ve kültürel değerler arasında bağ kurulmasında, kaynakların uzun vadeli kullanılmasında ve turistlerin davranışlarının şekillendirilmesinde önemli rol oynamaktadırlar (Avcıkurt, Güdü Demirbulat, 2016; Köroğlu vd., 2012). Bu kapsamda, rehberinin doğaya zarar vermemesi, tarihi, dini mekanlara saygı göstermesi gibi sorumlu davranışlarla turistlere rol model olması sürdürülebilir turizm hedeflerini gerçekleştirmeye katkı sağlamak açısından önemli davranışlardır (Güzel ve Köksal, 2019).

2.3.3.4 Sürdürülebilir Turizm ve Turist Rehberi Rolleri

Turizm hareketlerinin sonucunda ortaya çıkan sorunların çözümü, mevcut kaynakların birbiriyle bütünleyici bir şekilde kullanılması ve turizmin tüm yıla yayılması yoluyla sürdürülebilirliğin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Turizm

kaynaklarının verimli ve etkili kullanılması gibi sürdürülebilir ilkeler doğrultusunda sektör içerisindeki tüm paydaşlara düşen sorumluluklar bulunmaktadır. Bu paydaşlardan turist rehberi önemli aktörler içerisinde yer almaktadır.

Turist rehberleri, turizmin çevresel, sosyo-kültürel etkilerinin bilincinde olarak hem yerel halkın ekonomik anlamda gelişmesinde ve turistlerin davranışlarını olumlu yönde etkilemesinde hem de yerel halkın doğal kültürel ve fiziksel çevreyi korumasında etkilidirler (Weiler ve Ham, 2002; Hillman, 2003; Skanavis ve Giannoulis, 2009) Dolayısıyla turist rehberleri; turistler ile doğal çevre ve halk arasında köprü görevi görerek turizmde sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadırlar.

Turizm destinasyonlarında, turistlerin farkında olmadan yaptıkları bütün çevresel tahribatı en aza indirmek için onların davranışlarını şekillendirerek sürdürülebilirlik amaçlarını gerçekleştirmek turist rehberinin temel görevidir. Turist rehberinin görev ve sorumlulukları arasında, tur esnasında turistler ile yerel halk arasında sorumlu davranışlar sergilemek, doğal, kültürel tahribatın önlemek, çevrenin zarar görmesinin engellemek ve destinasyon taşıma kapasitesinin önüne geçmek gibi davranışlar yer almaktadır. Böylece turist rehberleri sürdürülebilirliğe katkı sağlamada aracı olarak yer almaktadırlar (Poudel ve Nyaupae, 2013).

Turistik faaliyetlerin yerel halk, çevre, kültür ve ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri çok fazladır. Bu nedenle turist rehberleri özellikle kaliteli turist deneyimi sunma ve destinasyondaki doğal, tarihi, kültürel anlamda her türlü değerin korunmasını ön plana çıkaran aktiviteler gerçekleştirme, harcamaları teşvik etme ve yerel halkın refah seviyesini arttırma açısından turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması için kilit rol oynamaktadır. Turist rehberlerinin bulundukları sektör içerinde yerel halk, çevre, kültür arasında çok yönlü olarak yönetim alanı bulunmaktadır. Dolayısıyla turist rehberlerinin turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında rollerinin bilincinde olarak mesleklerini icra etmesi hayati öneme sahiptir. Nitekim rehberler, gezginler ile ziyaret edilen yöre arasındaki bağı kurarken aynı zamanda memnuniyeti artırır ve devamlılığın sağlanması açısından pozitif algı ortamı oluşturur (Hu ve Wall, 2012). Bu yüzden rehberlerin sürdürülebilir turizmdeki önemi yadsınamaz.

3 YÖNTEM

Araştırmanın yöntem bölümünde araştırma deseni, araştırmanın evreni ve katılımcı grubu, veri toplama aracı ve süreci, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği ile verilerin analizine dair bilgilere yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Deseni

Nitel araştırma yönteminin benimsendiği bu çalışmada turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmdeki rollerine ilişkin görüşlerine başvurulmuştur. Toker'e (2022) göre nitel araştırma yöntemi araştırma sürecini ve verileri detaylı analizini mümkün kılmaktadır. Nitel araştırma yöntemi, niçin ve nasıl sorularına yanıt arandığı, verilerin özel yöntemle kodlanarak çözümlemeler yapıldığı ve sentezlenerek yorumlanmasıyla sonuçlara ulaşılmaya çalışıldığı yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu yöntem, insanların deneyimlerini bireysel ve toplumsal olay ve olguların temelini özelliklerini açıklamak amacıyla araştırmacının doğal ortamlarında insanları gözlemlemesi, olay ve olguların oluş süreçlerini incelemek için açıklayıcı ve yorumlayıcı sürecin ifadesi olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2013). Bu bağlamda bu araştırmada nitel araştırmalarda olay ve olguların anlaşılması için kullanılan fenomenoloji deseninden yararlanılmıştır. Fenomenoloji deseni, insanların yaşadıkları dünyayı yorumlama ve algılama biçimini ifade eder (Tutar, 2023). Çalışmaya katılanların söz konusu fenomen ile ilgili deneyimleri olan bireylerden toplanması yaşanılan deneyimlerin özünün derinlemesine anlamlandırılması amaçlanmıştır.

3.2 Araştırmanın Katılımcı Grubu

Turist rehberliği mesleğini en az bir yıl eylemli olarak yürüten gönüllü bireyler bu araştırmanın katılımcı grubunu oluşturmaktadır. Araştırma verileri, çalışmaya gönüllü olarak katılan turist rehberlerinden Google Formlar'da oluşturulmuş e-görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma verileri 05 Mart- 16 Nisan 2024 tarihleri arasında e-posta ve sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya dahil edilen toplam katılımcı sayısı 26 kişiden oluşmaktadır. İki katılımcının verileri araştırma amacıyla ilişkili olmadığı için araştırmaya dahil edilmemiştir. Katılımcılar K1, K2, K3,... K26 şeklinde kodlanmıştır.

3.3 Araştırmanın Veri Toplama Aracı ve Görüşme Süreci

Bu çalışmada, nitel araştırma veri toplama aracı olarak görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Çevrim içi senkronize olmayan görüşmeler; genellikle e-posta ve telefon vasıtasıyla "e-görüşme" olarak da adlandırılmaktadır. E-görüşmeler, araştırmacı ve katılımcıların aynı yerde bulunmasını gerektirmediği için hem zaman hem de mekânsal esneklik sağlamaktadır. Diğer açıdan, proje kapsamında olmayan veya herhangi bir kuruluştan mali destek almayan araştırmalarda, araştırmacının üzerinden mali yükü hafifletmektedir (Creswell, 2013).

Araştırmacılar görüşme sorularını istedikleri zaman dilimine yayarak birkaç seferde katılımcılara iletebilmekte ve verilen cevaplara göre soruları yeniden yapılandırma imkânı bulmaktadırlar. E-görüşmelerin yazılı olması daha az ve öz zengin veri elde etmeye olanak sağlamaktadır. Teknolojinin gelişmesi ile nitel araştırmalarda internet aracılığı ile yapılan görüşmelerin arttığı görülmektedir (Karahan vd., 2022; Salman Yıkmış, 2020). E-görüşme formu, araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve soruların kapsanmasını güvence altına almak için oluşturulan bir formdur. E-görüşme formdaki soru veya konu alanları hakkında elde edilen verilerin düzenlenebilmesi ve analiz edilebilmesi için pratiklik sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Veri toplama süreci aşamaları aşağıdaki şekildedir (Creswell, 2021) :

- Örnek çerçevenin oluşturulması,
- İlişkiler geliştirilerek uyumun sağlanması,
- Örneklemin seçilmesi,
- Verilerin toplanması,
- Verilerin analizi,
- Geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması,
- Sonuçların raporlanması,

Araştırmacı tarafından yapılan alanyazın taraması sonucunda araştırmanın amacına uygun olarak Google Formlar'da e-görüşme oluşturulmuştur. Araştırmanın amacı doğrultusunda turist rehberlerinin turlarda sürdürülebilir turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutlarına ilişkin uygulamalarına yönelik sorulara öncelik verilmiştir. Görüşme formunun iç geçerliliğinin sağlanması için turist rehberleri ve

akademisyen olan iki uzman görüşüne başvurulmuş ve görüşme sorularına 15 Şubat 2024 tarihinde son hali verilmiştir. E-görüşme yapılmadan önce yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşmelerde yeterli katılımcı sayısına ve veri doygunluğuna ulaşılamamıştır. Araştırma verilerinin e-görüşme yoluyla elde edilmesi uzman görüşü ile kararlaştırılmıştır.

E-görüşme formunda oluşturulan soru türleri; Demografik sorular, Açık uçlu sorular, Kapalı uçlu sorular olarak üç bölümden oluşmaktadır. Açık uçlu sorular Rabotić'in (2010) "Tourist guiding from the perspective of sustainable tourism" adlı çalışmasından yararlanılarak oluşturulmuştur. Kapalı uçlu sorularda yer alan sürdürülebilirliğin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarına ilişkin etkinlikler Tetik'in (2017) "Sürdürülebilir turizm yönetiminde turist rehberliği" başlıklı bölümünden yararlanılarak oluşturulmuştur. Araştırma soruları Tablo 3.3'te yer almaktadır.

Tablo 3.3 *E-Görüşme Soruları*

Demografik Sorular
Eğitim durumunuz nedir?:
Cinsiyetiniz nedir?:
Meslek deneyiminiz kaç yıldır?
Kayıtlı olduğunuz turist rehberliği meslek odası nedir?
Hangi bölgelerde turist rehberliği yapmaktasınız?
Uzmanlık alanınız var mı? Varsa uzmanlık alanınızı belirtiniz.
Açık Uçlu Sorular
1. Sürdürülebilir turizm hakkında bildiklerinizi yazar mısınız?
2. Sürdürülebilir turizm kavramını kısaca üç kelime ile tanımlayınız?
3. Turist Rehberleri Odaları Birliği (TUREB) ve Turist Rehberleri Meslek Odaları turist rehberlerinin sürdürülebilirlik konusunda bilinçli olması için neler yapabilir? Önerileriniz nelerdir?
4. Üniversitelerin Turizm Rehberliği bölümleri sürdürülebilir turizm dersini müfredata eklemek dışında ne gibi uygulamalar gerçekleştirebilir?
5. Turist rehberi olarak gerçekleştirdiğiniz turlarda ne tür sürdürülebilir turizm uygulamaları yapılabilir? Örneklerle açıklayınız

[**Tablo 3. 3** (Devam) *E-Görüşme Soruları*]

Kapalı Uçlu Sorular
1. Bir turist rehberi olarak sürdürülebilir turizme katkı sağlamak için hangi rollere sahip olmanız gerekir? Siz hangi rolleri üstlenmektesiniz?
2. Turist rehberi olarak turlarınızda sürdürülebilirliğin çevresel boyutuna katkı sağlamak için grup üyeleri ile nasıl etkinlikler yapıyorsunuz?
3. Turist rehberi olarak turlarınızda sürdürülebilirliğin sosyo-kültürel boyutuna katkı sağlamak için grup üyeleri ile nasıl etkinlikler yapıyorsunuz?
4. Turist rehberi olarak turlarınızda sürdürülebilirliğin ekonomik boyutuna katkı sağlamak için grup üyeleri ile nasıl etkinlikler yapıyorsunuz?

Bu çalışmada sosyal medya ve e-posta yoluyla katılımcılara ulaşılmıştır. Katılımcılara daha önce turlarda rehberlik yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Görüşmeler öncesinde katılımcılara görüşmenin amacı ve araştırma hakkında, e-görüşme formunda yer alan sorularla ilgili bilgiler ile sürdürülebilir turizm ve boyutları hakkında açıklamalar yapılmıştır. Gönüllü katılım formu görüşme öncesinde e-posta yoluyla iletilmiştir. Tüm katılımcılara kişisel bilgileri ve paylaşımlarının gizli kalacağına dair güvence verilmiştir. Bu araştırmaya başlamadan önce, Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 455473 protokol numaralı onay alınmıştır.

Yolal'a (2016) göre elde edilen verilerin araştırmacılar tarafından okunması ve düzenlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda araştırmacı görüşme metinlerini dikkatli bir şekilde okuduktan sonra metinleri, verilerin analiz edilmesi ve görselleştirilmesi için MAXQDA 2024'e aktarmıştır. MAXQDA analiz programı, metin halindeki tüm görüşmelerin sistematik olarak düzenlenmesi, değerlendirilmesi, çözümlenmesi, yorumlanması ve raporlanması için araştırmacılara yardımcı olmaktadır. Yazılım, metinler, resimler, sesler ve videolar gibi çoklu veri türlerini analiz etmek için esnek bir platform sunmakta, veriyi kategorize etme, temaları keşfetme ve derinlemesine anlama konusunda önemli avantajlar sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021; Creswell, 2021). Elde edilen verilerin kodlaması yapılmış, daha sonra temalar bulunarak, kodlar ve temalar düzenlenmiştir. Son olarak da bulgular hakkında yorumlar yapılmıştır.

3.4 Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Lincoln ve Guba'ya (1982) göre bilimsel araştırmalarda güvenirlik kriterleri; inandırıcılık, tutarlılık, doğrulanabilirlik ve aktarılabilirlik olarak belirtilmiştir. Araştırmanın kesinliğini, bulguların gerçekliğine uygunluğunu ifade eden içsel gerçeklik; genelliğini ifade eden dışsal gerçeklik, zaman içinde tutarlı şekilde tekrarlanmasını ifade eden güvenilirlik ve araştırmanın fenomene mesafeli ve yansız olarak yaklaşmasını ifade eden nesnellik ile sağlanmaktadır (Guba ve Lincoln, 1994). Guba'ya (1981) göre nitel araştırmaların güvenduyulabilirliği; gerçekliğin değerini yansıtması, uygulanabilirlik, tutarlılık ve yansızlık öğelerini barındırması gerekmektedir. Araştırmanın güvenirlik ve geçerliğini artırmak için aşağıdaki uygulamalar gerçekleştirilmiştir:

Araştırmanın iç geçerlik (inandırıcılık) oranını artırmak için görüşme formu oluşturulurken ilgili alanyazın incelemesi yapılarak konu ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Nitel veri analizinde temalar ve temaları oluşturan alt temaların kendi içinde uyumu kontrol edilerek, uzman görüşüyle birlikte bütünlük ve gerçeklik sağlanmıştır. E-görüşmede araştırmanın sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı ve görüşmenin gizli tutulacağı gönüllü katılım formunda belirtilmiştir. Böylece görüşme sürecinde toplanan verilerin gerçek durumu yansıtması sağlanmıştır.

Araştırmanın dış geçerlik (aktarılabilirlik) kriterini sağlamak için araştırma süreci şeffaf olarak paylaşılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın modeli, katılım grubu, veri toplama aracı, veri toplama ve verilerin kodlanma süreci detaylı olarak aktarılmış, alanyazında konu ile ilgili araştırmalar karşılaştırma yapılarak tartışılmıştır. Olay ve olguları değişkenleri göstermek için "amaçlı örneklem" yöntemi gönüllü katılım esasına dayalı olarak yapılmıştır. Araştırmanın iç geçerliliğini artırmak için bulguların tamamı yorum katılmadan nesnel olarak doğrudan aktarılmıştır.

Araştırmanın dış güvenirlik (teyit edilebilirlik) oranını artırmak için araştırmacının tüm veri toplama araçlarını, kodlamaları, notları ve çıkarımları dışarıdan uzman görüşüne başvurarak teyit etmesi sağlanmıştır. Araştırmanın güvenirlik ve geçerliğini sağlamak amacıyla "günlük" tutulmuştur. Araştırma yönteminin doğru kullanımı ve uygun araştırma tekniğinin kullanılması sağlanmıştır. Veri toplamanın hemen sonrasında veriler özetlenerek doğruluğuna ilişkin görüş alınmıştır. Uzman incelemesi araştırmanın deseni,

toplanılan veriler, analiz ve sonuç yorumlama süreçlerini eleştirel bakış açısıyla değerlendirmiştir.

3.5 Araştırma Verilerinin Analizi

Nitel veri analizi genellikle verilerin toplanması, kodların oluşturulması, kodların sadeleştirilerek temaların oluşturulması aşamalarını içermektedir. Veriler analiz edilirken tablolar, grafikler veya tartışma halinde raporlaştırılmıştır (Creswell, 2021). Miles ve Huberman (1994), veri analiz sürecini üç bölüme ayırmıştır. İlk olarak "verilerin işlenmesi", ikinci adımda "verilerin görselleştirilmesi" son olarak "sonuç çıkarma ve teyit etme" aşamalarından oluşmaktadır. Verilerin işlenmesi aşamasında araştırmacı, öncelikle verileri inceler ve kodlamalar yapar. Verileri kodlarken araştırma sorusuna göre önemli olan kavramları ve temaları kullanır. Böylece verileri özetleyerek önemli noktaları belirlemiş olur. Verilerin görselleştirilmesi aşamasında, veriler resimler ve tablolar aracılığıyla görselleştirmiştir. Son aşamada, ortaya çıkan kavramlar, temalar ve ilişkiler yorumlanır, karşılaştırma yapılmış ve teyit edilmiştir.

Araştırma verilerinin analiz edilmesi için tümdengelimsel tematik analiz tekniği kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden araştırma sorusu veya alt sorularından yola çıkılarak belirlenmiş temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme sürecinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Tümdengelimsel analizde görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Tetik'e (2022) göre tematik analiz, nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan verileri temalar oluşturarak, anlamlandırma ve raporlama süreçlerinden oluşan veri analiz tekniğidir. Tematik analizin sıklıkla kullanılma nedenlerinin başında belirli adımları olan ve kolay takip edilebilir bir teknik olmasıdır. Araştırmacının oluşturduğu kodlar ve temalar büyük oranda konuyla ilgili mevcut ve geçmiş okumalar, alanyazın taraması, deneyim ve bakış açısı ile şekillenmektedir (Braun ve Clarke, 2021). Araştırmada toplam 683 adet kod elde edilmiştir. Elde edilen kodlar alt kodlar ile kod altında toplanmış ve bulgular yorumlanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler uzman tarafından incelenmiş ve görüş birliği sağlanmıştır.

4 BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma bulgularına yer verilmiştir. Çalışmada katılımcıların sürdürülebilir turizme yönelik farkındalıkları, algıları, uygulamaları ve önerileri değerlendirilmiştir. Bulgular "Katılımcıların demografik özellikleri", "Sürdürülebilir turizme yönelik farkındalık", "Sürdürülebilir turizm kavramına yönelik algı", "Sürdürülebilir turizme yönelik rolleri belirleme", "Sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel boyutuna yönelik uygulamalar", "Sürdürülebilir turizmin ekonomik boyutuna yönelik uygulamalar", "Sürdürülebilir turizmin çevresel boyutuna yönelik uygulamalar", "Turlarda sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik öneriler", "Sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik öneriler" başlıklarından oluşmaktadır.

Temalar katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Katılımcıların görüşmelerinden elde edilen söz konusu kodlara ilişkin ifadelerin sıklığı belirtilmiştir. Ayrıca katılımcılara ait görüşmelerden en çarpıcı örnek ifadelerden alıntılara yer verilmiştir. Tematik analiz sonucunda, sekiz tema, bu temalarla ilişkili kod sayısı Tablo. 4.1'de yer almaktadır.

Tablo 4.1 *Temalara Ait İfade Sıklığı ve Toplamı*

Temalar	**İfade Sıklığı**
Sürdürülebilir Turizme İlişkin Farkındalık	**39**
Sürdürülebilir Turizme İlişkin Algı	**29**
Sürdürülebilir Turizme Yönelik Rolleri Belirleme	**114**
Sürdürülebilir Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutlarına Yönelik Uygulamalar	**119**
Sürdürülebilir Turizmin Çevresel Boyutlarına Yönelik Uygulamalar	**167**
Sürdürülebilir Turizmin Ekonomik Boyutuna Yönelik Uygulamalar	**107**
Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler	**50**
Turlarda Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler	**58**
Toplam	**683**

Araştırmada elde edilen veriler temalar ve kodlar halinde ayrılmıştır. Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmdeki rolleri kod kitabı halinde Tablo 4.2'de yer almaktadır.

Tablo 4.2 *Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizmdeki Rolleri Kod Kitabı*

Temalar	**Kodlar**
Sürdürülebilir Turizme İlişkin Farkındalık	Korumak
	Zararı Azaltmak
	Süreklilik
	Devamlılık
	Geleceğe Taşımak
	Bilinçli tüketim
	Denge
Sürdürülebilir Turizme İlişkin Algı	Korumak
	Yaşamak
	Devamlılık
	Çevre
	Doğa
	Tanımak
	Bilinç
Sürdürülebilir Turizme Yönelik Rolleri Belirleme	Eğitici/Öğretici Rolü
	Arabulucu Rolü
	Kültür Elçisi/Temsilci Rolü
	Yönetici/ Lider Rolü
	Çevre Koruyucu/Koruyucu Rolü
	Eğlendirici Rolü

[**Tablo 4.2** (Devam) *Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizmdeki Rolleri Kod Kitabı*]

Sürdürülebilir Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutuna Yönelik Uygulamalar	Tarihi mekanlara, objelere, dokuya zararı önlemek.
	Halk pazarları ve yerel restoranların kullanımını teşvik etmek.
	Yerel halkın genel tutumu ve sosyal kuralları hakkında uyarılar yapmak.
	Yerli halk ile ziyaretçiler arasındaki olası çatışmaları önlemek.
	Vakıf, dernek ve yardım kuruluşları hakkında bilgi vermek.
	Coğrafi işaretli ürünlerin kullanımını teşvik etmek.
	Toplum temelli projelerin yapıldığı mekanları ziyaret etmek.
Sürdürülebilir Turizmin Ekonomik Boyutuna Yönelik Uygulamalar	Yerel halkın ürettiği el sanatları, doğal tarım ürünlerini satın almaya özendirmek.
	Coğrafi işaretli ürünlerin ve yerel pazarların tercih edilmesi.
	Doğal kaynakların ve yatırımların kullanılmasını teşvik etmek.
	Yerel halkın konaklama imkanlarından yararlanmak.
	Doğal kaynakların ve yatırımların kullanılmasını teşvik etmek.
	Çocuk dilencilerden alışveriş yapılmaması konusunda uyarıda bulunmak.
	Finansörü olmayan dini mekanlara gönüllü bağış yapılabileceği konusunda bilgi vermek.
	Vakıf, dernek ve yardım kuruluşlarına gönüllü bağış yapılabileceği hakkında bilgi vermek.
	Çocukların kullanıldığı yerel hizmetlerinden yararlanılmaması konusunda bilgi vermek.
Sürdürülebilir Turizmin Çevresel Boyutuna Yönelik Uygulamalar	Ören yerinde sigara kullanılmaması konusunda uyarıda bulunmak.
	Flaşlı çekim yapılmaması konusunda uyarıda bulunmak.
	Atıkların doğaya atılmaması ve doğadaki atıkların toplanması konusunda öncü olmak.
	Çevresel atıkların azaltılması.
	Flora ve faunaya zararın önlemesi için uyarılarda bulunmak.
	Ses ve gürültü kirliliğini önlemek adına uyarılarda bulunmak.
	Geri dönüşümlü çanta, şişe kullanımını teşvik etmek.
	Taşıma kapasitesinin aşılmamasına dikkat etme.

[**Tablo 4.2** (Devam) *Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizmdeki Rolleri Kod Kitabı*]

	Ören yerinde sigara kullanılmaması konusunda uyarıda bulunmak.
	Flaşlı çekim yapılmaması konusunda uyarıda bulunmak.
	Atıkların doğaya atılmaması ve doğadaki atıkların toplanması konusunda öncü olmak.
Sürdürülebilir Turizmin Çevresel Boyutuna Yönelik Uygulamalar	Çevresel atıkların azaltılması.
	Flora ve faunaya zararın önlemesi için uyarılarda bulunmak.
	Ses ve gürültü kirliliğini önlemek adına uyarılarda bulunmak.
	Geri dönüşümlü çanta, şişe kullanımını teşvik etmek.
	Taşıma kapasitesinin aşılmamasına dikkat etme.
Turlarda Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler	Doğal çevreye zarar vermemek.
	Yerel halk ile iletişim kurmak.
	Sürdürülebilirliğin önemi hakkında bilgi vermek.
	Çevreyi korumaya yönelik çalışmalar yapmak.
	Tarihi değerlerin tanıtılmasına yönelik çalışmalar yürütmek.
	Kırsal bölgeleri ziyaret etmek.
	Örnek olmak.
Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler	Seminerler
	Uzmanlaşma eğitim programları
	Uygulama
	Projeler
	Etkinlikler
	Denetim
	Mülakat

4.1 Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcılara ilişkin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, mesleki deneyim yılı, kayıtlı olunan oda ve rehberlik hizmeti verilen bölgeler ile ilgili demografik bilgiler Tablo 4.3'te yer almaktadır.

Tablo 4.3 *Katılımcıların Demografik Özellikleri*

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Deneyim (Yıl)	Kayıtlı Oda	Turist Rehberliği Hizmeti Verdiği Bölgeler	Uzmanlık Alanı
K1	Kadın	42	Lisans	15	İRO	Marmara, Ege, İç Anadolu	Hayır
K2	Kadın	49	Ön Lisans	29	ANRO	Ülkesel	Ankara, GAP, Karadeniz
K3	Kadın	35	Lisans	13	ATRO	Marmara, Ege	Hayır
K4	Erkek	28	Doktora	5	ARO	Ülkesel, Yurt dışı	Hayır
K5	Erkek	48	Lisans	7	TRO	Karadeniz, İç Anadolu	Hayır
K6	Erkek	45	Lisans	7	ŞURO	Güneydoğu Anadolu, Karadeniz	Evet
K7	Kadın	44	Lisans	23	İRO	Ülkesel	Mimari Turlar, Kültür Turları
K8	Kadın	29	Doktora	1	NERO	İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu	Evet
K9	Kadın	41	Lisans	20	NERO	Ülkesel	Evet
K10	Kadın	42	Doktora	19	ANRO	Ülkesel, Yurt dışı	Kültürel Miras, Sanat Tarihi, Arkeoloji, Doğa Sporları
K11	Erkek	29	Yüksek Lisans	6	ADRO	Ülkesel	Hayır
K12	Kadın	45	Yüksek Lisans	2	ARO	Akdeniz, Ege	Hayır
K13	Erkek	28	Yüksek Lisans	4	ANRO	Ülkesel	Orta Çağ Tarihi, Anadolu Beylikleri Tarihi Uzmanlığı
K14	Erkek	42	Doktora	4	ANRO	Ülkesel	Hayır
K15	Erkek	34	Yüksek Lisans	7	ANRO	Ülkesel, Yurt dışı	Hayır

[**Tablo 4.3** (Devam) *Katılımcıların Demografik Özellikleri*]

K16	Erkek	32	Lisans	6	ARO	Ülkesel	Hayır
K17	Erkek	47	Yüksek Lisans	2	İRO	Marmara	Hayır
K18	Erkek	27	Lisans	1	MURO	Ege bölgesi	Hayır
K19	Kadın	50	Lisans	27	İRO	Ülkesel	Hayır
K20	Erkek	33	Yüksek Lisans	15	ŞURO	Ülkesel	Evet
K21	Erkek	43	Lisans	14	BURO	Ülkesel	Hayır
K22	Kadın	39	Yüksek Lisans	3	İRO	Ülkesel	İstanbul Rotaları, Doğu Roma İmparatorluğu, Su Mimarisi, Arkeoloji
K23	Erkek	54	Yüksek Lisans	5	İZRO	Ülkesel	Hayır
K24	Kadın	35	Yüksek Lisans	3	ANRO	İç Anadolu	Hayır
K25	Kadın	26	Doktora	5	ANRO	Marmara, İç Anadolu, Karadeniz	Hayır
K26	Erkek	31	Yüksek Lisans	6	ATRO	Ege, Batı Karadeniz, İç Anadolu	Hayır

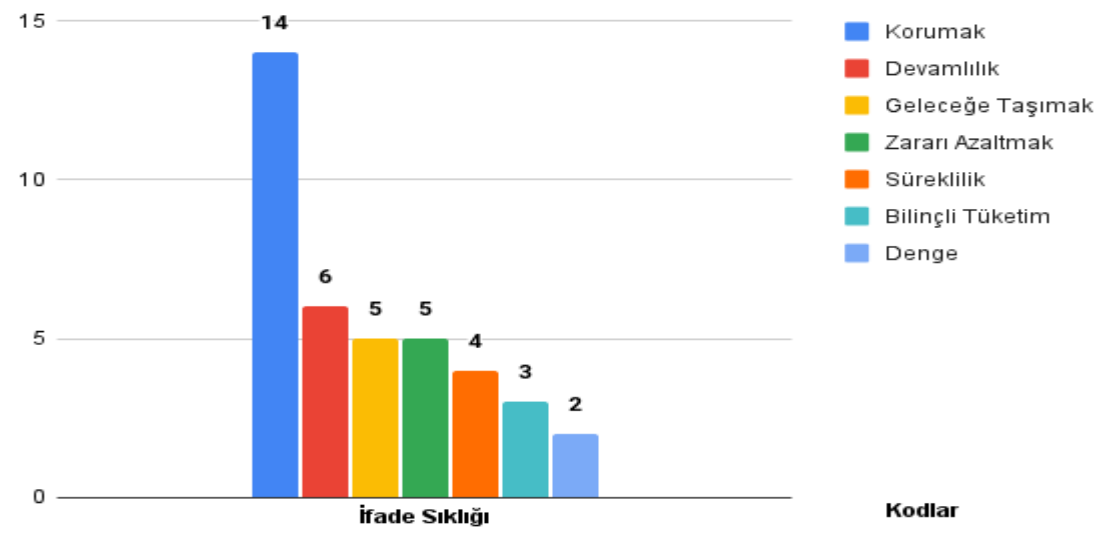
Görüşmeler 12 kadın ve 14 erkek olmak üzere toplam 26 kişi ile yapılmıştır. Katılımcıların yaşlarının 26 ile 54 arasında değiştiği ve ortalama yaşın 38 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların eğitim durumu ön lisans "1", lisans "10", yüksek lisans "10" ve doktora "5" olarak dağılım göstermektedir. Katılımcıların mesleki deneyim yılı en az 1 ile 29 yıl aralığında değişiklik göstermektedir.

Katılımcıların kayıtlı oldukları meslek odaları tekrarlanma sıklığına göre ANRO "7", İRO "5", ARO "3", NERO "2", ŞURO "2", ATRO "2", BURO "1", İZRO "1", MURO "1", TRO "1", ADRO "1" olarak sıralanmaktadır. Kayıtlı meslek odaları incelendiğinde farklı bölgeleri içermesi dikkat çekmektedir. Turist rehberliği hizmeti verilen bölgeler incelendiğinde tekrarlanma sıklığına göre Ülkesel "15", İç Anadolu "6", Ege "5", Marmara "4", Karadeniz "5", Güneydoğu Anadolu "2", Doğu Anadolu "2", Akdeniz "1", Yurt dışı "3" olarak sıralanmaktadır.

Katılımcıların uzmanlık alanı ile ilgili bulgular incelendiğinde "Hayır" cevabı 17 katılımcı, "Evet" cevabı dört katılımcı tarafından verilmiştir. Uzmanlık alanını belirten katılımcılar, **K2** "Ankara, GAP, Karadeniz", **K6** "Mimari turlar, Kültür turları", **K10** "Kültürel miras, Sanat tarihi, Arkeoloji, Doğa sporları", **K13** "Orta Çağ Tarihi, Anadolu Beylikleri Tarihi" ve **K22** "İstanbul Rotaları, Doğu Roma İmparatorluğu, Su Mimarisi, Arkeoloji" olarak ifade etmiştir. Görüşme sonucu elde edilen veriler ışığında temalar, alt temalar, kodlar, ifade sıklığı ve örnek ifadelere yer verilmiştir. Ayrıca görüşmecilerin sorulara verdikleri cevaplar araştırma amacı doğrultusunda örnek ifadelerle belirtilmiştir.

4.2 Sürdürülebilir Turizme İlişkin Farkındalık

Sürdürülebilir turizm kavramına ilişkin farkındalık temasında, turist rehberlerinin sürdürülebilir turizm farkındalıklarına ilişkin veriler elde edilmiştir. Bu temaya ait kodlar Görsel 4.1'de yer almaktadır.

Görsel 4.1 *Sürdürülebilir Turizm Kavramına İlişkin Farkındalık Temasına Ait Kodlar*

Sürdürülebilir turizm kavramına ilişkin farkındalık temasına ait kodlar tekrarlanma sıklığına göre sırasıyla "*Korumak"* 14, *"Devamlılık"* 6, "*Zararı azaltmak"* 5, "*Geleceğe taşımak"* 5, "*Süreklilik"* 4, "*Bilinçli tüketim"* 3, "*Denge*" 2, şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların sürdürülebilir turizm farkındalığı incelendiğinde doğal, kültürel mirasın ve değerlerin korunması ile ilgili ifadeler arasında "*Korumak*" kodu en fazla öne çıkan ve

tekrarlanan kavramdır. **K21,** "*Turizm değerlerimizin bugüne ayak uyduracak şekilde korunması*" şeklindeki ifadesiyle turizm değerlerinin korunmasına vurgu yapmıştır. Bu ifadeyi destekleyen **K5,** "*Etkileşimde olduğumuz her yerin ve her şeyin kısaca çevremizin özenle korunması*" ifadesinde etkileşimdeki her şeyin özenle korunmasına dikkat çekmiştir. "*Devamlılık*" kodu ile ilgili olarak turizm faaliyetlerinin ve doğal çevrenin devamlılığı için önemli olduğu vurgulanmıştır. **K16**'nın "*Turizmin olumsuz etkilerini minimuma indirip doğal çevreye zarar vermeden yerel ekonomiyi destekleyerek devamlılığının sağlanması diyebilirim."* şeklindeki ifadesinde yerel ekonomiyi destekleyerek devamlılık sağlanması gerektiği anlaşılmaktadır. "*Zararı azaltmak*" kodu ile ilgili **K26** "*Çevreye zarar vermemek ve kitle turizminin verdiği zararları en aza indirmek*" şeklindeki ifadesinde doğal çevreye zararın en aza indirilmesini vurgulamıştır. Bu kategori altındaki diğer kodlar ise '*Süreklilik*' ve '*Geleceğe taşımak*' "*Bilinçli tüketim*" ve "*Denge*" olarak sıralanmaktadır. Bu kodlara ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

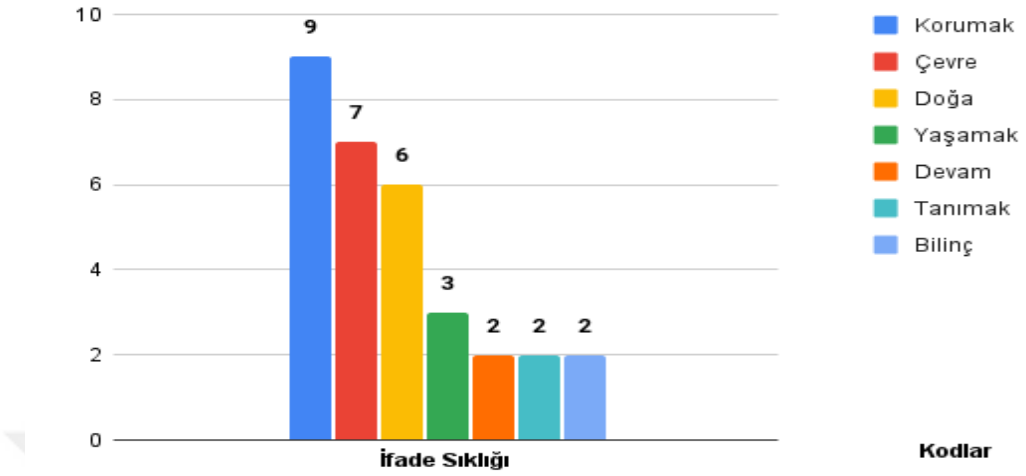
> *"Tabiat varlıkları başta olmak üzere tüm kaynakların geri dönüşümü mümkün olduğu takdirde dönüşümlü, olmadığı takdirde ise minimal seviyede kullanılması sayesinde sürekliliğin sağlanmasıdır."* **(K4)**

> *"Mevcut turizm mirasının geleceğe tahrip edilmeden tevarüs edilmesi, taşınması ve turizme konu olan kaynakların gelecekte de faydalanılabilmesidir." (***K13***)*

> "*Çevreci prensiplere dayanan tüketim odaklı değil bilinçli olarak doğayı da tanıtma odaklı turizm rotasından konaklamaya farklı seçenekleri değerlendiren turizmdir."***(K7)**

> "*Sürdürülebilir turizm, çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan dengeyi koruyarak, mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde turizm faaliyetlerini yönetmeyi ve dengelemeye amaçlayan bir yaklaşımdır."* **(K9)**

4.3 Sürdürülebilir Turizm Kavramına İlişkin Algı

Görsel 4.2 *Sürdürülebilir Turizm Kavramına İlişkin Algı Temasına Ait Kodlar*

Katılımcıların sürdürülebilir turizm kavramına ilişkin algı temasına ait kodlar Görsel 4.2'de ve kodların ifade sıklığı Tablo 4.3' te yer almaktadır. Katılımcıların sürdürülebilir turizm kavramına yönelik algılarını belirlemek için katılımcıların sürdürülebilir turizmi kısaca üç kelime ile tanımlamaları istenmiştir. Sürdürülebilir turizm kavramına ilişkin algı temasında Korumak "9", Çevre "7", Doğa "5", Yaşamak "3", Devamlı "2", Tanımak "2" ve Bilinç "2" kavramları yer almaktadır.

Tablo 4.3 *Sürdürülebilir Turizm Kavramına İlişkin Algı Temasına Ait Kodlar*

Kod	Katılımcılar	İfade Sıklığı
Korumak	K1, K2, K3, K5, K9, K15, K18, K21, K26	**9**
Çevre	K2, K7, K10, K18, K19, K23, K25	**7**
Doğa	K7, K10, K14, K22, K15	**6**
Yaşamak	K1, K5, K26	**3**
Devamlı	K17, K20	**2**
Tanımak	K21, K22	**2**
Bilinç	K5, K25	**2**

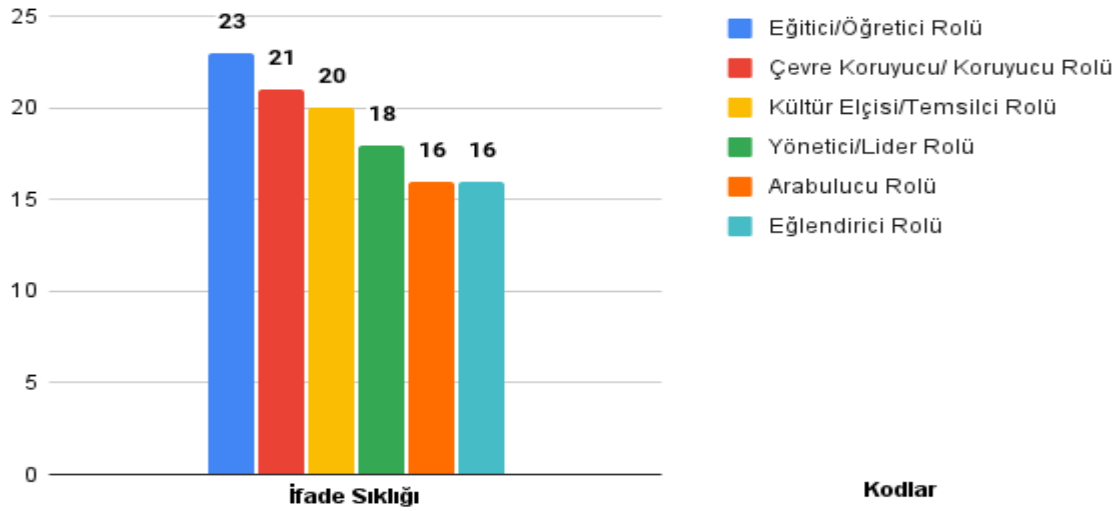
Katılımcılar "*Korumak*" kodu ile ilgili ifadeleri çevre ve tarih kavramları ile ilişkilendirmişlerdir. Sürdürülebilir turizme ilişkin algının olumlu yönde olduğu

sonucuna varılmıştır. Sürdürülebilir turizme ilişkin farkındalık ve algı temasına ait ortak kavram "*Korumak*" olarak tespit edilmiştir. Sürdürülebilir turizm kavramına ilişkin farkındalık ve algı temasına ilişkin ortak kelime bulutuna Görsel 4.3 'te yer verilmiştir.

Görsel 4.3 *Sürdürülebilir Turizme İlişkin Farkındalık ve Algı Temasına İlişkin Ortak Kelime Bulutu*

4.4 Sürdürülebilir Turizme Yönelik Rolleri Belirleme

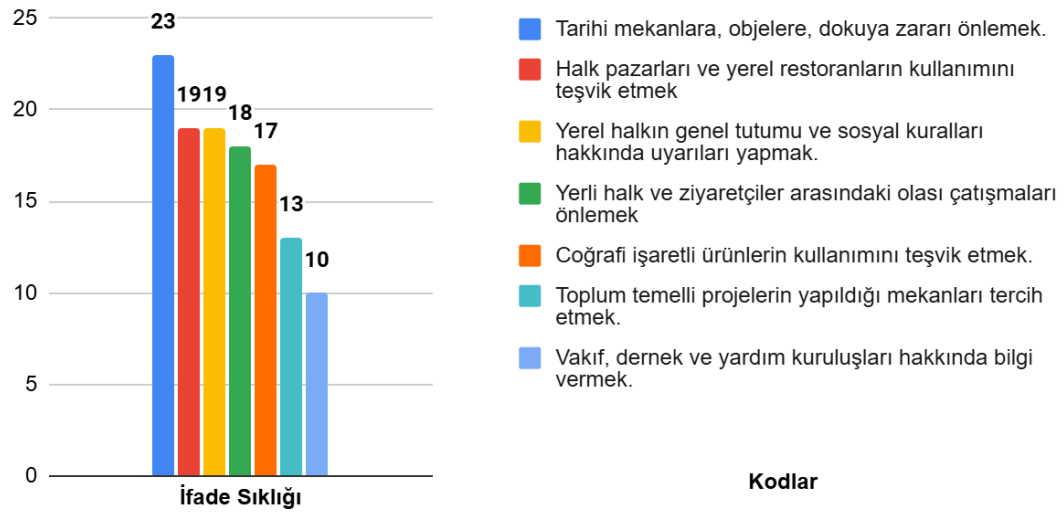

Görsel 4.4 *Sürdürülebilir Turizme Yönelik Rolleri Belirleme Temasına Ait Kodlar*

Katılımcıların sürdürülebilir turizme yönelik rolleri belirleme temasına ait kodlar Görsel 4.4'te yer almaktadır. Katılımcıların sürdürülebilir turizme yönelik rolleri belirleme temasına ait kodların tekrarlanma sıklığına göre sıralanışı "*Eğitici/öğretici rolü*" 23, "*Çevre koruyucu/koruyucu rolü*" 21, "*Kültür elçisi/temsilci rolü*" 20,

"*Yönetici/lider rolü*" 18, "*Arabulucu rolü*" 16, "*Eğlendirici rolü*" 16 olarak tespit edilmiştir.

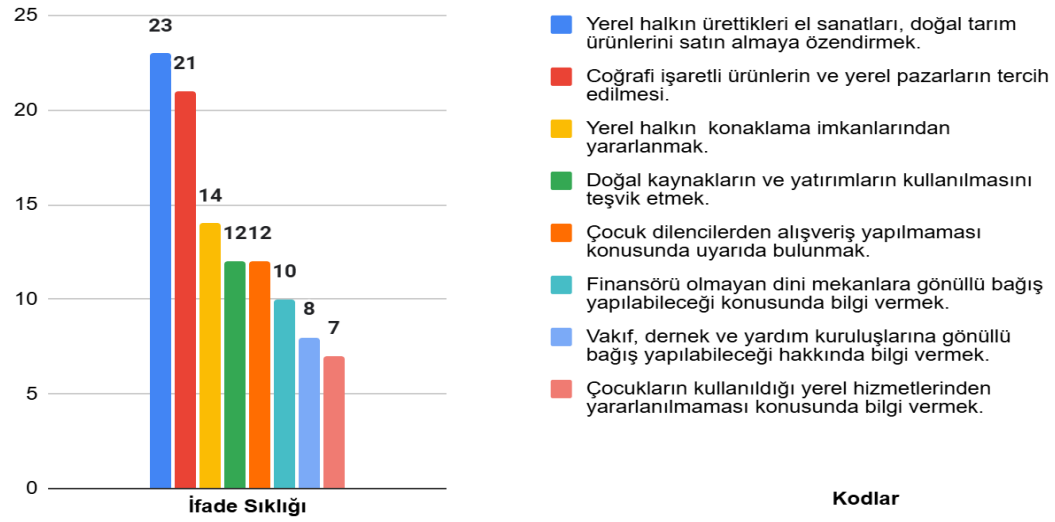
4.5 Sürdürülebilir Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutuna Yönelik Uygulamalar

Görsel 4.5 *Sürdürülebilir Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutuna Yönelik Uygulamalar Temasına Ait Kodlar*

Katılımcıların sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel boyutuna yönelik uygulamalar temasına ait kodlar Görsel 4.5'te yer almaktadır. Sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel boyutuna yönelik uygulamalar temasına ait kodlar tekrarlanma sıklığına göre "*Tarihi mekanlara, objelere, dokuya zararı önlemek*" 23, "*Halk pazarları ve yerel restoranların kullanımını teşvik etmek*" 19, "*Yerel halkın genel tutumu ve sosyal kuralları hakkında uyarı yapmak*" 19, "*Yerli halk ile ziyaretçiler arasındaki olası çatışmaları önlemek*" 18, "*Coğrafi işaretli ürünlerin kullanımını teşvik etmek*" 17, "*Toplum temelli projelerin yapıldığı mekanları ziyaret etmek*" 13, "*Vakıf, dernek ve yardım kuruluşları hakkında bilgi vermek*" 10 şeklinde sıralanmıştır.

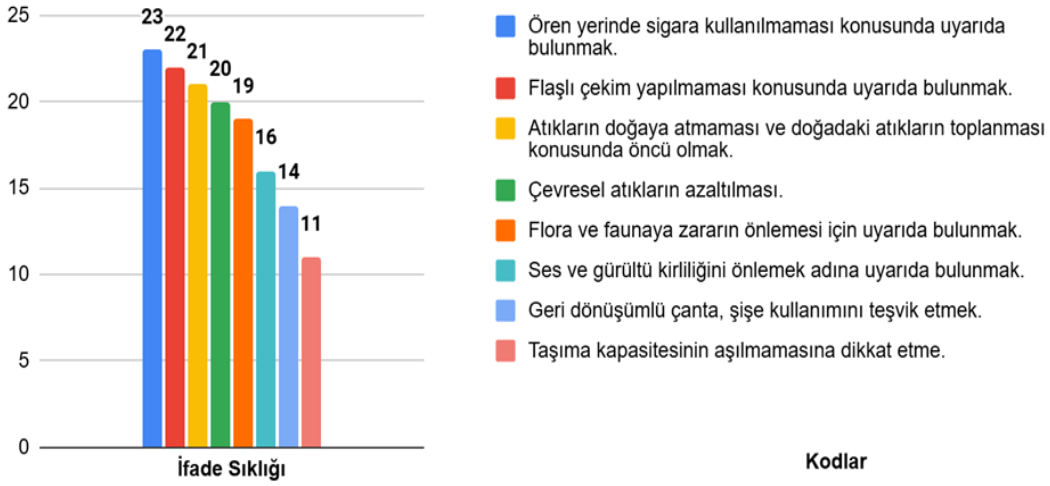
4.6 Sürdürülebilir Turizmin Ekonomik Boyutuna Yönelik Uygulamalar

Görsel 4.6 *Sürdürülebilir Turizmin Ekonomik Boyutuna Yönelik Uygulamalar Temasına Ait Kodlar*

Katılımcıların sürdürülebilir turizmin ekonomik boyutuna yönelik uygulamalar temasına ait kodlar Görsel 4.6'da yer almaktadır. Sürdürülebilir turizmin ekonomik boyutuna yönelik uygulamalar temasına ait kodlar tekrarlanma sıklığına göre "*Yerel halkın ürettiği el sanatları, doğal tarım ürünlerini satın almaya teşvik etmek*" (23), "*Coğrafi işaretli ürünlerin ve yerel pazarların tercih edilmesi*" (21), "*Yerel halkın konaklama imkanlarından yararlanmak*" (14), "*Doğal kaynakların ve yatırımların kullanılmasını teşvik etmek*" (12), "*Çocuk dilencilerden alışveriş yapılmaması konusunda uyarıda bulunmak*" (12), "*Finansörü olmayan dini mekanlara gönüllü bağış yapılabileceği konusunda bilgi vermek*" (10), "*Vakıf, dernek ve yardım kuruluşlarına gönüllü bağış yapılabileceği hakkında bilgi vermek*" (8), "*Çocukların kullanıldığı yerel hizmetlerinden yararlanılmaması konusunda bilgi vermek*" (7) şeklinde sıralanmıştır.

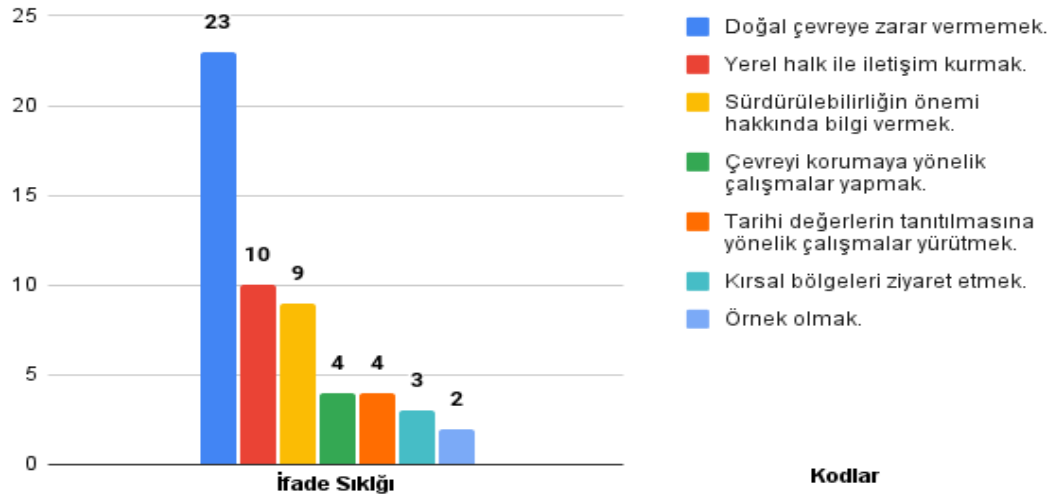
4.7 Sürdürülebilir Turizmin Çevresel Boyutuna Yönelik Uygulamalar

Görsel 4.7 *Sürdürülebilir Turizmin Çevresel Boyutuna Yönelik Uygulamalar Temasına Ait Kodlar*

Katılımcıların sürdürülebilir turizmin çevresel boyutuna yönelik uygulamalar temasına ait kodlar 4.7'de yer almaktadır. Sürdürülebilir turizmin çevresel boyutuna yönelik uygulamalar temasına ait kodlar tekrarlanma sırasına göre "*Ören yerinde sigara kullanılmaması konusunda uyarıda bulunmak*" (23), "*Flaşlı çekim yapılmaması konusunda uyarıda bulunmak*" (22), "*Atıkların doğaya atmaması ve doğadaki atıkların toplanması konusunda öncü olmak"* (21), *"Çevresel atıkların azaltılması"* (20), *"Flora ve faunaya zararın önlenmesi için uyarılarda bulunmak"* (19), *"Ses ve gürültü kirliliğini önlemek adına uyarılarda bulunmak*" (16)*, "Geri dönüşümlü çanta, şişe kullanımını teşvik etmek"* (14), *"Taşıma kapasitesinin aşılmamasına dikkat etme"* (11) şeklinde sıralanmıştır.

4.8 Turlarda Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler

Görsel 4.8 *Turlarda Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler Temasına Ait Kodlar*

Turist rehberlerinin turlarda sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik öneriler temasına ait kodlar Görsel 4.8'de yer almaktadır. Turist rehberlerinin turlarda sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik öneriler temasına ait kodların tekrarlanma sıklığına göre sıralandığında en fazla "*Doğal çevreye zarar vermemek"* koduna ilişkin ifadelerin yer aldığı tespit edilmiştir. Katılımcılar arasında **K14**, *"Doğal alanların gezilmesi esnasında doğaya zarar verilmemesi gerektiği, çevreye çöp atılmaması gerektiği ile ilgili uyarılar yapıyorum."* ifadesiyle doğal çevreye zarar verilmemesi yönünde uyarılarda bulunduğunu vurgulamaktadır. **K7,** *"Su şişesi tüketimi yerine suluk, çöpü geri dönüşüme atmak, tur programı gibi şeyleri kâğıda basmadan e-posta ile paylaşmak"* ifadesiyle geri dönüşüm ile doğal çevreye verilen zararın azaltılmasının teşvik edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu açıklamayı destekleyen **K23**, *"Pet şişe kullanımının önüne geçmek"* ifadesiyle doğal çevreye zarar vermeden yapılabilecek uygulamalardan söz etmektedir.

"Yerel halk ile iletişim kurmak" koduna ilişkin 10 katılımcı görüş bildirmiştir. **K16**'nın "*Gruplar olabildiğince lokal insanlarla temasta olup toplumu anlamaya çalışmalıdır"* ifadesinde yerel halk ile sosyal ilişkiler kurmanın önemini vurgulamıştır. *"Sürdürülebilirliğin önemi hakkında bilgi vermek"* koduna ilişkin **K18'**in *"Sürdürülebilirliğin öneminden bahsedilmeli*" şeklindeki sözlerinde sürdürülebilirlik için

bilgi vermenin gerekliliğine dikkat çekmiştir. *"Çevreyi korumaya yönelik uygulamalar yapmak"* kodu ile ilgili **K12** ifadesinde "*Doğa dostu araçlar kullanılabilir. Teleferik, tramvay, doğada kısa turlar yapılabilir"* doğa dostu araçlarla çevrenin korunması gerekliliğini belirtmiştir. Bu kategori altındaki diğer kodlar ise "*Tarihi değerlerin tanıtılmasına yönelik çalışmalar yürütmek*", *"Kırsal bölgeleri ziyaret etmek"* ve *"Örnek olmak"* olarak sıralanmaktadır. Bu kodlara ilişkin örnek ifadeler aşağıdaki gibidir:

"*Tarihi değerleri korumaya tanımaya ve tanıtılmasına yönelik çalışmalar*." **(K21)**

"*Köylere ziyaret turizmi ile halk eğlencelerine katılmak turistlere halk arasında bağlantı kurdurabilir*." **(K12)**

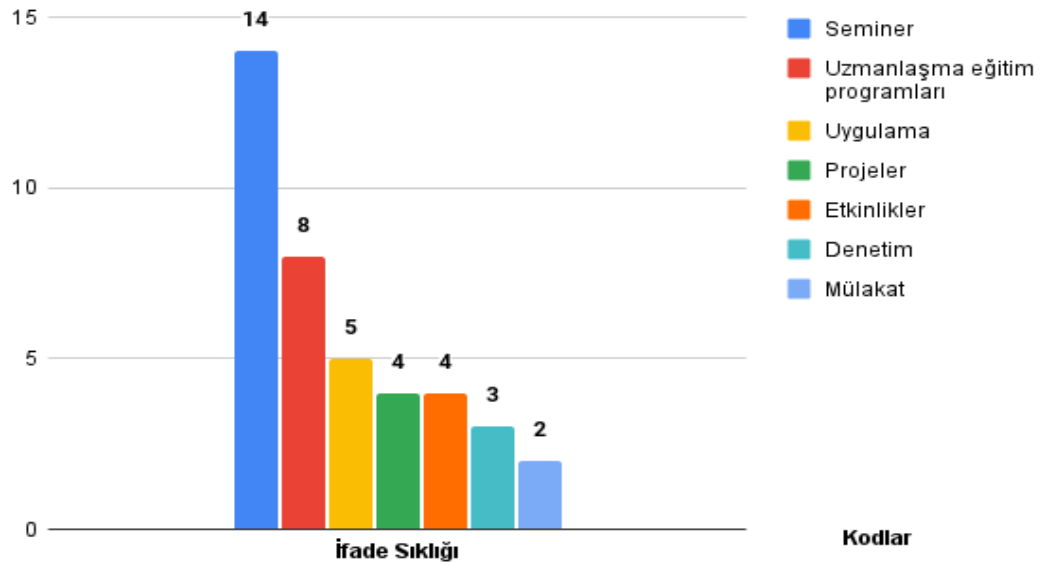
"*Köy okulları gezisi düzenlemek."* (**K9**)

"*Kültürel mirasa konu olan şehir köy kasaba ve ören yerlerini hizmet sağlık ve çevresel etmenler ekseninde bilinç oluşturmalıdır*." (**K6**)

"Çevrenin korunması konusunda kendim de örnek olmaya çalışıyorum. Örneğin bir ören yerinde yerde bir su şişesi veya küçük bir atık gördüğümde onu alıp çöp kovası görene kadar elimde taşıyorum." **(K7)**

"*Çevreye zarar vermeyen davranışlarla örnek olunması yeterlidir*." **(K20)**

4.9 Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler

Görsel 4.9 *Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Yönelik Öneriler Temasına Ait Kodlar*

Katılımcıların turizm uygulamalarına yönelik öneriler temasına ait kodlar Görsel 4.9'da yer almaktadır. Bu temaya ilişkin en fazla tekrar eden kod "*Seminer*" olarak belirlenmiştir. **K16***, "Hepimizin ana geçim kaynağı olan turizm üzerinden yaşamlarımızı sürdürürken Türkiye turizminin geleceğine bilinçli veya bilinçsiz verilen zararların farkındalığı için seminerler düzenlenmelidir"* ifadesinde farkındalık için seminer düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu ifadeyi **K14**, *"Sürdürülebilirlik konusundaki farkındalığın artması ve sürekli rehberlerin zihninde bu kavramın bulunması için ara ara kısa seminerlerin yapılması gerekir"* sözlerini kullanarak desteklemiştir. **K25**, ise "*TUREB iş birliği içerisinde üniversiteler ile ortaklaşa seminerler verilebilir*" seminerlerin üniversiteler ve Turist Rehberleri Odaları Birliği'nin iş birliğinde verilmesi yönünde öneride bulunmuştur. "*Uzmanlaşma eğitim programları*" koduna ilişkin **K10** ifadesinde "*Uzmanlaşma eğitim programları açılabilir"* ifadesiyle uzmanlaşmanın gerekliliğine dikkat çekmiştir. "*Uygulama*" koduna ilişkin **K5***"Konuyu somutlaştırmak adına iyi ve kötü uygulama örnekleri için saha ziyaretleri planlanabilir"* ifadesinde uygulamalı saha ziyaretlerinin planlanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu kategori altındaki diğer kodlar ise "*Projeler*", "*Etkinlikler*", "*Denetim*" ve "*Mülakat*" olarak sıralanmaktadır. Bu kodlara ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer almaktadır:

"Proje ödevleri ve sosyal deneyler yapılabilir" **(K12)**

"Farkındalığı artıracak etkinlikler geri dönüşüm için bir bölgede temizlik plastik kullanımı azaltılması, vurgulu basında yer alan etkinlikler yapılabilir." **(K23)**

"*Öncelikle kurumların kurum içi lüks harcamalar denetlenmeli*." **(K3)**

"Eğitim sürecine katılım için mülakatlar olmalı ve sürdürülebilir turizme ilişkin sorular yöneltilmeli." **(K4)**

5 TARTIŞMA/SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Tartışma

Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarına yönelik turlarda yaptığı uygulamaları, sürdürülebilir turizme ilişkin farkındalıklarını, algılarını incelemek ve turlarda sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik önerilerini tespit etmeyi amaçlayan çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya ilişkin

bulgular tartışılacaktır. Tartışmada katılımcıların cinsiyet, yaş ve eğitim durumu, mesleki deneyim yılı ele alınmıştır.

Görüşmeye katılan turist rehberlerinin demografik özellikleri incelendiğinde 12 kadın ve 14 erkek olmak üzere toplam 26 kişiden oluştuğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yaş ortalamasının 38 olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada farklı yaş aralığında ve geniş profile sahip katılımcılarla araştırma yapılmıştır. Katılımcıların eğitim durumu ön lisans "1", lisans "10", yüksek lisans "10" ve doktora "5" olarak dağılım göstermektedir. Turist rehberlerinin eğitim düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların mesleki deneyim yılı en az 1 ile 29 yıl aralığında değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla katılımcıların mesleki tecrübe sürelerinin de geniş aralıkta olduğu saptanmıştır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme ilişkin farkındalık ve algılarının yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizm farkındalıklarının yüksek düzeyde olduğu önceki çalışmalarla da desteklenmektedir. Ancak turist rehberlerinin turistleri çevre konusunda eğitmede başarısız olduğu vurgulanmıştır (Güzel vd., 2021; Kong, 2014).

Turist rehberleri sürdürülebilir turizmde "eğitici/ öğretici rolü" üstlendiklerini ifade etmişlerdir. Güzel ve diğerlerinin (2021) araştırmalarında turist rehberlerinin destinasyon çevresinde sürdürülebilirlik eğitimi verme rolü üstlendikleri sonucu ile benzerlik göstermektedir. Chowdhary ve Prakash'ın (2020) çalışmalarında turist rehberlerinin turistlerin davranışlarını eğiterek sürdürülebilirliğin desteklenmesinde önemli role sahip olduğu vurgulanmıştır. Araştırma sonuçları Çapar ve Yenipınar'ın (2017) gerçekleştirdikleri çalışmalarında turist rehberlerinin "bilgi aktarıcı rolü" üstlenerek doğal, kültürel mirasın korunmasında ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında büyük öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Bu araştırmanın bulgularında elde edilen "eğitici/öğretici rolü" ile "bilgi aktarıcı rolü" birbirlerini destekleyen roller olduğu tespit edilmiştir.

Turist rehberlerinin sürdürülebilirliğin ekonomik boyutuna yönelik "ekonomiyi teşvik edici rolü" üstlendikleri tespit edilmiştir. Pereira ve Mykletun'un (2012) çalışmalarında turist rehberlerinin yerel halkın refahına katkıda bulunarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerini destekledikleri vurgulanmıştır. Ayrıca Rabotić'e (2010) göre turist rehberleri, yerel ekonomiyi teşvik edici rolü üstlenerek sürdürülebilir turizmin gelişimini

kolaylaştırabilmek için dikkate değer konumda yer almaktadır. Bununla birlikte Tătar ve diğerlerinin (2018) Romanya'da yaptıkları çalışmada turist rehberlerinin turlarda turistleri yerel halkın ürünlerini tüketmeye teşvik ederek ekonomik sürdürülebilirliğini desteklediklerini vurgulamışlardır. Güzel ve diğerleri (2021) turist rehberlerinin bölgesel ekonominin desteklenmesi için büyük önem taşıdığını ifade etmişlerdir. Hu ve Wall'a (2012) göre turist rehberleri, ev sahibi toplumun refahına katkı sağlayarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılabilmesinde olumlu etki etmektedir.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak turist rehberlerinin "çevre koruyucu/koruyucu" rolü üstlenerek doğal kaynakların korunması ve turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması açısından son derece önemli olduğu tespit edilmiştir. Tetik Dinç ve Güdü Demirbulat'ın (2019) çalışmalarında doğal kaynakların korunmasında turist rehberlerinin özelikle turistlere çevreye karşı sorumlu davranışları teşvik etmede önemli rollerinin bulunduğu vurgulanmıştır. Pereira ve Mykletun' un (2012) gerçekleştirdikleri çalışmada turist rehberlerinin çevre koruyucu/koruyucu rolü ile sürdürülebilirliğin çevresel boyutuna ilişkin hedeflerini gerçekleştirmede olumlu katkı sağlayabileceği ifade edilmiştir. Araştırma sonuçları Çapar ve Yenipınar'ın (2017) çalışmalarında turist rehberlerinin "doğayı koruma rolü" üstlenerek doğal, kültürel mirasın korunmasında ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında büyük öneme sahip olduğu ifadeleriyle "çevre koruyucu/koruyucu rolü" birbirlerini destekleyen roller olduğunu göstermektedir.

Chowdhary ve Prakash'a (2020) göre turist rehberleri, ziyaretçilerin davranışlarını pozitif yönde etkileyerek iklim değişikliğinin getirdiği büyük sorunlarla mücadele edilmesinde katkı sağlamaktadırlar. Weiler ve Black'in (2015) çalışmalarında doğal çevrenin ve mirasın korunmasına yardımcı olarak sürdürülebilir turizme olumlu katkı sunduklarını belirtmişlerdir. Hu ve Wall (2012) ise turist rehberlerinin üstlendikleri rollerin hangisinin baskın olduğu tur grubunun yapısına, gezinin işleyiş biçimine, varış yerinin koşullarına ve seyahat acentelerinin isteklerine göre değişiklik gösterebileceğini vurgulamışlardır.

Turist rehberlerinin turlarda sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik önerileri "*doğal çevreye zarar vermemek*" ifadesi en çok dikkat edilen unsur olarak tespit edilmiştir. *"Yerel halk ile iletişim kurmak"* dikkat edilen ikinci unsur olmuştur.

Turistlerin doğanın sürdürülebilirliğine ilişkin bilgi ve tutum değişikliğine katkıda bulunabilmesi için turist rehberinin çevreye duyarlı davranışlar sergilemesi gerektiği ifade edilmiştir (Weiler ve Davis 1993). Ayrıca turist rehberlerinin de doğayı ve canlıları sevmesi gerektiği araştırmacılar tarafından vurgulanmıştır (Ay ve Yetgin, 2020). Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik önerilerinde en sık tekrarlanan ifade Turist Rehberleri Odaları Birliği (TUREB) ve Turist Rehberleri Meslek Odaları tarafından düzenlenmesi gereken sürdürülebilirlik seminerleridir. Kogn'a (2014) göre deneyimli turist rehberlerinin çalışma deneyimlerini ve doğa temelli eğitim yöntemlerini paylaştıkları seminerler düzenlemek de bilgilendirici olacaktır. Bu tür seminerler, başarılı uygulamalardan somut örnekler sunarak seminer katılımcılarının rollerini ve uygulamalarını geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Bu çalışma kapsamında turist rehberlerinin gerçekleştirdikleri uygulamalarla sürdürülebilirliğe katkılarının pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Ancak bazı araştırmacılar tarafından turist rehberlerinin turistleri yanlış davranış kalıplarıyla olumsuz yönde etkiledikleri, sürdürülebilirliğin geliştirilmesine yönelik pratik uygulamalara tamamen yabancı oldukları sonucuna varılmıştır (Gaspar, 2024; Kong, 2014; Weiler ve Kim, 2011; Sandaruwani ve Gnanapala, 2016). Öte yandan Sangpikul'a (2017) göre turist rehberlerinin ekoturizm turlarında sürdürülebilirliğin boyutlarına katkıları turun türüne ve süresine göre farklılık göstermektedir. Bu çalışmanın sonuçları ile karşılaştırıldığında turist rehberlerinin sürdürülebilirliğe katkısının turun türüne, süresine göre değişiklik göstereceğine dair sonuçlara bu çalışmanın bulgularında ulaşılamamıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular, turist rehberlerinin sürdürülebilirliğin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarıyla birlikte sürdürülebilir kalkınmaya yüksek düzeyde katkı sağladıkları ortaya çıkmıştır. Ancak literatürde turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme katkılarının düşük düzeyde olduğunu tespit eden çalışmalar da mevcuttur (Pereira ve Mykletun, 2012; Hu, 2007).

Uluslararası araştırmalar incelendiğinde, sürdürülebilir turizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutları içerisinde turist rehberliği rollerini birlikte ele alan çalışmaların mevcut olduğu sonucuna varılmıştır (Pereira ve Mykletun, 2012; Weiler ve Black, 2015; Pond, 1993; Tătar vd., 2018; Sangpikul, 2017). Ulusal alanyazında sürdürülebilir turizm kapsamında turist rehberlerinin rollerine ilişkin araştırmalar;

sürdürülebilir turizm ve destinasyon (Güzel vd, 2021), sürdürülebilir destinasyon yönetimi (Yenipınar ve Eser, 2015), kültürel ve doğal miras sürdürülebilirliği (Çapar ve Yenipınar, 2017), kültür turizminin sürdürülebilirliği (Çetinkaya ve Öter, 2015; Toker, 2011) ile ilgili çalışmaların olduğu belirlenmiştir. Yapılan araştırmalarda ulusal alanyazında turist rehberinin sürdürülebilir turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutuna ilişkin üstlendikleri roller ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kapsamda çalışmanın ulusal alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

5.2 Sonuç

Bu çalışmada turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarına ilişkin gerçekleştirdikleri turlar kapsamında üstlendikleri rollerini ve farkındalıklarını, turlarda sürdürülebilir turizme yönelik uygulamalarını tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma verileri toplam 26 turist rehberinin gönüllü katılımıyla nitel araştırma yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen bulgular MAXQDA 2024 programı kullanılarak tematik analiz tekniği ile incelenmiştir. Araştırma analizi sonucunda sektöre ve akademiye yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutlarına katkı sağlamak için hangi uygulamaları gerçekleştirdiklerine ve hangi rolleri üstlendiklerine ilişkin literatürde sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ulusal anlamda turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme ilişkin üstlendikleri rollerini ve farkındalıklarını, turlarda sürdürülebilir turizmin boyutlarına yönelik uygulamalarını inceleyen ilk çalışmadır. Bu bağlamda sürdürülebilirliğin boyutlarıyla birlikte turist rehberlerinin rollerine ve uygulamalarına ilişkin çalışmalara katkı sunması beklenmektedir. Ayrıca TUREB, Kültür Turizm Bakanlığı ve turist rehberliği eğitimi veren kurumların ileriki çalışmalarına öncülük etmesi beklenmektedir.

Araştırma kapsamında turist rehberlerinin uzmanlık alanları Ankara, GAP, Karadeniz, Mimari turlar, Kültür turları, Kültürel miras, Sanat tarihi, Arkeoloji, Doğa sporları, Orta Çağ Tarihi, Anadolu Beylikleri Tarihi, İstanbul Rotaları, Doğu Roma İmparatorluğu, Su Mimarisi, Arkeoloji olarak belirlenmiştir. Katılımcıların sürdürülebilir turizme ilişkin herhangi bir uzmanlığa sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme ilişkin farkındalık ve algı temasında ön plana çıkan ortak kavram "*korumak*" ifadesi olmuştur. Koruma kavramı dünyada tekrar üretilmesi

güç olan doğal kaynakların ve insanoğlunun oluşturduğu kültürel mirasın, varlıkların korunmasını ve anlamasını kapsamaktadır (Orhan ve Yaldız, 2021). Böylece, turist rehberlerinin doğal kaynakların ve kültürel mirasın korunmasını sağlayarak sürdürülebilirliğe yönelik farkındalık ve algı düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sürdürülebilir turizm hedefleri kapsamında turizmin toplum ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirerek yerel ekonomi, doğal ve kültürel mirasın korunmasını sağlamak tanımı ile karşılaştırıldığında katılımcıların korumak ifadesiyle ilişkilendirme yapmaları, farkındalık ve algı düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Sürdürülebilir turizme ilişkin rolleri belirleme temasında turist rehberlerinin turlarda en fazla üstlendikleri rolün *"eğitici/öğretici rolü"* olduğu tespit edilmiştir. Böylece turist rehberleri, turistler ile yerel halk arasında iyi ilişkiler geliştirerek turistlerin memnuniyetini artırmanın yanı sıra turistleri yerel ürünleri tüketmeleri konusunda eğiterek sürdürülebilirliğe önemli katkıda bulundukları tespit edilmiştir. Ayrıca sürdürülebilir kalkınma Hedef 4'ün kapsamında herkes için kaliteli eğitim olanakları ve yaşam boyu öğrenmenin teşvik edilmesi yer almaktadır (http-5). Böylece turist rehberlerinin "*eğitici/öğretici rolü*" üstlenerek sürdürülebilirliğe fayda sağladıkları ortaya koyulmuştur.

Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel boyutuna ilişkin en fazla dikkat ettiği uygulama "*tarihi mekanlara, objelere, dokuya zararı önlemek*" olarak belirlenmiştir. Sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel boyutuna ilişkin üstlendikleri rol "*çevre koruyucu/koruyucu rolü*" olarak tespit edilmiştir. Böylece turizmin bağlı olduğu doğal ve kültürel, toplumsal mirası koruyarak sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağladıkları ortaya koyulmuştur. Turist rehberleri ziyaret edilen yörenin doğal, kültürel ve hassas kaynaklarını koruyarak muhafaza etmektedir. Öte yandan doğal ve tarihi kaynaklar üzerindeki zararı azaltmaya ve korumaya katkıda bulunmaya çalışmaktadırlar. Turist rehberleri bu uygulama ile temel olarak çevreye fayda sağlamak amacıyla sürdürülebilir turizme katkı sunmakta ve örnek teşkil etmektedir. Sonuç olarak turistlerle birebir oldukları turlarda turistik kaynakları ve çevreyi korumaya yönelik uygulamalarla sürdürülebilirliğe olumlu katkı gösterdikleri tespit edilmiştir.

Sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel boyutuna ilişkin uygulamalarda "*toplum temelli projelerin yapıldığı mekanları ziyaret etmek*" ve "*vakıf, dernek ve yardım*

kuruluşları hakkında yardımların desteklenmesini teşvik etmek" geliştirilmesi gereken uygulamalar olarak belirlenmiştir. Turist rehberleri sürdürülebilirliğin sosyal boyutları açısından hassas grupları koruma konusunda benzersiz konuma sahiptir. Ancak turist rehberlerinin sürdürülebilir kalkınmanın insan haklarıyla ilgili uygulamalarda farkındalıklarının artırılmasına ve geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Sürdürülebilir turizmin ekonomik boyutuna ilişkin turist rehberlerinin en fazla dikkat ettikleri uygulama "*yerel halkın ürettiği el sanatları, doğal tarım ürünlerini satın almaya teşvik etmek*" ve "*coğrafi işaretli ürünlerin ve yerel pazarların tercih edilmesi"* olarak belirlenmiştir. Turist rehberlerinin yerel halkın refahına katkı sağlamak adına "*ekonomiyi teşvik edici rolü*" üstlenerek sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesinde ev sahibi toplumun refahını artırılmasında önemli konuma sahiptir. Böylece turist rehberleri, turistleri yerel ürünleri tüketmeleri ve yerel el sanatları, yiyecek-içecek ve hediyelik eşyaları almalarını teşvik ederek sürdürülebilirliğe önemli katkıda bulundukları tespit edilmiştir.

Sonuç olarak turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmin ekonomik boyutuna katkı sağlamak için gerçekleştirdiği uygulamalarla yerel ekonominin refahının artırılması ve desteklenmesinde "*ekonomiyi teşvik edici rolü*" üstlenerek sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında yerel halk ile birebir temas kurmayı kolaylaştırma ve turistleri yerel ürünleri satın almaya teşvik ederek sosyal ve ekonomik anlamda sürdürülebilirliğe katkı sağladıkları ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir kalkınma Hedef 1'in kapsamında yoksulluğun her türlüsüne her yerde son verilmesi yer almaktadır (http-5). Böylece yerel ve topluluk düzeyinde istihdamı güçlendirilmesi, yerel ürünlerin satın alınmasını teşvik edilmesi için önemli rol üstlenmektedir. Sürdürülebilir kalkınma Hedef 8 'in kapsamında istikrarlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme yer almaktadır (http-5). Böylece tam ve üretken istihdamı ve herkes için insana yakışır işleri destekleyerek olumlu sosyo-kültürel, ekonomik etkileri artırabildikleri tespit edilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma Hedef 10 kapsamında eşitsizliklerin azaltılmasına katkı sağladıkları belirlenmiştir.

Sürdürülebilir turizmin çevresel boyutuna ilişkin turist rehberlerinin en fazla dikkat ettikleri uygulama "*ören yerinde sigara kullanılmaması konusunda uyarıda bulunmak*" olarak tespit edilmiştir. Turist rehberlerinin gerçekleştirdikleri uygulamalarla "*çevre koruyucu/koruyucu rolü*" üstendikleri belirlenmiştir. Bu rol ile turist rehberleri tur süresi

boyunca turistik kaynakları muhafaza etmek için gerçekleştirdiği uygulama ile sürdürülebilir turizmin çevresel boyutuna katkı sağladıkları tespit edilmiştir. Bu açıdan üstlenilen rol ile uygulamalı olarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasına dolaylı olarak katkı sağlamaktadırlar. Ayrıca turist rehberleri sürdürülebilir kalkınma Hedef 15'in kapsamında karasal ekosistemlerinin korunması ve muhafaza edilmesine yardımcı olarak sürdürülebilirliğe katkı sağladıkları belirlenmiştir.

Turist rehberlerinin turlarda sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik öneriler temasında "*doğal çevreye zarar vermemek*" ifadesi en çok dikkat edilen unsur olarak tespit edilmiştir. *"Yerel halk ile iletişim kurmak"* dikkat edilen ikinci unsur olmuştur. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma Hedef 16 kapsamında herkes için barışçıl ve kapsayıcı toplumları teşvik etmek amacıyla turizm sektöründe çok kültürlü ve dinler arası hoşgörü ve anlayışı teşvik ederek daha barışçıl toplumların oluşturulmasını destekledikleri belirlenmiştir.

5.3 Öneriler

Sektöre yönelik öneriler

Araştırma katılımcılarının sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik eğitim alanında uzmanlığa sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Bu sonuca dayanarak turist rehberlerine sürdürülebilir turizmin boyutlarına yönelik farkındalık çalışmaları ve uzmanlık alanına yönelik eğitimler gerçekleştirmeleri önerilebilir. Ayrıca bu araştırmada turist rehberlerinin sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik TUREB ve üniversitelerin yüz yüze veya çevrim içi seminerler verilmesine dair önerilerde bulunulmuştur. Bu kapsamda TUREB ve üniversitelerin çeşitli yüz yüze ve çevrim içi seminerler gerçekleştirerek turist rehberlerinin bilinçlendirilmesi sağlanabilir.

Akademiye ve gelecek çalışmalara öneriler

Kamu kuruluşlarıyla birlikte üniversiteler iş birliği yaparak farkındalık eğitimleri düzenlenmesi önerilebilir. Turist rehberliği uygulama eğitim gezilerinde sürdürülebilir turizmin tüm boyutlarına ilişkin eğitimler gerçekleştirilebilir. Bu şekilde turist rehberi adaylarının hem çevresel hem de kültürel farkındalığını artırarak olumlu tutum ve davranış sergilemelerini teşvik edebilirler. Böylece turist rehberi olduklarında hem

destinasyonların korunmasına katkı sağlamış hem de turistlerin deneyimlerini zenginleştirmiş olurlar.

Bu araştırmanın bulguları mevcut literatüre önemli katkıda bulunsa da bazı sınırlılıklara sahiptir. Öncelikle çalışmanın katılımcı grubu sadece turist rehberlerinden oluşmaktadır. Bu nedenle bulgular seyahat acenteleri, destinasyon yöneticileri, turistler gibi diğer turizm paydaşları için geçerli değildir. Gelecekteki araştırmacılar, araştırmanın katılımcı grubunu turizm paydaşlarıyla birlikte genişleterek sürdürülebilir turizmin boyutlarını kapsamlı bir şekilde ele alan çalışmalara odaklanabilirler. Ayrıca bu araştırmada örneklem sadece Türkiye'yi temsil etmektedir. Gelecekteki çalışmaların farklı ülkelerdeki turist rehberlerine uygulanması önerilebilir. Böylece kültürel farklılıklar dikkate alınarak gelecekte yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar ile daha geniş bakış açısı sağlayarak farklı sonuçlar elde edilebilir.

Sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel boyutlarına ilişkin uygulama gezilerinde turist rehberi adaylarının farkındalıkları ve üstlendikleri roller incelenebilir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı sadece nitel veri analiz yönteminden yararlanılmasıdır. Bu konunun daha kapsamlı analizini sağlayabilmek için gelecekteki araştırmalara nitel ve nicel verileri birleştiren karma yöntem yaklaşımlarının kullanılması önerilebilir. Rehberli turlarda, turist rehberlerinin sürdürülebilirliğe karşı tutumlarını öğrenmek amacıyla tur katılımcıları/turistlerle görüşmeler yapılarak bu konu farklı bakış açılarıyla değerlendirilebilir. Turist rehberlerinin turizmde sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkısını değerlendirmek için ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel etkilerini sistematik olarak ölçülmesi için Sürdürülebilir Turizm Ölçeği'nin turist rehberlerine yönelik olarak geliştirilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

Ahi, P. ve Searcy, C. (2015). Measuring social issues in sustainable supply chains. *Measuring Business Excellence,* 19, 33-45.

Ahipaşaoğlu, S. H. (2001). *Turizmde rehberlik*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Akbulut, O. (2006). *Ege bölgesindeki profesyonel turist rehberlerinin mesleki sorunları ve çözüm önerilerine yönelik bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akşit S. (2007). Doğal ortam duyarlılığı açısından sürdürülebilir turizm. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 23(2), 441-460.

Alazaizeh, M. M., Jamaliah, M. M., Mgonja, J. T. ve Ababneh, A. (2019). Tour guide performance and sustainable visitor behavior at cultural heritage sites. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(11), 1708-1724.

Ap, J. ve Wong, K. K. F. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22(5), 551-563.

Aslan, Z., Ünüvar, Ş. ve Başoda, A. (2012). Turizm eğitimi alan öğrencilerin kişilik özelliklerinin belirlenmesi ve turizm sektörüne uyumu açısından değerlendirilmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 203-219.

Aşcı, K. (2019). *Beş faktör kişilik özelliklerinin işe tutkunluğuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü.

Arıkan Saltık, I. ve Gümüş Dönmez, F. (2021). Turist rehberleri ve kişilik. S. Eser, S. Şahin ve C. Çakıcı (Editörler), *Turist rehberliği* içinde (s. 75-100). Ankara: Detay Yayıncılık.

Asafu Adjaye, J. (2005). Environmental economics for non-economists: Techniques and policies for sustainable development. Singapore: World Scientific Press.

Asmadili, M., Asmadili, U. ve Yüksek, G. (2018). Turist rehberlerinin liderlik rollerine ilişkin bakış açılarının belirlenmesi: Eskişehir örneği. N. Hacıoğlu vd. (Editörler), *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* içinde (s. 327-341). Ankara: Detay Yayıncılık.

Avcıkurt, C. ve Güdü Demirbulat, Ö. (2016). Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme bakış açısı. *Journal of Tourism Theory and Research*, 2(2), 173-191.

Atalık, G. ve Gezici, F. (1994), Çevre duyarlı planlama kapsamında turizm eylemlerinin değerlendirilmesi, *4. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi Bildirileri*, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Bahar, E. (2016). Sürdürülebilir turizm gelişmesinin boyutları, sürdürülebilir gelişiminin önündeki sorunlar. *II. Ulusal Sürdürülebilir Turizm Kongresi*, Antalya: Akdeniz Üniversitesi, s. 1-17.

Bal, F. (2018). Engelli çocuğa sahip bireylerin kişilik özelliklerinin depresyon ve stres üzerindeki etkisinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science*, 79, 71-90.

Balcı, A. (1981). Lise yöneticisinin rolleri, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 14(1), 279-290.

Ballantyne R. ve Hughes, K. (2001). Interpretation in ecotourism settings: Investigating tour guides' perceptions of their role, responsibilities and training needs. *The Journal of Tourism Studies*, 1(2), 2-9.

Batman, O. (2003). Türkiye'deki profesyonel turist rehberlerinin mesleki sorunlarına yönelik bir araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* (2), 117-134.

Beatley, T., ve Wheeler, S. M. (Edt.). (2004). *The sustainable urban development reader*. London, UK: Routledge.

Bidder, C., Kibat, S. A., ve Fatt, B. S. (2016). Cultural interpretation toward sustainability: A case of mount Kinabalu. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 224, 632-639.

Birkök, M. C. (2004), Sosyal rol ve iş bölümü. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,* 1(1), 1-10.

Black, R. ve Ham, S. (2005). Improving the quality of tour guiding: Towards a model for tour guide certification. *Journal of Ecotourism*, 4(3), 178-195.

Bozok, D. ve Özdemir Yılmaz, G. (2008). Eko-turizm. N. Hacıoğlu ve C. Avcıkurt (Editörler). *Turistik ürün çeşitlenmesi* içinde (s. 111-136). Ankara: Nobel Yayınları.

Braun, V. ve Clarke, V. (2021) *Thematic analysis: A practical guide*. London; Sage.

Burger, J. M. (2016). *Kişilik.* (Çev: İ. D. E. Sarıoğlu), İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Caner, C. B. (2021). Ulusal alanyazında turist rehberliği mesleğine atfedilen rollerin incelenmesi. *Turist Rehberliği Nitel Araştırmalar Dergisi,* 2(1), 1-22.

Cebeci, Ö.F. ve Çakılcıoğlu, M. (2002). Kültürel sürdürülebilirlik, *10. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi,* İstanbul, Türkiye: İstanbul Teknik Üniversitesi, s.317-320.

Chapin III, F.S., Torn, M.S. ve Tateno, M. (1996). Principles of ecosystem sustainability. *American Naturalist,* 148(6), 1016-1037.

Chowdhary, N. ve Prakash, M. (2022). *Interpretation and tour leadership: Principles and practice of tour guiding*, Oxford: Goodfellow Publishers.

Coccossis, H. (1996). *Tourism and sustainability: Perspective implications.* G.K. Briestly, J.A. Esvvardsand ve H. Coccossis, (Editörler), Sustainable tourism? European experiences. (s. 1-22). UK: CAB International.

Cohen, E. (1985). The tourist guides: The origin, structure and dynamics of a role. *Annals of Tourism Research,* 12(1), 5-29.

Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. New York: Sage.

Creswell, J. W.(2021). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çakır, G. Ve Çakır, A. (2010). Konaklama tesislerinde sürdürülebilir turizm kapsamına yönelik uygulamalar. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3(1), 31-36.

Çapar, G. ve Yenipınar, U. (2017). Kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin turist ilgisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 20(38), 397-424.

Çeken, H. (2016). *Sürdürülebilir turizm: Temel kavramlar ve ilkeler*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Çetin, F., Yeloğlu, H. O. ve Basım, H. N. (2015). Psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında beş faktör kişilik özelliklerinin rolü: Bir kanonik ilişki analizi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 81-92.

Çetinkaya, M. ve Öter, Z. (2015). Sustainable valorization of cultural heritage via tour guides Turkish case of Ephesus ancient city. *PASOS Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 13(6), 1401-1412.

Çimrin, H. (1995*). Turizm ve turist rehberliğinin ABC' si*. Antalya: Akdeniz Kitabevi.

Çolakoğlu, O. E., Efendi, E. ve Epik, F. (2014). *Tur yönetimi ve turist rehberliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). *Ekoturizm yönetimi*. İzmir: Nobel Yayın Dağıtım.

Demircan, M. (2007). *Vergi hukuku açısından profesyonel turist rehberliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Deveci, B. (2020). *Beş faktör kişilik değişimi iş doyumu ve yaşam doyumuna etkisi: Turist rehberleri üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dursun, İ. ve Gündüz, S. (2016). Türkiye'de sorumlu tüketim üzerine araştırmalar: Ulusal makaleler ve lisansüstü tezler üzerine bir deneme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1365-1391.

Düz, B. (2016). *Turist rehberlerinin performans kriterlerini belirlemeye yönelik bir çalışma: Turist rehberliği performans ölçeği geliştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Emir, O. ve Düz, B. (2020). Sürdürülebilir turizm kavramı ve kavramın tarihsel gelişimi. O. Emir ve E. O. Aksöz (Editörler), *Sürdürülebilir turizm* içinde (s. 3-16). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Engin, E. ve Akgöz, B. (2013). Sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde kurumsal sosyal sorumluluk kavramının değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi,* 8(1), 85-94.

Erdoğan, N. (2014). Ekoturizm turizm, çevre ve sürdürülebilirlik. H. Reyhan vd. (Editörler), *Sosyal çevre bilimleri* içinde Ankara: Siyasal Kitabevi.

Erkol Bayram, G. (2017). Motivasyonun demografik ve mesleki özelliklere göre farklılaşması: Turist rehberleri üzerine bir araştırma. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 12(48), 257-271.

Eryılmaz, T. (2011). *Sürdürülebilir kalkınma kavramı ve Türkiye'de sürdürülebilir kalkınma*. Doktora Tezi. Ankara: Başkent Üniversitesi, Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü.

Eser, S. (2011). *Sürdürülebilir turizm ve Efes örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eser, S. (2021). Meslek olarak turist rehberliği. S. Eser, S. Şahin ve A. C. Çakıcı. (Editörler), *Turist rehberliği* içinde (s. 25-46). Ankara: Detay Yayıncılık.

Fritz, R. L. ve Vandermause, R. (2018). Data collection via in-depth email interviewing: Lessons from the field. *Qualitative Health Research*, 28(10), 1640-1649.

Gaspar, M. (2024). *Exploring the intermediary role of tour guides in the development of sustainable cultural tourism*. Varazdin: Varazdin Development and Entrepreneurship Agency (VADEA). 56-67.

Gökdeniz, İ. ve Merdan, E. (2011). Kişilik ile kariyer seçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(2), 23-36.

Göktepe, S. (2011). *Sürdürülebilir turizm kapsamında İstanbul'daki 4 ve 5 yıldızlı otellerde enerji verimliliği uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gümüş Dönmez, F. (2016). Sürdürülebilirlik kavramı, tanımı ve sürdürülebilirliğin tarihsel gelişimi. H. Çeken (Editör), *Sürdürülebilir turizm: Temel kavramlar ve ilkeler* içinde (s. 1-8). Ankara: Detay Yayıncılık.

Güzel, F. Ö. ve Ön Esen F. (2019). Seyahat acentalarının bölgesel sürdürülebilir gelişime katkısı: Turlar ve rehberler kapsamında Travelife örneği üzerinden bir değerlendirme, *Turizm Akademik Dergisi,* 6(1), 205-217.

Güzel, Ö. ve Köksal, G. (2019). Sürdürülebilir turizm yaklaşımıyla turist rehberlerinin sorumlu davranışları. Ö. Köroğlu ve Ö. Güzel (Editörler), *Kavramdan uygulamaya turist rehberliği mesleği* içinde (s. 391-409). Ankara: Nobel Yayınları.

Güzel, Ö., Nacak, E., Bilgi, E. ve Kalın, V. (2021). Sustainable tourism and the roles of tour guides in destinations: A qualitative case study in Turkey. *Journal of Economy Culture and Society*, 63, 149-163.

Harris, A. (2003). Teacher leadership as distributed leadership: Heresy, fantasy or possibility? *School Leadership and Management*, 23, 313- 324.

Haukioja, T. (2007). *Sustainable development and economic growth in the market economy*. Turku School of Economics.

Herman E., Daly. (1990). Toward some operational principles of sustainable development, *Ecological Economics*, 2(1), 1-6.

Heung, V. C. (2008). Effects of tour leader's service quality on agency's reputation and customers' word-of-mouth. *Journal of Vacation Marketing*, 14(4), 305-315.

Hillman, W. (2003). Protectors and interpreters of the outback, Faculty of Arts, Ph.D. Thesis, James Cook University Education and Social Sciences, Australia.

Holloway, J. C. (1981). The guided tour a sociological approach. *Annals of Tourism Research,* 8(3), 377-402.

Howard, J., Thwaites, R., ve Smith, B. (2001). Investigating the role of the indigenous tour guide. *Journal of Tourism Studies*, 12(2), 32-39.

Hu, W. ve Wall, G. (2012). Interpretative guiding and sustainable development: A framework, *Tourism Management Perspective*, 4, 80-85.

Hu, W. (2007). *Tour guides and sustainable development: The case study of Hainan, China*. Unpublished Ph.D. Thesis, Canada: University of Waterloo.

İsayeva, S. ve Kasalak, M. A. (2016). Sürdürülebilir turizm yönetimi kapsamında yer alan örnek ekoturizm uygulamaları. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 183-200.

Karahan, S., Uca, S. ve Güdük, T. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme türleri ve görüşme tekniklerinin uygulanma süreci. *Nitel Sosyal Bilimler*, 4(1), 78-101.

Karacan, S., Karacan, E., Güngör, Y. (2017). Sürdürülebilir turizm kapsamında kültür turizm açısından balkanlarda Osmanlı hâkimiyeti dönemi; Belgrat'ta Türk kültürüne ait izler. *Uluslararası Turizm, Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi,* 1(1), 68-74.

Karacaoğlu, S. ve Yolal, M. (2019). Kültürel mirasın korunması ve sürdürülmesinde turist rehberlerinin rolü, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 833-847.

Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (1), 11-29.

Kılıç, S. (2006). Yeni toplumsal ve ekonomik arayışlar sürecinde sürdürülebilir kalkınma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 81-101.

Kohl, J. (2007). Putting the ecotour guide back into context: Using systems thinking to develop quality guides. R. Black ve A. Crabtree (Editörler), Ecotourism series, number 5: Quality assurance and certification in ecotourism, London: CABI Publishing, 337-364.

Konakay, G. ve Çelik, F. (2018). Kişilik kuramları ve psikolojik sözleşme etkileşiminin işletmelere yansıması. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 697-706.

Kong, H. (2014). Are tour guides in China ready for ecotourism? An importance performance analysis of perceptions and performances. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 19(1), 17-34.

Köroğlu, A. (2019). *Turist rehberinin rolleri*. Ankara: Detay Yayınları.

Köroğlu, O. ve Köroğlu, A. (2012). The importance of using the emotional intelligence skills for tour guides and their performance. *Management and Education*, 8(3), 28-35.

Köroğlu, Ö., Köroğlu, A. ve Alper, B. (2012). Doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetleri içerisinde turist rehberlerinin rolleri üzerine bir inceleme. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* 14(22), 131-139.

Köroğlu, Ö. (2013). Turist rehberlerinin iş yaşamındaki rolleri üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 91-112.

Kuter, N. ve Ünal, H. E. (2009) Sürdürülebilirlik kapsamında eko-turizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi,* 9(2), 146-156.

Leclerc, D. (1999). A cross-cultural analysis of perceived communication competence: Tour guides in the tourism context, Ph.D. Thesis, USA: Arizona State University.

Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985). Establishing trustworthiness. *Naturalistic inquiry*, 289(331), 289-327.

Lovrentjev, S. (2015). Education of tourist guides: Case of Croatia. *Procedia Economics and Finance*, 23(2015), 555-562.

Marshall, M. N. (1996). Sampling for qualitative research. *Family Practice*, 13(6), 522-526.

Marshall, C. ve Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research.* New York: Sage.

Moscardo, G. (1998). Interpretation and sustainable tourism: Functions, examples and principles. *Journal of Tourism Studies*, 9(1), 2-13.

Orhan, B., Yaldız, E. (2021). Koruma kavramının bileşeni olarak yeniden kullanımın sürdürülebilirliğe katkıları. *Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 44-63.

Ormsby, A. ve Mannle, K. (2006). Ecotourism benefits and the role of local guides at Masoala National Park, Madagascar, *Journal of Sustainable Tourism*, 14(3), 271-287.

Özbey, F.R. (2002). Küreselleşme sürecinde sürdürülebilir turizm kalkınması. *Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-5.

Özmehmet, E. (2008). Dünyada ve Türkiye sürdürülebilir kalkınma yaklaşımları. *Journal of Yaşar University*, 3(12), 1853-1876.

Özoğul, G. (2017). *Profesyonel turist rehberlerinin kişilik özellikleri ile mesleki bağlılık arasındaki ilişki üzerine psikolojik sermayenin aracılık etkisi*. Doktora Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, L. (2007). *Sürdürülebilir kalkınma*. Ankara: İmaj Yayıncılık.

Pabel, A., ve Pearce, P. L. (2016). Tourists' responses to humour. *Annals of Tourism Research*, 57, 190-205.

Patton, M.Q. (2014*). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Çev: M. Bütün ve S. B. Demir (Editörler), Ankara: Pegem Akademi.

Pearce, J.M. (2002). Photovoltaics-a path to sustainable futures. *Futures*, 34(7), 663- 674.

Pereira, E. M. ve Mykletun, R. J. (2012). Guides as contributors to sustainable tourism? A case study from the Amazon. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism,* 12(1), 74-94.

Pinninti. K. R. (2000). *Sustainable development: Economics and policy*. New Jersey: Centre for Development Research.

Pond, K. L. (1993). *The professional guide*. New York: Van Nostrve Reinhold.

Poudel, S. ve Nyaupane, GP. (2013). The role of interpretative tour guiding in sustainable destination management: A comparison between guided and nonguided tourists. *Journal of Travel Research*, 52(5), 659-672.

Rabotić, B. (2010). Tourist guiding from the perspective of sustainable tourism. International Conference: Sustainable tourism: Issues, debates and challanges. TEI of Crete and Bucks New University. Greece: Crete and Santorini. 1-11.

Rabotić, B. (2011). Tour guiding as profession: perceptions and self-perceptions of guides in Serbia. 2nd International Research Forum on Guided Tours, University of Plymouth, Plymouth.

Randall, C. ve Rollins, R. (2005). Role of the tour guide in national parks, Eleventh Canadian Congress on Leisure Research, Canada: Nanaimo.

Randall, C. ve Rollins, R. (2009). Visitor perceptions of the role of tour guides in natural areas. *Journal of Sustainable Tourism,* 17(3), 357-374.

Reddy, M. V. ve Wilkes, K. (2012). *Tourism, climate change and sustainability*. Londra: Taylor ve Francis Gro.

Reisinger, Y. ve Steiner, C. (2006). Reconceptualising interpretation: The role of tour guides in authentic tourism. *Current Issues in Tourism*, 9(6), 481- 498.

Salman Yıkmış, M. (2020). Nitel araştırmalarda e-görüşme tekniği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 183-197.

Sandaruwani, J., ve Gnanapala, W. (2016). The role of tourist guides and their impacts on sustainable tourism development: A critique on Sri Lanka. *Tourism, Leisure and Global Change*, 3, 62-73.

Sangpikul, A. (2017). Ecotourism impacts on the economy, society and environment of Thailand. *Journal of Reviews on Global Economics*, 6, 302–312.

Sangpikul, A. (2020). Tourist perceptions of guided ecotourism tours in Thailand. *Tourism and Hospitality Research*, 20, 245 - 256.

Sezerel, H. (2019). Sürdürülebilirlik ve ekoturizm. G. Yüksek (Editör), *Alternatif turizm* içinde (s. 26-44). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Schmidt, C. J. (1979). The guided tour: Insulated adventure. *Urban Life*, 7(4), 441- 467.

Skibins, J. C., Powell, R. B. ve Stern, M. J. (2012). Exploring empirical support for interpretation's best practices. *Journal of Interpretation Research*,17 (1), 25-44.

Skanavis, C. ve Giannoulis, C. (2009). Improving quality of ecotourism through advancing education and training for eco-tourism guides. *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 5(2), 49-68.

Solmaz, S. A. (2019). Sürdürülebilir turizm ve Türkiye'de çevre politikaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 12(66), 1175-1186).

Solow, Robert M. (1993). *Sustainability: An economist's perspective in Robert Dorfman and Nancy (end). Economics of The Environment*, New York: Norton.

Şahin, S. (2021). Turist rehberlerinin yetkinlikleri. S. Eser, S. Şahin ve A. C. Çakıcı. (Editörler), *Turist rehberliği* içinde (s. 47-74). Ankara: Detay Yayıncılık.

Şanlıöz Özgen, H. K. (2016). Turizm ve çevre: Kavramsal çerçeve. N. Koçak (Editör), *Sürdürülebilir turizm yönetim* içinde (s. 1-22). Ankara: Detay Yayıncılık.

Türksoy, S. S. (2016). Turizm ve çevre: Kavramsal çerçeve. N. Koçak (Editör), *Sürdürülebilir turizm yönetim* içinde (s. 1-22). Ankara: Detay Yayıncılık.

Tabak, A., Basım, N., Tatar, İ. ve Çetin, F. (2010). İzlenim yönetimi taktiklerinde beş faktör kişilik özelliklerinin rolü: Savunma sanayinde bir araştırma. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 10(2), 539-557.

Tankuş, E., Sökmen, A. ve Güzel Şahin, N. G. (2023). Sürdürülebilir turizm ekseninde Birleşmiş Milletler 2030 sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin bibliyometrik analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 11(3), 2238-2263.

Tătar, C., F., Herman, G., V., ve Gozner M., (2018). Tourist guides' contribution to sustainability in Romania. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 21(1), 282-287.

Temizkan, S. P., ve Arı, Ö. (2019). Turist rehberi adaylarının kişilik özelliklerinin mesleğin gerekleri açısından değerlendirilmesi. *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel*, 2(1), 65-79.

Tetik, N. (2006). *Türkiye'de profesyonel turist rehberi ve dünyadaki turist rehberlerinden beklentilerin analizi (Kuşadası örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tetik, N. (2017). Sürdürülebilir turizm yönetiminde turist rehberliği. F. Ö. Güzel, V. Altıntaş ve İ. Şahin (Editörler), *Turist rehberliği araştırmaları öngörüler ve uygulamalar* içinde, (s. 81-95). Ankara: Detay Yayıncılık.

Tetik Dinç, N. ve Güdü Demirbulat, Ö. (2019). Doğa turları rehberliği alanında uzmanlaşma. Ö. Güzel ve Ö. Köroğlu (Editörler), *Turist rehberliğinde uzmanlaşma-özel ilgi turlarından özel konulara* içinde (s. 311-340). Ankara: Nobel Yayınları.

Tilden, F. (1967). Interpreting *our heritage: Principles and practices for visitor services in parks, museums, and historic places*. Canada: University of North Carolina Press.

Tutar, H. (2023), Nitel araştırma deseni belirleme ölçütleri ve gerekçelendirilmesi, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 334-355.

Toker, A. (2011). *Kültür turizminin sürdürülebilirliğinde profesyonel turist rehberlerinin rolü: Ankara örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Toker, A. (2022). Sosyal bilimlerde nitel veri analizi için bir kılavuz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51(1), 319-345.

Tsaur, S. H. ve Teng, H. Y. (2017). Exploring tour guiding styles: The perspective of tour leader roles. *Tourism Management*, 59, 438-448.

Yarcan, Ş. (2007). Profesyonel turist rehberliğinde mesleki etik üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 33-44.

Yayla, Ö. (2020). Turizm öğrencilerinin sürdürülebilir turizme yönelik bilişsel yapılarının belirlenmesi: Nitel bir araştırma, *Turizm Akademik Dergisi,* 7 (2), 189-201.

Yenil, Ü. ve Akyazıcı, N. (2019). Sürdürülebilir turizm kapsamında kültürel iz koridoru değerlendirmesi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 8(2) 1179-1192.

Yenipınar, U., Bak, E. ve Çapar, G. (2014). Turist rehberliği meslek kanununun, meslek örgütleri ve öğretim elemanlarının bakış açısı ile değerlendirilmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 86-114.

Yenipınar, U. ve Eser, S. (2015). Sürdürülebilir destinasyon yönetiminde turist rehberlerinin rolleri. A. Kelkit, Ş. O. Mercan ve H. M. Yıldırım (Editörler), *16. Ulusal turizm kongresi bildiriler kitabı* içinde (s. 818-832). Ankara: Detay Yayıncılık.

Yenipınar, U. (2019). Turist rehberliği mesleği. Ö. Köroğlu, Ö. Güzel (Editörler), *Kavramdan uygulamaya turist rehberliği mesleği* içinde (s. 1-18). Ankara: Nobel Akademik Yayınları.

Yetgin, D. (2017). *Turist rehberlerinin tükenmişlik ve ekonomik kaygı düzeylerinin mesleki bağlılık düzeyleri üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yetgin, D., ve Benligiray, S. (2019). The Effect of Economic Anxiety and Occupational Burnout Levels of Tour Guides on Their Occupational Commitment. *Asia Pacific Journal of Tourism Research,* 24(4), 333-347.

Yetgin Akgün, D. (2020). Turist rehberliği mesleği. M. Yolal (Editör), *Turist rehberliği* içinde (s. 55-66). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yolal, M. (2016). *Turizm araştırmalarında örnekleme bibliyometrik bir analiz*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yu X., Weiler, B. ve Ham, S. (2001). Intercultural communication and mediation: A framework for analysing the intercultural competence of Chinese tour guides, *Journal of Vacation Marketing*, 8, 75-87.

Yu, X., ve Weiler, B. V. (2006). Service ethics for ecotourism guides. B. Prideaux, G. Moscardo, ve E. Laws (Edt.), *Managing Tourism and Hospitality Services: Theory and International Applications in* (s. 181 - 194). CABI.

Yurcu, G. (2016). Rekreasyon faaliyetlerine katılan bireylerin kişilik özelliklerinin ekopsikolojik algılarına etkisi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(2), 23-35.

Yüksek, G., İstanbullu Dinçer, F., ve Dinçer, M. Z. (2019). Seyitgazi ilçesi paydaşlarının sürdürülebilir turizm farkındalıkları. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 107-121.

Zengin, B. ve Eker, N. (2014). Alternatif turizm kapsamında kültür turizminin sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolü: Bir uygulama. XIII. Geleneksel Turizm Paneli, 11 Nisan 2014, İstanbul.

Zhang, H. ve Chow, Q. I. (2004). Application of importance-performance model in tour guides performance: Evidence from mainland Chinese outbound visitors in Hong Kong. *Tourism Management*, 25(1), 81-91.

Weiler, B. ve Davis, D. (1993). An exploratory investigation into the role of the nature based tour leader. *Tourism Management*, 14(1), 91-98.

Weiler, B. ve Ham, S. H. (2002). Tour guide training: A model for sustainable capacity building in developing countries. *Journal of Sustainable Tourism,* 10(1), 52-69.

Weiler, B. ve Kim, A. K. (2011). Tour guides as agents of sustainability: Rhetoric, reality and implications for research. *Tourism Recreation Research*, 36(2), 113-125.

Weiler. B. ve Black, R. (2015). *Tour guiding research insights, issues and implications*. Canada: Channel View Publications.

E-kaynaklar

Https-1: https://www.tureb.org.tr/Sayfa?id=12 (Erişim Tarihi: 14.05.2024).

Https-2: https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 10.05.2024).

Https-3:https://www.myk.gov.tr/tr/haberler/meslek-standartlar-dairesi-bakanl/profesyonel-turist-rehberi-mesleinin-ulusal-standard-belirlendi (Erişim Tarihi: 08. 06. 2024).

Https-4:https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf (Erişim Tarihi: 11.10.2024).

Https-5:https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284419401 (Erişim Tarihi:01.10.2024).

Https-6: https://www.unwto.org/sustainable-development (Erişim Tarihi: 02.10.2024).

Https-7:https://www.yapikredi.com.tr/blog/surdurulebilirlik/cevre/detay/surdurulebilir-turizm-nedir (Erişim Tarihi: 11.10.2024).

EK-1 E-Görüşme Soruları

Değerli Katılımcı,
Turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmdeki rolleri ve turlarda buna yönelik uygulamalarının ortaya çıkarılması bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Sorulara vereceğiniz içten yanıtlar yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak olup başka bir yerde paylaşılmayacaktır. Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Ayşegül AŞÇI — **Anadolu Üniversitesi**

Doç. Dr. Duygu YETGİN AKGÜN — **Anadolu Üniversitesi**

Demografik Sorular

Eğitim durumuz nedir?:

Cinsiyetiniz nedir?

Meslek deneyiminiz kaç yıldır?

Kayıtlı olduğunuz turist rehberliği meslek odası nedir?

Hangi bölgelerde turist rehberliği yapmaktasınız?

Uzmanlık alanınız var mı? Varsa uzmanlık alanınızı belirtiniz.

Açık Uçlu Sorular

1. Sürdürülebilir turizm hakkında bildiklerinizi yazar mısınız?

2. Sürdürülebilir turizm kavramını kısaca üç kelime ile tanımlayınız?

3. Turist Rehberleri Odaları Birliği (TUREB) ve Turist Rehberleri Meslek Odaları turist rehberlerinin sürdürülebilirlik konusunda bilinçli olması için neler yapabilir? Önerileriniz nelerdir?

4. Üniversitelerin Turizm Rehberliği bölümleri sürdürülebilir turizm dersini müfredata eklemek dışında ne gibi uygulamalar gerçekleştirebilir?

5. Turist rehberi olarak gerçekleştirdiğiniz turlarda ne tür sürdürülebilir turizm uygulamaları yapılabilir? Örneklerle açıklayınız

Kapalı Uçlu Sorular

1. Bir turist rehberi olarak sürdürülebilir turizme katkı sağlamak için hangi rollere sahip olmanız gerekir? Siz hangi rolleri üstlenmektesiniz?

2. Turist rehberi olarak turlarınızda sürdürülebilirliğin çevresel boyutuna katkı sağlamak için grup üyeleri ile nasıl etkinlikler yapıyorsunuz?

3. Turist rehberi olarak turlarınızda sürdürülebilirliğin sosyo-kültürel boyutuna katkı sağlamak için grup üyeleri ile nasıl etkinlikler yapıyorsunuz?

4. Turist rehberi olarak turlarınızda sürdürülebilirliğin ekonomik boyutuna katkı sağlamak için grup üyeleri ile nasıl etkinlikler yapıyorsunuz?

EK-2 Etik Kurul Karar Belgesi

Evrak Kayıt Tarihi: 14.12.2022	Protokol No: 455473

Tarih: 27.12.2022

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	BAP Projesi-Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Sosyal Bilimler
BAŞLIK:	Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizmdeki Rolleri
~~PROJE~~/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Duygu YETGİN AKGÜN
TEZ YAZARI:	Ayşegül AŞÇI
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu

Prof. Dr. Saime ÖNCE *(Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)*	
Prof. Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ *(Başkan Yardımcısı -İkt. ve İdari Bil. Fak.)*	**KATILMADI** **Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ** *(Edebiyat Fak.)*
Prof. Dr. Yıldız UZUNER *(Eğitim Fak.)*	**Prof. Dr. İbrahim Cemil ULUKAN** *(Açıköğretim Fak.)*
Prof. Dr. Handan DEVECİ *(Eğitim Fak.)*	**Prof. Dr. Erkan YÜKSEL** *(İletişim Bil. Fak.)*

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ayşegül AŞÇI

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Geçmişi

- 2024, Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı-Tezli YL
- 2019, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Aşçılık Bölümü
- 2018, Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü
- 2014, Kızılırmak Anadolu Lisesi, Yabancı Dil Bölümü

Mesleki Geçmişi

- 2017, Stajyer, Yöre Turizm Seyahat Acentesi, Eskişehir